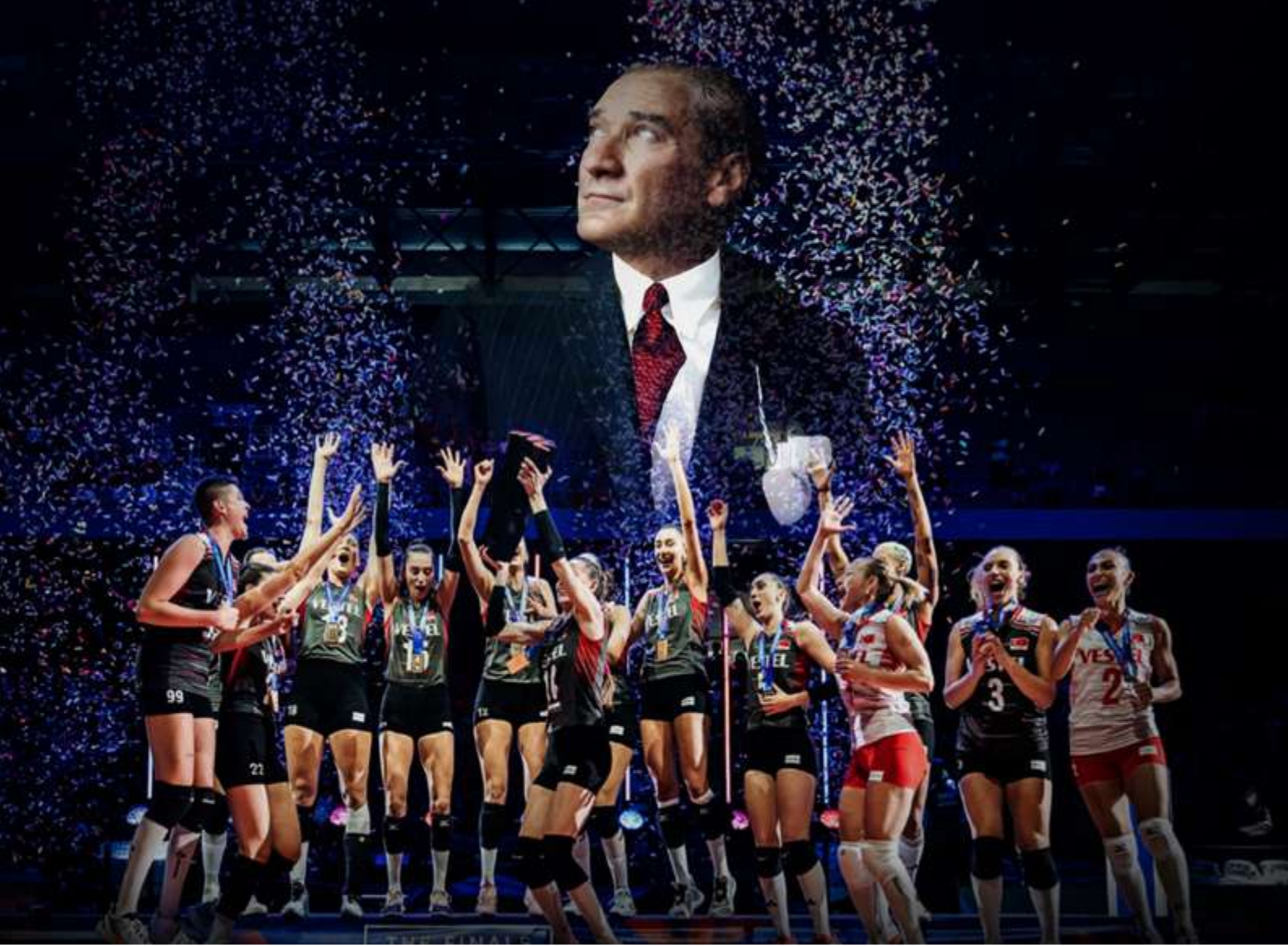

mesa Yaşam

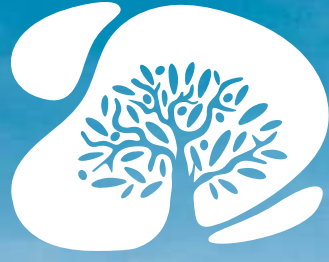
CUMHURİYETİN ALTIN KIZLARI

“Bu, bugüne kadar hiç yaşanmamış, hiç yazılmamış bir başarı hikâyesidir.”

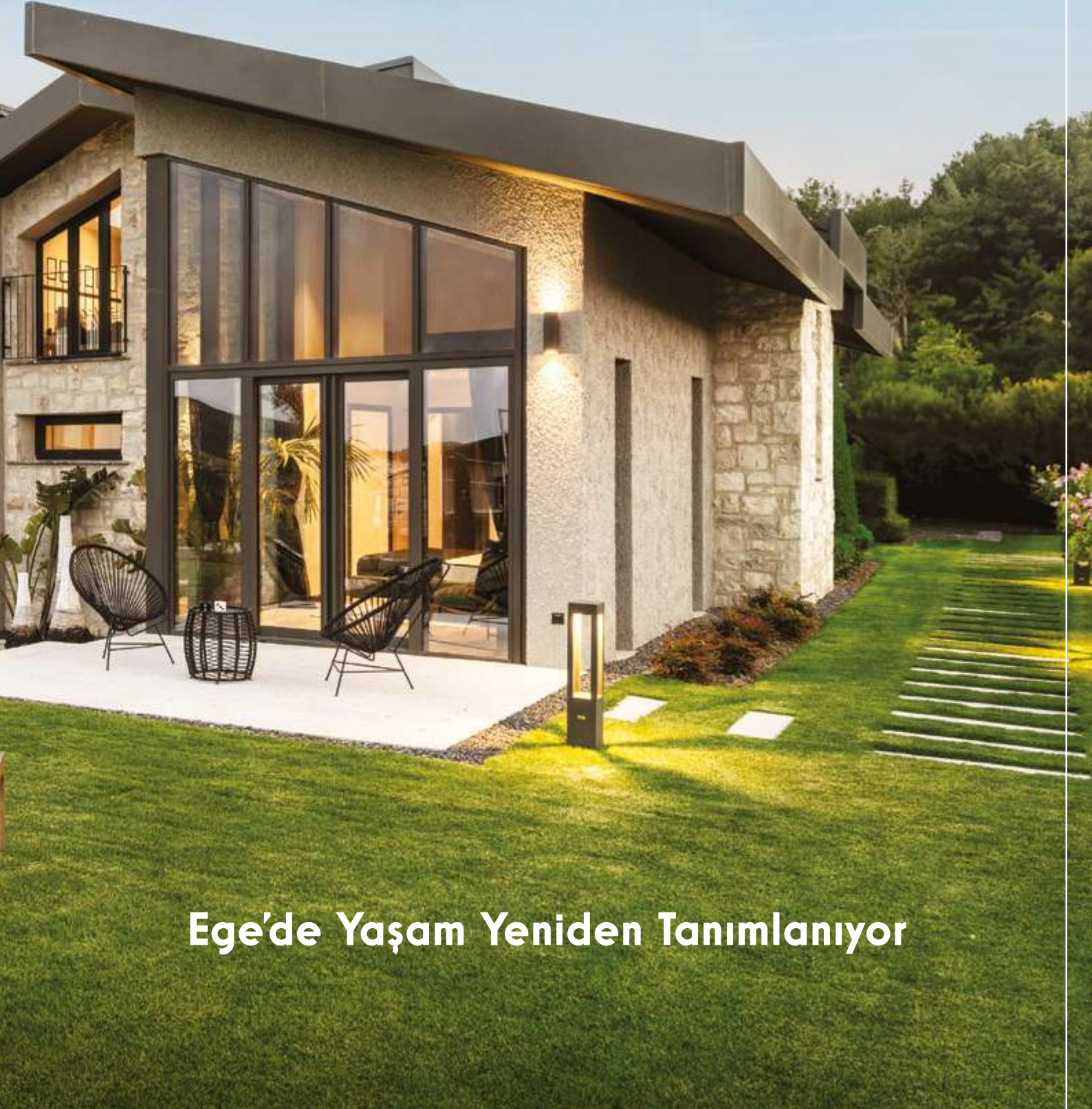
Mimari · Portre · Gezi · Çevre · Teknoloji · Kitap · Tarih · Sinema · Sanat

| CUMHURİYETİN ALTIN KIZLARI | CUMHURİYETİN İLANI VE ATATÜRK'ÜN VEFATININ DÜNYADAKİ ETKİLERİ | SANATIMIZIN 100 YILI | Cumhuriyet'in 100. Yılında YİNE, YENİDEN ANADOLU'DA AÇILAN İLK SERGİ | İzmir'de kültür/sanat hamisi bir Levanten LUCİEN ARKAS | KENT BELLEĞİNDE YENİDEN CANLANAN BİR “FABRİKA” | KAZABLANKA | HAYAT TEKERRÜRDEN İBARETTİR | MELANKOLİ: Kendini Kaybetme Sanatı | HİFZİ TOPUZ'UN ARDINDAN... | ADIM ADIM SU KRİZİNE DOĞRU | ELON MUSK VE “MUHTEŞEM GELECEK” | Orada bir okul var Ümit Tepesi'nde HEYBELİADA RUHBAN OKULU | BİR SİNEMA YILININ ARDINDAN | MANHATTAN SİLÜETİNDEKİ LALELER VE TÜRKEVİ | OTURAN BOĞA'NIN TOPRAKLARINDA... | MESAJANDA |

mesa URLA
KEKLIKTEPE

Ege'de Yaşam Yeniden Tanımlanıyor

MESA YAŞAM Sayı: 100
Ocak Şubat Mart Nisan 2024

İmtiyaz Sahibi

MESA Holding A.Ş. adına
Erhan Boysanoğlu

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Gamze Çetiner

Yayın Kurulu

Mert Boysanoğlu, Gamze Çetiner, Uğur Büke

Yayın Hazırlığı

Büke Yayıncılık
Altievler Mah. Kumsal Sok. No: 120 Narlıdere / İzmir
T: +90 232 238 22 29 / +90 532 593 53 78
buke1942@gmail.com

Katkıda Bulunanlar

Arzu Çakır Morin (Paris), Cem Erciyes
Elif Key (New York), Türey Köse

Tasarım

Tunca Erciyes

Baskı

PROMAT BASIM YAYIN SAN. LTD. ŞTİ.
Orhangazi Mahallesi 1673. Sokak No: 34
Esenyurt, 34510 İstanbul
T: +90 212 622 63 63 / F: +90 212 605 07 98

Adres

MESA HOLDİNG A.Ş.
Koru Mahallesi, İhlamur Cad. No: 2
Çayyolu, 06810 Çankaya / Ankara
T: +90 312 291 50 00 / F: +90 312 240 09 99
info@mesa.com.tr

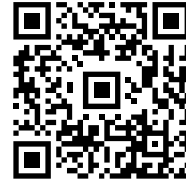
www.mesa.com.tr

mesa
Yaşam

Hemen İndirin
App Store

Hemen İndirin
Google Play

Mesa Yaşam uygulamamızı
QR kod ile telefonunuza
indirebilirsiniz.

100...

“Sizlere sunduğumuz bu yeni yayın, Mesa’lılar ve Mesa dostları arasındaki iletişimi pekiştirmek amacını güdüyor. Bir reklam aracı olarak düşünülmedi.”

Mesa Yaşam’ın sizlerle ilk buluşması bu cümlelerle olmuştu. Bu ilk cümleden bugüne ismimiz değişti, içeriğimiz zenginleşti, katkıda bulunanlar çoğaldı ancak amacımız hep aynı kaldı: hayatlarına dokunduğumuz Mesa’lılar ve Mesa dostları arasındaki iletişimi pekiştirmek.

Konuttan öte yaşam inşa etmeye olan inancımızla güvenini her adımımızda hissettiğimiz binlerce Mesa’lının yaşamına farklı renkleri de dahil etmek istedik. Bu sebeple Mesa Yaşam’ı, o zamanki adıyla Mesa ve Yaşam’ı bir kurumsal yayından öte adı gibi bir yaşam stili yayını olarak kurguladık.

Bugün Mesa değerleri arasında saydığımız sürdürülebilirlik, çevre, sanat, teknoloji ve tasarımı odağımıza alarak; tarih, mimari, seyahat, sinema, edebiyat gibi pek çok alanda zengin içerikleri sizlerle buluşturuyoruz. İlk yayınlandığı 1997 yılından bu yana, tüm bu alanların önde gelen isimleri dergimize çok kıymetli katkılar sundu, sunmaya da devam ediyor.

“Pek sık olmamasına özen göstereceğiz ama, zaman zaman Mesa adı anılacak. Aile bireylerini gelişmelerden haberdar kalmak için” söylemimizle Mesa Yaşam’ın diğer kurumsal yayınlardan farkını 26 senedir koruduk. Belki tam da bu sebeple en uzun süredir varlığını sürdüren, okurlarınca büyük ilgiyle takip edilen bir kurumsal yayın olduk.

Cumhuriyetimizin 100. yılını, bu cumhuriyete tanıklık eden Mesa’nın 55. Yılını kutladık. Bu özel kilometre taşlarıyla beraber Mesa Yaşam’ın 26. Yılı ve 100. Sayısını sizlerle buluşturmak bizim için tarifi olmayan bir gurur.

100 sayıdır ilgisini ve desteğini eksik etmeyen tüm okurlarımıza ve katkılarıyla Mesa Yaşam’ı zenginleştiren tüm yazarlarımıza teşekkür ediyoruz.

Yine ilk sayımızdan bugüne uzanan notumuzla:

“Yaşamınızdaki mutlulukların artması dileğiyle.”

MESA DOSTLARINA MERHABA,

Cumhuriyetimizin 100. yılını kutlamanın onurunu yaşarken, kurucu liderimiz Mustafa Kemal Atatürk'ü saygı, sevgi ve minnetle anıyoruz. 100. yıl, bir yolculuğun ilk zirvesine ulaşmanın kutlaması. Yeni zirveler, yeni hedefler önümüzde. Dergimiz de 100. sayısına ulaştı. Bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da cumhuriyetimizin değerleri ve kültürel mirası yol göstericimiz olacak. Yeni bir yıla girerken, tüm okurlarımıza sevdikleriyle, sağlıklı, mutlu günler diliyoruz.

Dergimizin bu sayısında cumhuriyetimizin 100. yılını selamlıyoruz.

Cumhuriyetin 100. yılında "cumhuriyetin altın kızları" göğsümüzü kabarttı. İlk kadın voleybolcumuz Sabiha Rifat Gürayman'dan "Filenin Sultanları"na bu başarı öyküsünü hep birlikte okuyalım.

Mustafa Kemal Atatürk sadece bu ulusun yazgısını değiştiren bir lider değil, tüm dünyada örnek olmuş, model olmuş bir büyük lider. Arkasından dünyada yapılan değerlendirmeler dehası ve liderliğinin büyüklüğünü bir kez daha gözler önüne seriyor.

Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze sanatçıların 100 yıllık yolculuğundan satır başlarını birlikte çevirelim.

Atatürk, cumhuriyet kurulmadan on beş gün önce "Ankara Türk Ocağı"nda, "1. Ankara Resim Sergisi"nin açılmasını ister. Cumhuriyet'in ilk resim sergisi 100 yıl sonra yine, yeniden aynı tarihte, aynı saatte açıldı...

Lucien Arkas, İzmirli bir levanten. Başarılı bir iş adamı, kerelerce vergi rekortmeni oldu. "Güzelliğe dönüşmeyen varlığın değeri kalmaz" diyor ve arka arkaya açtığı kültür sanat merkezleri ve müzeler ile kentin kültür sanat yaşamına

damgasını vuran isimler arasında yer alıyor.

Alsancak TEKEK Fabrikası'nın yaklaşık 140 yıllık tarihi var. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından restore edilerek "İzmir Kültür Sanat Fabrikası" olarak yeniden canlandırıldı. Haydi, birlikte dolaşalım.

Kazablanka'ya yolu düşenler Rick's Cafe'ye uğramadan ayrılmaz. Kent, şöhretini *Kazablanka* filmine borçlu olsa da popüler kültürü misliyle aşacak bir derinliğe sahip...

Fran Lebowitz New York'un en önemli figürlerinden biri. Kalın siyah gözlükleri, keskin mizahı ve çağının usta bir gözlemcisi olarak...Kendisini biraz daha yakından tanıyalım.

Romantizm döneminde gün ışığı yerine gecenin karanlığını, yaşam sevinci yerine acılı yalnızlığı ve melankoliyi anlatmayı seçmiş sanatçılar. Sanat tarihine "melankolik" bir yolculuk...

Cumhuriyetle yaşıt bir gazeteci, yazar, sendikacı entelektüel, Paris'teki yazar ve ressamların dostu, "yazarı" Hıfzı Topuz aramızdan ayrıldı. Anılarla, eserleriyle anıyoruz...

Türkiye bir zamanlar su zengini bir ülkeydi. Artık değil! Dünya adım adım su krizine giderken, uyarı ve hatırlatmalara kulak verilmeli...

Elon Musk, dahi iş adamı, dünyanın en zengin adamı, vizyoner ve dünya siyasetinde de önemli bir figür. "Dünyanın geleceğini biçimlendiren adam" olarak anılıyor! Okuyalım "nasıl" biçimlendirecekmış ve "nasıl" bir gelecek?

127 yıl hizmet vermiş Heybeliada Ruhban Okulu, 52 yıldır kapalı. Yolu Heybeliada'ya düşenler, okulu ziyaret edip "depremler, yangınlar, savaşlar ve göçlerle" yazılmış bir tarihin izlerini sürebilirler.

Bir sinema yılını daha geride bıraktık. 10 Mart 2024'te sahiplerini bulacak 96. Oscar Ödülleri için geri sayım başlarken 2023 sinema yılına bir göz atalım.

Türkevi New York'un silüetine yeni binasıyla, lale motifleriyle katıldı. Hem bu binayı gezelim hem de tarihinden sayfalar çevirelim.

Western filmleriyle büyüyen ya da Texas, Tommiks okuyan nesilden gelenler, "Oturana Boğa"yı çok iyi bilir. Siyu kabilesi lideri bir efsane, ABD ordularına karşı savaşan son Kızılderili kabile şefi. "Oturana boğa"nın topraklarında bir yolculuğa davetlisiniz.

MesAjanda'da bir dizi etkinlik duyurusu var. Kaçırmayın.

İÇİNDEKİLER

- 08 — CUMHURİYETİN ALTIN KIZLARI
YAZI SEDAT KAYA
- 12 — CUMHURİYETİN İLANI VE ATATÜRK'ÜN
VEFATININ DÜNYADAKİ ETKİLERİ
YAZI HAKKI UYAR
- 22 — SANATIMIZIN 100 YILI
YAZI VECDİ SAYAR
- 28 — Cumhuriyet'in 100. Yılında YİNE, YENİDEN
ANADOLU'DA AÇILAN İLK SERGİ
YAZI İBRAHİM KARAOĞLU
- 32 — İzmir'de kültür/sanat hamisi bir Levanten
LUCIEN ARKAS
YAZI BERRİN TUNCEL
- 36 — KENT BELLEĞİNDE YENİDEN CANLANAN
BİR "FABRİKA"
YAZI ZEYNEP ARGUVAN
- 40 — KAZABLANKA
YAZI ÖZCAN YURDALAN
- 44 — HAYAT TEKERRÜRDEN İBARETTİR
YAZI ELİF KEY
- 46 — MELANKOLİ: Kendini Kaybetme Sanatı
YAZI ASUMAN KAFAOĞLU BÜKE
- 48 — HIFZI TOPUZ'UN ARDINDAN...
YAZI ARZU ÇAKIR MORİN
- 52 — ADIM ADIM SU KRİZİNE DOĞRU
YAZI DENİZ DOĞALI
- 58 — ELON MUSK VE "MUHTEŞEM GELECEK"
YAZI HAKAN KARA
- 64 — Orada bir okul var Ümit Tepesi'nde
HEYBELİADA RUHBAN OKULU
YAZI ALBERTO MODIANO
- 68 — BİR SİNEMA YILININ ARDINDAN
YAZI YASEMİN SAYAR
- 72 — MANHATTAN SİLÜETİNDEKİ
LALELER VE TÜRKEVİ
YAZI ELİF KEY
- 74 — OTURAN BOĞA'NIN TOPRAKLARINDA...
YAZI ARZU ÇAKIR MORİN
- 79 — MESAJANDA

⤵ Gazi Mustafa Kemal Atatürk, 1925

⤵ Heybeliada Ruhban Okulu

⤵ İzmir Kültür Sanat Fabrikası

CUMHURİYETİN ALTIN KIZLARI

“Bu, bugüne kadar hiç yaşanmamış, hiç yazılmamış bir başarı hikâyesidir.”

YAZI
SEDAT KAYA

Gizem Öрге, Simge Aköz, Cansu Özbay, Melissa Vargas, Ayça Aykaç, Hande Baladın, Derya Cebecioğlu, Elif Şahin, Eda Erdem Dünder, Saliha Şahin, Zehra Güneş, Aslı Kalaç, İlkin Aydın ve Ebrar Karakurt...
Cumhuriyetin altın kızları.

Sabiha Rıfat Gürayman'dan Ebrar Karakurt'a 100 yıllık zorlu bir yürüyüşle bugünlere gelindi. Onlar saha içi ve saha dışı tüm zorluklara rağmen gülerek yürüdüler bu 100 yıllık uzun yolu. Sonunda cumhuriyetin 100. yılında milyonların yüzünü güldürdüler.

1928 yılının bir pazar günü Fenerbahçe Erkek Voleybol Takımı'nın maçını izlemeye gidenler gözlerine inanamadı.

Beş erkeğin arasında bir kadın vardı.

O, cumhuriyetin ilk kadın inşaat mühendisi ve ilk kadın voleybolcusu Sabiha Rifat Gürayman'dı.

Bir yıl önce bir kadın voleybol takımı kurmuş ama rakip olmadığı için o takım dağılmıştı.

Gürayman yılmaz bir sporcuydu. Yüreğindeki voleybol sevgisini gidermek için çalmadığı kapı bırakmadı.

Sonunda Fenerbahçe formasıyla erkeklerle birlikte oynamayı başardı.

Çok başarılı oldu.

İstanbul şampiyonluğunu kazanan takımda 5 erkek voleybolcuyla birlikte ter dökmüştü.

Smaçları seyirciyi büyülemişti.

Tribünler ona "Uçan Parmak" dediler. Gürayman'ın kadın voleybolunda attığı bu sağlam temel yıllar içinde yıkılmaz bir abideye dönüştü.

Kulüplerle başlayan yükseliş

Kadınların voleybolda manşetleri süslemesi özellikle Eczacıbaşı, Vakıfbank ve Fenerbahçe'nin bu dalda büyük yatırımlar yapıp, büyük zaferler kazanmasıyla başladı.

Eczacıbaşı Kadın Voleybol Takımı, 1972-1973 sezonundan başlayarak, 17 kez arka arkaya Türkiye Şampiyonluğunu kazanarak rekor kırdı.

O kadınlar 1980 yılında da Şampiyon Kulüpler Kupası'nda Avrupa ikinciliğini elde etti.

Sonra Vakıfbank ve Fenerbahçe kulüpleri de rekabete girdi. 1984/85 sezonunda kadınlar voleybol liginin kurulmasıyla ilgi zirve yaptı.

Kulüpler liselerde yetişmiş kadın voleybolcuları bir bir renklerine bağlayarak, ligde boy göstermeye başladılar.

Vakıfbank, 1992'den 2022 yılları arası 13 lig şampiyonluğuna ulaştı.

Vakıfbank, ayrıca ilki 2011'de olmak üzere tam 6 kez Avrupa'da kadın voleybolunun en üst düzey kupası olan CEV Şampiyonlar Ligi'ni

kazandı. Ayrıca 4 kez FIVB Kadınlar Dünya Kulüpler Şampiyonası'nda birinci olarak dünyanın en iyi kadın voleybol takımı unvanını elde etti. Sarı-Siyahlılar 2014 yılında oynadığı ulusal ve uluslararası maçlarda üst üste 74 maçı kazanarak Guinness Rekorlar Kitabı'na girmeyi başardı.

Kadın voleybolunda başarı sırası Fenerbahçe'ye gelmişti.

2010 yılında Katar'da düzenlenen Dünya Kulüplerarası Voleybol Şampiyonası'nda Fenerbahçe, dünya şampiyonu oldu ve bunu başaran ilk Türk kadın voleybol takımı olarak tarihe geçti.

Sarı-lacivertliler 2011-2012 sezonunda ise CEV Şampiyonlar Ligi şampiyonu olarak Avrupa'nın zirvesinde yer aldı.

Bu üç kulübümüz öyle büyük zaferler elde ettiler ki, 2022-23 sezonunda CEV Kadınlar Şampiyonlar Ligi'nde yarı finale kalan 4 takımdan 3'ü bu takımlarımızdı.

O turnuvada Vakıfbank ile Eczacıbaşı final oynamış ve şampiyonluğu Vakıfbank kazanmıştı.

« Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kadın voleybolcusu olan Sabiha Rifat Gürayman, Fenerbahçe formasıyla erkek takım arkadaşlarıyla birlikte İstanbul şampiyonluğu kazanmıştır. 'Uçan Parmak'ın bıraktığı miras, bugün 'Filenin Sultanları' ile yüceltmeye devam ediyor.

🚩 Türkiye kadın millî voleybol takımı ve Fenerbahçe kadın voleybol takımında oynayan Küba asıllı Türk voleybolcu Melissa Vargas.

“

İkinci olarak tamamladığımız Avrupa Kadınlar Voleybol Şampiyonası'nda maçları anlatan TRT spikeri Mustafa Yener'in ilk kez kullandığı “Filenin Sultanları “ sözü çok beğenildi ve kısa zamanda milli takımın simgesi oldu.

”

«

2003 Avrupa Şampiyonası'nda Kadın voleybol takımımız Gümüş Madalya kazandı. Kadro: Bahar Mert, Esra Gümüş, Sinem Akap, Özlem Özçelik, Aysun Özbek, Natalia Hanikoğlu, Mesude Kuyan, Pelin Çelik, Çiğdem Can, Gülден Kayalar, Seda Tokatlıoğlu ve Neslihan Demir. Baş Antrenör: Reşat Yazıcıoğulları

🚩 Türkiye kadın millî voleybol takımı, Çin'i yenerek Milletler Ligi'nde şampiyon oldu.

'Filenin Sultanları' sahneye çıkıyor

Eczacıbaşı, Vakıfbank ve Fenerbahçe'nin kadınlar voleybol takımlarının bu başarıları doğal olarak milli takımımıza da yansdı.

2000'li yılların başından itibaren kadın voleybol takımımız, başarılı sonuçlarla dünyada isminden söz ettirmeye başladı.

2003 yılında Türkiye, Avrupa Kadınlar Voleybol Şampiyonası'nın ev sahibiydi. Voleybolcularımız sırasıyla Romanya, Sırbistan, Rusya ve Slovakya gibi ülkeleri 3-0 mağlup edince, bir anda dünyanın gündemine oturdu. İkinci olarak tamamladığımız o şampiyonada maçları anlatan TRT spikeri Mustafa Yener'in ilk kez kullandığı "Filenin Sultanları" sözü çok beğenildi ve kısa zamanda milli takımın simgesi oldu.

"Filenin Sultanları"nın isim babası Mustafa Yener'i 2017 yılında Türkiye Spor Yazarları Derneği Asbaşkanı iken kaybettik.

Artık dünyanın zirvesineyiz

Geldik bugüne. Cumhuriyetin 100. yıl dönümünde kadın voleybolcularımız bugüne kadar hiç yaşanmamış, hiç yazılmamış bir başarı hikâyesine imza attılar.

"Filenin Sultanları" önce geçtiğimiz temmuz ayında Milletler Ligi finalinde Çin'i 3-1 yendi ve dünyanın en iyi takımı unvanını elde etti. Milliler, bu zaferle tarihinde ilk kez dünya klasmanında birinci sıraya yükseldi.

Ardından ağustos ayı sonlarında Almanya ve Belçika'da düzenlenen Avrupa Şampiyonası'nda maç kaybetmeden Avrupa'nın zirvesine oturdu. Yendikleri takımlar arasında dünya devleri İtalya ve Sırbistan da vardı.

Bitmedi. Bu iki büyük zafer kadın voleybolcularımıza yetmedi.

"Filenin Sultanları" geçtiğimiz eylül ayında da 2024 Paris Olimpiyat Oyunları Elemeleri'nde arka arkaya Porto Riko, Bulgaristan, Peru, Arjantin, Brezilya ve Japonya'yı yenerek, 6'da 6 yaptı ve olimpiyatlara katılmaya hak kazandı.

Millilerimiz bu karşılaşmayla birlikte galibiyet serisini 22 maça yükselterek kırılması çok zor bir rekora da imza attı.

Onlar hepimizin yüz akı

Bir yıl içinde çok önemli üç turnuvada üç şampiyonluk. Bir çok ülkenin hayal bile edemeyeceği bir büyük zafer bu.

Kadınların zaferi.

Bugün Türkiye'de kadınlar açısından en popüler spor dalı artık voleybol. Binlerce genç kızın rol modeli artık Filenin Sultanları.

Onların sayesinde kadın voleybolcu sayımız, erkeklerin iki katından fazla. Türkiye'de resmi verilere göre lisanslı erkek voleybolcu sayısı 139 bin 594 iken, kadın voleybolcu sayısı 300 bin 71. Kadınların bu üstünlüğü başka hiçbir spor dalında yok.

Kim onlar?

Gizem Örgü, Simge Aköz, Cansu Özbay, Melissa Vargas, Ayça Aykaç, Hande Baladin, Derya Cebecioğlu, Elif Şahin, Eda Erdem Dünder, Saliha Şahin, Zehra Güneş, Aslı Kalaç, İkin Aydın ve Ebrar Karakurt. Cumhuriyetin altın kızları.

"Kadınlar, zorlu yolları bile gülerek yürüyebilir" derler. Sabiha Rifat Gürayman'dan Ebrar Karakurt'a 100 yıllık zorlu bir yürüyüş bu. Onlar saha içi ve saha dışı tüm zorluklara rağmen gülerek yürüdüler bu 100 yıllık uzun yolu. Sonunda cumhuriyetin 100. yılında milyonların yüzünü güldürdüler.

Onlar bizim yüz akımız.

Selam olsun onlara. ■

CUMHURİYETİN İLANI VE ATATÜRK'ÜN VEFATININ DÜNYADAKİ ETKİLERİ

YAZI
HAKKI UYAR (*)

Dünyada üç büyük devrim hareketi küresel ölçekte etki yarattı. Bunlardan birincisi Fransız Devrimi, ikincisi Sovyet Devrimi ve üçüncüsü de Türk Devrimi'dir. Türk Devrimi, diğer iki devrim hareketinden farklı olarak baştan sonra tek lider tarafından yönetildi: **ATATÜRK**

Dünyada üç büyük devrim hareketi küresel ölçekte etki yarattı. Bunlardan birincisi Fransız Devrimi, ikincisi Sovyet Devrimi ve üçüncüsü de Türk Devrimi'dir.

Atatürk, hem bağımsızlık savaşının hem de çağdaşlaşma hareketinin lideridir. Bir Orta Çağ toplumunu yok olmaktan kurtarıp bağımsızlığı sağladıktan sonra, aynı toplumun milletleşmesinin ve çağdaşlaşmasının önünü açtı. O tüm dünyada hem başarılı bir bağımsızlık savaşının lideri hem de Batı dışı bir toplumun çağdaşlaşabileceğinin öncüsü olarak saygınlık kazandı. Atatürk gibi kendi milletine bu kadar katkı yapabilen başka bir lideri bulabilmek pek de mümkün değildir. Bağımsızlığı sağladıktan sonra barışçı ve topyekun modernleşmeci yöntemleri benimseyerek, Türk milletini insanlık ailesinin saygın bir üyesi kılmak için canla başla çalıştı.

Geleneksel toplumdan modern topluma, Orta Çağ toplumundan yirminci yüzyıl toplumuna geçiş zorlu bir süreci de beraberinde getirdi. Atatürk, bağımsızlık savaşını kazanmış olmanın verdiği karizmayı da kullanarak devrimci yöntemlerle Türkiye'yi çağdaşlaştırmaya yöneldi. Bunların başında Saltanatın ve Halifeliğin birbirinden ayrılarak kademeli olarak kaldırılması ve bu süreçte Ankara'nın başkent ilan edilmesi önemli adımlardı.

Birinci Meclis'in açılmasından itibaren aslında egemenliğin kayıtsız şartsız millette olduğunun ortaya konması Cumhuriyetin habercisi gibiydi. Hatta Sivas Kongresi sonrasında İngiliz istihbarat raporları Kemalistlerin Cumhuriyete doğru gittiklerini Londra'ya bildirmekteydi.

Atatürk, Avusturya'nın *Neue Freie Presse* gazetesinin muhabirine verdiği demeçte (22 Eylül 1923) yakında Türkiye'de Cumhuriyet rejiminin kurulacağını dünyaya duyurdu. Bu demeç, tüm Avrupa gazetelerine de yansdı. Türkiye'nin bir cumhuriyet olacağı başta Fransız *Le Temps* gazetesi olmak üzere işlendi.

ABD'nin *The New York Times* gazetesi, Cumhuriyetin ilanının ertesi günü (30 Ekim 1923), Ankara'da TBMM'de yapılan oylama ile cumhuriyetin ilan edildiği ve Mustafa

Kemal Paşa'nın cumhurbaşkanı seçildiği haberini vermekteydi. İngiliz *Manchester Guardian* gazetesi ise Türkiye'nin monarşiden demokrasiye geçtiği yorumunu yapmaktaydı. Türkiye'nin demokrasiye geçiş için bazı denemeleri olsa da demokratik bir rejime kalıcı bir şekilde yönelmesi 1945 sonrasında mümkün olabildi. Çağdaşlaşmacı politikalar laiklikle birleşerek bir tek parti yönetimi altında demokrasiye geçişe imkan sağladı. Aslında bu ifade ünlü siyaset bilimci Maurice Duverger'in değerlendirmesidir. Türkiye, belki de insanlık tarihinin en kötü dönemlerinden birinde önce bağımsızlık savaşı, sonra da çağdaşlaşma mücadelesi verdi. İnsanlık tarihinin en kötü dönemlerinden biri dememin temel nedeni ise, insanlık tarihinin en kanlı iki savaşının, Birinci ve İkinci Dünya Savaşı'nın bu dönemde yaşanmasıdır (1914-1945). Türkiye bu tarih aralığında Birinci Dünya Savaşı'nda yenilen diğer devletlerden farklı olarak yenilgiyi tanımamış, Sevr'i yırtıp atarak yerine Lozan'ı koyabilmiştir. Ardından da Batı dışı bir toplumun barışçı, laik ve milliyetçi yöntemlerle bir çağdaşlaşma hareketine girişebileceğini göstermiştir. Bu dönem Stalin, Hitler, Mussolini, Franco ve Salazar gibi diktatörlerin, demokrasi dışı otoriter ve totaliter rejimlerin çağıdır.

Cumhuriyetin ilanı Batı dünyasında sansasyonel bir etki yaratmadı. Bilal Şimşir'in deyimi ile egemenliğin kayıtsız şartsız Meclis'te olduğu bir sistemin varlığı, Saltanatın kaldırılmış olması ve manevi yetkileriyle sembolik bir halifenin kalmış olması ve Ankara'nın başkent yapılmış olması fiili bir Cumhuriyetin varlığını zaten ortaya koymaktaydı. Dünyada halifeliğin kaldırılması, cumhuriyetin ilanından daha çok etki yaptı. Bu, laikleşme ve çağdaşlaşma yolunda atılan bir adımdı. Türk Devrimi'nin kapsamını ve genişliğini ortaya koymakta idi.

Dolayısıyla Fransız ve Sovyet devrimleriyle boy ölçülebilecek kapsamda bir devrim söz konusuydu. Diğer taraftan bu devrimler, dünyanın büyük bir bölümünün sömürge olduğu bir zamana rastlamaktaydı. O tarihte dünyadaki bağımsız devlet sayısı 64 idi; bugün bu sayının üzerine 130 civarında daha devlet eklendiğini

hatırlatmak gerekir. Dönemin Türkiye'sini Birinci Dünya Savaşı'nda yenilen ve Türkiye'nin eski müttefiki Almanya'nın ve Türkiye'nin yeni müttefiki Sovyet Rusya'nın da ilgi ve beğeniyle takip ettiği belirtilmelidir. Atatürk'ün mazlum milletler dediği, Asya, Afrika ve Orta Doğu halkları da Türkiye'deki bağımsızlık mücadelesini ve sonrasındaki modernleşme hareketini hayranlıkla izlediler; model aldılar.

Atatürk, Cumhuriyetin 10. Yılında yaptığı konuşmada Türk milletini ve yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ni medeni dünyanın, insanlık aleminin saygın bir üyesi kılmaya yolundaki çabaları vurgulamıştı. Bu her şeyden önce bir modernleşme projesiydi. Nitekim Atatürk, ortaya koyduğu hedefi şöyle özetliyordu:

“Yurdumuzu, dünyanın en mamur ve en medenî memleketleri seviyesine çıkaracağız. Milletimizi, en geniş, refah, vasıta ve kaynaklarına sahip kılacağız. Millî kültürümüzü, muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız. Bunun için, bizce zaman ölçüsü, geçmiş asırların gevşetici zihniyetine göre değil, asrımızın sürat ve hareket mefhumuna göre düşünülmelidir. Geçen zamana nispetle daha çok çalışacağız, daha az zamanda daha büyük işler başaracağız. Bunda da muvaffak olacağımıza şüphem yoktur.”

Geleneksel değerlerin ve tarım ekonomisinin, Orta Çağ düzeninin egemen olduğu bir toplumu dönüştürüp 20. Yüzyıla, modern aleme taşımak ve onu insanlık aleminin saygın bir üyesi haline getirmek için toplumu motive etmek, ona özgüven aşılamak gerekiyordu.

Üstelik bu bir miktar hamaset içerse de, yayılmacı ve ırkçı değildi; hümanist ve barışçıydı; diğer milletlere düşman değildi ve medeni dünyanın saygın ve onurlu bir üyesi olmaktan ve o dünyaya katkı koymaktan başka bir amacı da yoktu.

Yaşanan en büyük dönüşüm, her şeyden önce dinsel kimlikten ulusal kimliğe, ümmetten millete geçişti. Bu geçiş esnasında da köklü bir tarih vurgusuyla beraber, toplumsal motivasyon ve dinamizm aşılanmaktaydı. Bu bağlamda sözü yine Atatürk'e bırakalım:

“

Atatürk, dünya
çapında etkili bir lider
ve çağdaşlaşmanın
öncüsü olarak saygıyla
anılan bir isimdir.
Milletine, onun kadar
katkı yapabilen başka
bir lideri bulabilmek
pek de mümkün
değildir. Bağımsızlığı
kazandıktan sonra
kapsamlı modernleşme
politikalarıyla,
Türk milletini her
alanda yüceltmek ve
yükseltmek için yoğun
çaba sarf etti.

”

«

Ulu önder Gazi Mustafa Kemal
Atatürk, Büyük Nutku'nu okurken,
15 Ekim 1927.

“Çünkü, Türk milletinin karakteri yüksektir, Türk milleti çalışkandır; Türk milleti zekidir. Çünkü, Türk milleti millî birlik ve beraberlikle güçlükleri yenmesini bilmiştir. Ve çünkü, Türk milletinin, yürümekte olduğu terakki ve medeniyet yolunda, elinde ve kafasında tuttuğu meşale, müspet ilimdir. Şunu da ehemmiyetle tebarüz ettirmeliyim ki, yüksek bir insan cemiyeti olan Türk milletinin tarihî bir vasfı da, güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir. Bunun içindir ki, milletimizin yüksek karakterini, yorulmaz çalışkanlığını, fitri zekasını, ilme bağlılığını, güzel sanatlara sevgisini ve millî birlik duygusunu mütemadiyen ve her türlü vasıta ve tedbirlerle besleyerek inkişaf ettirmek millî ülkümüzdür. Türk milletine çok yakışan bu ülkü, onu, bütün beşeriyette, hakiki

huzurun temini yolunda, kendine düşen medeni vazifeyi yapmakta muvaffak kılacaktır.”

Otoriter ve totaliter rejimlerin yükseldiği bir dünyada Atatürk; barışı, refahı, kalkınmayı ve insanlık aleminin saygın bir üyesi olma ütopyasını, medenileşme hayalini, millete duyulan güvenle ve köklü tarihe atıf yapmakla mümkün kılmayı hedeflemişti.

“Bugün, aynı iman ve katıyetle söylüyorum ki, millî ölküye, tam bir bütünlükle yürümekte olan Türk milletinin büyük millet olduğunu, bütün medenî âlem az zamanda bir kere daha tanıyacaktır. Asla şüphem yoktur ki, Türklüğün unutulmuş büyük medenî vasfı ve büyük medenî

kabiliyeti, bundan sonraki inkişafı ile, atının yüksek medeniyet ufkundan yeni bir güneş gibi doğacaktır.”

İşte 1919'da başlayan Kurtuluş Savaşı ile dünyanın büyük bir bölümünün sömürge olduğu dönemde sömürge milletlere örnek olan, Batı dışı modernleşme hareketlerinin ilk örneklerinden biri olarak hayranlık uyandıran Türk modernleşmesinin, Türk mucizesinin etkilerini Atatürk'ün vefatının ardından görmek mümkündür. Genel olarak Atatürk ve Atatürk'ün Türkiye'si hayranlık ve takdirle anılmaktadır.

İlginç bir şekilde en büyük takdir örneklerinden biri Yunanistan'dan gelmektedir. –İki kıtada, beş denizde– Megali İdea/Büyük Yunanistan

fikrinin ateşli savunucusu ve Kurtuluş Savaşı'nda Yunan işgalinin başlatıcısı Venizelos, Atatürk'le dostluk kurmuş, geçmişin yaraları sarılmış ve Venizelos, Atatürk'ü Nobel Barış Ödülü'ne aday bile göstermişti. Venizelos, 1933'te Türk Devrimi'yle ilgili olarak şu değerlendirmeyi yapmıştı:

"Bir ulusun hayatında bu kadar az sürede bu denli kökten değişiklik pek seyrek gerçekleşir... Bu olağanüstü işleri yapanlar, hiç kuşkusuz kelimenin tam anlamıyla büyük adam niteliğine hak kazanmışlardır. Ve bundan dolayı Türkiye övünebilir."

Atatürk'ün vefatının ardından Atina'da yayınlanan *Athinaika* gazetesi 12 Kasım 1938'de şu satırları yazmıştı:

"Bir insana ölümünden sonra bu derece sevgi ve yas gösterileri yapılması milletler tarihinde az görülen şeylerdendir."

Yunan Ekonomi Bakanı Yorgi Pasmazoglou, aynı tarihlerde şu özeleştiriyi yapıyordu:

"İngiliz, Fransız ve İtalyanları Anadolu'dan uzaklaştırıp bizi de yenince karşımızda sıradan bir adam bulunmadığını ve O'nun gerçek

yaratıcı kudretini kavramaktan uzak kalmış olduğumuzu kabul ettik."

Messenger D'Athenes, adlı Yunan gazetesi 11 Kasım 1938 tarihinde Atatürk'ün devrimci yönüne dikkat çekiyordu:

"Çok, pek çok devrimciler görüldü. Fakat hiçbirisi Atatürk'ün cesaret ettiği ve muvaffak olduğu şeyi yapmadı."

Atatürk, Balkan kökenliydi. Osmanlı'nın son döneminin en büyük siyasal örgütü İttihat ve Terakki de Balkanlarda doğmuştu. Balkanların kaybı imparatorluğun kaybı olmuştu.

Selanjik ve Manastır, İttihat ve Terakki'nin doğduğu yerlerdi; bu iki şehir, İttihatçıların kutsal kentleriydi. Yunanistan'dan sonra Balkan coğrafyasının bir başka ülkesi olan Yugoslavya'da yayınlanan *Politika* gazetesi, 11 Kasım 1938'de şunları yazmıştı.

"Tarih, silinmez harflerle bu devlet adamının ismini yazacaktır. Atatürk bir halk adamıdır. Kırılmaz azmi, keskin zekâsı ve kudreti kendisini yendiği alin yazısının önüne getirmiş, böylece yeni Türkiye'nin yaratıcısı olmuştur."

Balkan coğrafyasının bir başka ülkesi Romanya'da Atatürk'ün vefatının duyulmasının ardından bütün okulların tatil edildiğini öğreniyoruz. Yine *"Milletimiz, en büyük Türk'ün karşısında kederli bir saygı ile eğilmektedir"* denilmekteydi.

Türkiye'ye komşu bir Balkan ülkesi olan Bulgaristan'da yayınlanan *Dness* gazetesi, 11 Kasım 1938 Türkiye'nin köktenci modernleşme sürecine dikkat çekmekteydi:

"Hiçbir ülke, Atatürk'ün Türkiye'sinin gördüğü değişiklikleri bu kadar hızlı bir şekilde görmemiştir. Bugünün Türkiye'sinin tarihi Mustafa Kemal'in tarihidir."

Orta Doğu dediğimiz coğrafya 20. Yüzyılın başında büyük ölçüde sömürge durumundaydı ya da manda rejimleriyle yönetilmekteydi. Mustafa Kemal'in yaktığı meşale, bu toplumlara hem bağımsızlık ve hem de çağdaş bir toplum yaratma konusunda umut ışığı olmuştu. Nitekim Mustafa Kemal'i örnek alan Tunus Devlet Başkanı Habib Burgiba şunları söylemişti (1965):

"Sakarya Savaşı, Sakarya Zaferi, yirmi yaşımın en kuvvetli hatırası olmuştur. O zamanlar, kendi kendime diyordum: Acaba ben de

✎ Atatürk, "10. Yıl Nutku" konuşmasını yapıyor, 29 Ekim 1933

ulusumu böylesine seferber edemez miyim, onun ruhuna kurtarıcı hamleyi, bu dizgin tanımaz ihtirası açılayamaz mıyım?"

Fransa mandası altındaki Suriye’de Atatürk’ün vefatının ardından yazılan “Atatürk, tarihin her devresi için, insanlığın bir mucizesidir” ifadesi, özellikle sömürge ve az gelişmiş milletler için daha bir geçerlidir.

Nitekim Şam’da yayınlanan *El Eyyam* gazetesi vefatının ardından buna vurgu yapmaktaydı:

“Atatürk’ün ölümü yalnız Türk Milleti için değil, onun örneğine çok muhtaç olan bütün Doğu milletleri için en büyük kayıptır.”

Yine Şam’da yayınlanan *Elifba* gazetesi, Kurtuluş Savaşı ve Türk Devrimi bağlamında Atatürk’ün yaşamını şöyle özetlemektedir:

“Vatanını muhakkak bir parçalanmaktan kurtararak gemisini güvenilir bir limana götürdükten sonra milletinden bir taht istemedi.

O, kelimenin bütün anlamıyla bir insan, eşsiz bir dahi, kahraman bir asker ve siyaset adamı idi. Hayatını milletin mutluluğuna adadı, bu uğurda genç yaşta hayata gözlerini kapadı.”

Atatürk döneminde Hindistan, İngiltere’ye karşı bağımsızlık mücadelesi veriyordu. Hint Müslümanları da bunun bir parçasıydı.

Bu süreçte Hindistan’dan ayrılan Pakistan’ın lideri Muhammed Ali Cinnah, 1954’te Atatürk’ün ölümünden yıllar sonra şunları söylemişti:

“Uzun bir yol aşılmış, Kemal Atatürk’ün ölümüyle Müslüman dünyası en büyük kahramanını kaybetmiştir. Atatürk gibi bir önder önlerinde bir ilham kaynağı olarak dikildiği halde Hind Müslümanları bugünkü durumlarına hâlâ razı olacaklar mı?”

Cinnah gibi İkbal de (Pakistan’ın milli şairi) Atatürk’ün mazlum milletlere örnek olmasına vurgu yapmaktaydı:

“Bizim aslımız rengi uçmuş bir kıvılcım iken, O’nun bakışı ile cihanı kaplayan ve aydınlatan bir güneş haline geldik.”

Yine İngiliz egemenliğindeki Mısır’da Atatürk’ün ölümü üzerine *El Misri* gazetesi, 11 Kasım 1938’de şunları yazdı:

“Atatürk’ün yaptıkları insanoğlunun kolay kolay yapabileceği şeylerden değildir. O; büsbütün başka bir insandı.”

Aşağıdaki ifadeler de Mısır’dan... Sonraki yıllarda Mısır da bir kahraman yaratacak: Cemal Abdülnasır... Hatta Atatürk ile Nasır karşılaştırmaları da yapılacaktı. *El Bela* gazetesinin Atatürk ile ilgili değerlendirmesi ise şöyle:

“Türkler, Atatürk’ü olağanüstü bir tutkunlukla seviyorlar. Bursa’ya giderken trende rast geldiğim bir çocuğa İstanbul veya Ankara’dan hangisini sevdiğini sordum. Çocuk Ankara’yı sevdiğini söyledi. Nedenini sorduğumda: ‘Ankara’da Atatürk bulunduğu için..’ cevabını verdi.”

Afgan kralı Emanullah Han ise Atatürk için “O büyük insan yalnız Türkiye için değil, bütün doğu milletleri için de en büyük önderdi” yorumunu yapmaktaydı.

Beyrut’ta yayınlanan *An Nahan* gazetesi ise Atatürk’ün dehasına dikkat çekmekteydi:

“Dünyanın çok nadir yetiştirdiği dahilerdendir. Dünya tarihinin gidişini değiştirmiştir.”

Atatürk’ün ardından İran’da yayınlanan *Tahran* gazetesinde yapılan yorum, “İslam dünyasının büyük insan yetiştirme gücünü yitirdiğini öne sürenler, Atatürk’ü hatırlamalı ve utanmalıdırlar” şeklindeydi. İran köklü devlet geleneği ile coğrafyasında Türkiye

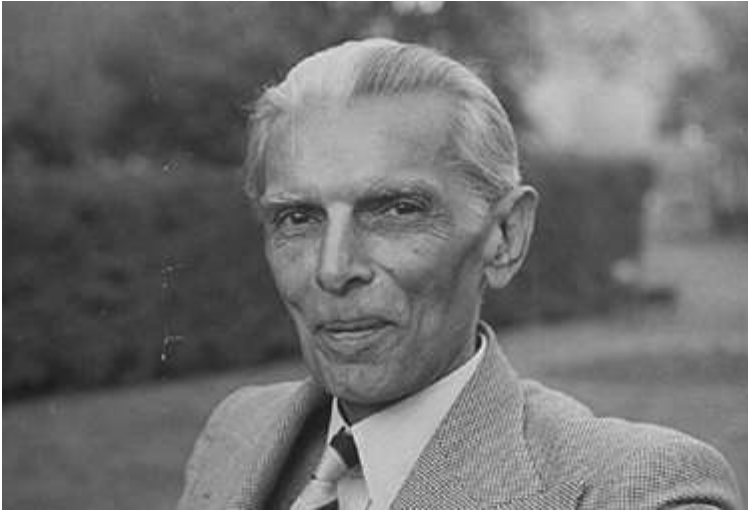
✍ Volkischer Beobachter, 11 Kasım 1938

“Atatürk Türkiye’yi tek düşman malksızın bırakmıştır. Bu, zamanımızın hiçbir devlet şefinin başaramadığıdır.”

✍ The Hindustan Times, 11 Kasım 1938

“
Atatürk gibi bir önder
önlerinde bir ilham
kaynağı olarak dikildiği
halde Hind Müslümanları
bugünkü durumlarına hâlâ
razı olacaklar mı?
”

«
Pakistan bağımsızlık mücadelesinin
önderi, Muhammed Ali Cinnah

gibi farklı bir tarihe sahip iki ülkeden
biriydi.

Üstelik İran Şahının Türkiye ziyareti,
Atatürk'le kurduğu dostluk ve Türk
modernleşmesini örnek alması
bilinen bir gerçektir. Atatürk'ün
vefatının ardından İran'da bir ay yas
ilan edilmiş, cenaze töreninin sonuna
kadar ülkenin resmi binalarında
ve yurt dışındaki temsilciliklerinde
bayraklar yarıya indirilmişti.

İsrail Başbakanı Ben Gurion Atatürk
hakkında şu değerlendirmeyi
yapmıştı (1963):

“Mustafa Kemal Atatürk, kuşkusuz
20. yüzyılda dünya savaşından

önce yetişen en büyük devlet
adamlarından biri, hiçbir millete
nasip olmayan cesur ve büyük bir
inkılâpçı olmuştur.”

Yüzyıllar boyunca Türklerle/
Osmanlı Devleti ile çatışan Rusya'da
rejim değişikliği ile birlikte Milli
Mücadele'ye ve Kemalist Türkiye'ye
sıcak bakma dönemi başlamıştı.

Bunun konjonktürel ve ideolojik
nedenleri olsa da, uzun tarihsel
çatışma döneminin sona ermesi
manidar ve önemliydi. “O'nun ölümü,
dünya için de derinliği ölçülmez
bir kayıptır” cümlesi Sovyetler
Birliği'nin resmi görüşünün bir
tür yansımasıydı. Yine Atatürk'ün
ölümünün ardından *Izvestia*

gazetesi Türk-Sovyet dostluğuna
da gönderme yaparak şu analizi
yapmıştı:

“Adı, Türk Milleti'nin millî kurtuluş
savaşında ve Türkiye'nin siyasi
alanda yeniden örgütlenmesine
gayet sıkı bir surette bağlı olan
Kemal Atatürk'ün ölümü gerek
Türkiye için, gerekse bütün dostları
için derinliği ölçülmez bir kayıptır.
Türk Milleti'nin en samimi dostları
arasında bulunan Sovyetler,
zamanımızın bu örnek devlet
adaminin öneminden dolayı derin
bir acı içindedirler.”

Bolşevik Devrimi'nin lideri Lenin
1921'de Atatürk ile ilgili şu öngöründe
bulunmuştu:

✂ *Neue Freie Presse*, 11 Kasım 1938

“Büyük düşüncelerin adamı, bir devlet mimarıydı.”

✂ *The New York Times*, 11 Kasım 1938

"Mustafa Kemal sosyalist değildi. Fakat görülüyor ki iyi bir teşkilatçı, yüksek anlayışlı, ilerici, iyi düşünceli ve akıllı bir önderdir. O, soygunculara karşı bir kurtuluş savaşı yapıyor. Emperyalistlerin gururunu kıracağına ve Sultani da yararıyla birlikte alt edeceğine inanıyorum."

Uzak Doğu'da da Atatürk ilgiyle izlenmişti. Batı dışı modernliklerin ilk örneklerinden biri olan Japonya'da "Yüzyıldan beri Küçük Asya'nın çıkardığı en büyük lider" (The Japan Chronicle) yorumu yapılmıştı.

Dünyanın en köklü devlet geleneğine sahip ülkelerinden biri olan Çin'de, Atatürk ders kitaplarında halen anlatılmakta... İşte bu ülkede "Atatürk, bütün Asya kıtasının Ata'sıdır" tanımı yapıldığı gibi Çin basını da vefatının ardından "Biz Çinliler, hepimiz bu yasa katılıyoruz. Zira büyük bir milletin, çok sevilen Büyük Ata'sının ölümü, yalnız Türkiye için değil, aynı zamanda bizim kıtamızda ve bütün dünyada büyük bir boşluk bırakmaktadır" yorumunu yaptı.

Dolayısıyla Çin'deki yorum hem emperyalizme karşı yürütülen mücadeleyi ve hem de modernleşme çabasını bir arada kapsamaktaydı.

Yine Asya'dan, Hindistan'dan parlamento heyeti başkanlığı da yapan Sucheta Kripalani "Atatürk, yalnız Türk Milleti'nin değil, özgürlüğü uğruna savaşan

bütün milletlerin önderiydi. O'nun direktifleri altında siz bağımsızlığınıza kavuştunuz. Biz de o yoldan yürüyerek özgürlüğümüze kavuştuk" ifadesiyle sömürge uluslara nasıl örnek olduğuna dikkat çekmekteydi.

Atatürk'ü ve Yeni Türkiye'yi hayranlıkla izleyen ülkeler arasında elbette ki Avrupa ülkeleri de vardı. Portekiz'deki *Arriba* gazetesinin (1938) yazdıkları Atatürk'ün büyüklüğüne ve kendi zamanının çok ötesine de geçeceğine dair iyi bir analizdir:

"Atatürk, başı dumanlı doruklarda yüce bir dağ tepesidir. Siz O'na yaklaştıkça o yükselir ve aranızdaki mesafe sonsuza değin aynı kalır. Devirlerinde büyük gözükten, zamanla küçülen benzerlerinden farkı budur ve böyle kalacaktır."

Atatürk'ün cenaze töreninin yapılacağı 21 Kasım 1938 günü milli yas ilan eden ve ülkenin her yerine siyah bayraklar çeken Macaristan'dan yayınlanan bir gazetenin yorumu ise şöyle idi:

"Yüzyılımızda, 'olmayacak hiçbir şey yoktur' şeklindeki tarihi gerçeği ispatlayan ilk adam olmuştur."

İtalya Eski Dışişleri Bakanı C. Carlo Sforza'nın Atatürk ile ilgili değerlendirmesi Atatürk'ün Türk milleti ile kurduğu olağanüstü ilişkiye dairdi:

"Hayatının sonuna kadar milletin mutlak güveni ile kurduğu devletin başında muzaffer kumandanının kişiliği, eşi görülmemiş bir karakter örneğidir."

İtalyan yazar F. Perrone Di San Martino, Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı'ndaki başarısına dikkat çekmekteydi:

"Üstün iradesi, tükenmez cesareti ve eşsiz seziş ile hasımlarını dize getirdi. Fazilet ve ciddiyeti, üç yılda memleketine yalnız askeri değil aynı zamanda tam ve doyurucu bir siyasi zafer kazandırdı."

Bir İtalyan gazetesi olan *Gazeta Del Popolo*, 11 Kasım 1938'de şunları yazmıştı:

"Atatürk'ün ölümü ile dünya büyük bir liderini kaybetti."

İsviçre basını "Atatürk, bir medeniyet kaynağı idi" görüşündeydi. Atatürk'ün Avrupa'ya öğrenci gönderdiği ülkelerden biri de İsviçre idi.

Birer kıvılcım olarak gönderilip yanardağ olarak dönmeleri istenen bu öğrenciler, İsviçre'nin Lozan Üniversitesi salonunda Lozan Türk Talebe Cemiyeti olarak tören hazırlamışlardı. Lozan antlaşmasının da imzalandığı bu şehirde yapılan törende üniversite öğretim üyelerinden Prof. Dr. Morrf şunları dile getirmişti:

“
Savaşta Türkiye'yi
kurtaran, savaştan sonra
da Türk Ulusu'nu yeniden
diriltten Atatürk'ün ölümü,
yalnız yurdu için değil,
Avrupa için de en büyük
kayıptır.
”

«
1940-1945 ve 1951-1955 dönemi
Birleşik Krallık Başbakanı, Winston
Churchill

“

Benim üzüntüm iki türdür; önce böyle büyük bir adamın kaybından dolayı bütün dünya gibi üzgünüm. İkinci üzüntüm ise, bu adamla tanışmak hususundaki şiddetli arzumun gerçekleşmesine artık imkân kalmamış olmasıdır.

”

«

32. Amerika Birleşik Devletleri Başkanı, Franklin D. Roosevelt

“Siz Türk gençleri, bugün Büyük Şef’inizi kaybettiğinizden dolayı ne kadar ağlasanız haklısınız. Üniversite, sizin bu büyük yasınıza katılmaktadır. Atatürk’ün, bu Büyük Adam’ın hayatını burada az bir vakit içinde bildirmeye imkân yoktur. Bu dâhinin, vatanının tarihinde işgal ettiği parlak sayfaları size hatırlatmak isterim. Türkiye’yi yaratan, tarihimizin bu en Büyük Adam’ını, başımı en derin hürmetle eğerek selâmlarım.”

İsveç Başbakanı Erlander’in Atatürk hakkındaki görüşleri ise şöyle idi:

“Modern Türkiye’nin yaratıcısı Kemal Atatürk’ün eserleri, memleketi için yaptıkları İsveç’te çok iyi bilinmektedir. Atatürk’ün liderliği altında Türkiye’nin kalkınmasını, fevkalade ileri hamlelerini hayranlıkla takip ettik. Atatürk’ün, hukuk alanında olduğu gibi, diğer alanlarda da getirdiği reformlarla Türkiye, içinde bulunduğu çok zor durumdan kurtarılıp kuvvetli ve güvenilir temeller üzerine yerleştirilmiştir.”

Atatürk hakkında İspanya’da yapılan yorum da dehasına yöneliktir:

“Atatürk, askeri deha ile devlet adamı filozof dehasını toplamıştır.”

Magna Carta’ya dayanan köklü demokrasi ve erken modernleşmesiyle

dikkat çeken İngiltere’de yayınlanan *Daily Telgraph* gazetesi kadın haklarındaki ilerlemeyi ön plana çıkarmıştı:

“Kadınlar başka hiçbir ülkede bu kadar hızla ilerlememişlerdir. Bir ulusun bu derece değişmesi, tarihte, gerçekten eşi olmayan bir olaydır.”

20. yüzyılın başında İngiltere’de ortaya çıkan kadın hareketi, siyasal hakları elde etmek ve eşit işe eşit ücret sağlamak için mücadele ederken Magna Carta’nın üzerinden 700 yıl geçmişti. İngiliz kadınları, Türk kadınlarından az evvel haklarını büyük bir mücadele neticesinde elde edebilmişlerdi.

Ünlü İngiliz devlet adamı Churchill’in Atatürk ile ilgili değerlendirmesi ise şöyle:

“Savaşta Türkiye’yi kurtaran, savaştan sonra da Türk Ulusu’nu yeniden diriltten Atatürk’ün ölümü, yalnız yurdu için değil, Avrupa için de en büyük kayıptır. Her sınıf halkın O’nun ardından döktükleri içten gözyaşları bu büyük kahramana ve modern Türkiye’nin Ata’sına layık bir tezahürden başka bir şey değildir.”

İngiltere’nin en köklü gazetelerinden *The Times*’ın yorumu tarihsel bir analiz niteliği taşımaktaydı:

“O, Türkiye’nin önceki kuşaklarından hiçbirine nasip olmayan özgürlük ve güven dolu bir hayat sağladı. Başarıları, Türkiye’nin Avrupa devleti olmasını sağladı, yakın doğunun tarihini değiştirdi.”

Fransız Başbakanı Aristide Briand 1921’de Ankara Hükûmeti ile imzalanan antlaşma nedeniyle kendisine *“Bizi arkadan vurdu, dağ başındaki haydutlarla, Mustafa Kemallerle anlaştı”* diyenlere Mecliste *“Dağ başındaki haydutlar diye isimlendirdiğiniz kahraman Mustafa Kemal ve O’nun tüm askerleri burada olsalardı, teker teker hepsinin heykellerini dikerdik. Böylesine kahraman bir antlaşma imzalamaktan gurur duyuyorum”* yanıtını verdi.

Atatürk’ü ve Türkiye’yi yakından takip eden Fransız yazar Berthe Georges-Gaulis *“Denilebilir ki onsuz, İslam alemi yolunu bulabilmek için elli yıl daha bekleyecekti”* görüşünü dile getirecekti.

L’Illustration dergisi (Fransa) Atatürk’ü diğer büyük liderlerle karşılaştırıp şu yorumu yaptı:

“Tarih çok büyükler gördü. İskenderler’i, Napolyon’ları, Washington’ları gördü. Fakat yirminci yüzyılda büyüklük rekorunu Atatürk, bu Türk oğlu Türk kırdı.”

Avrupa'nın bir başka ülkesi olan Danimarka'nın *National Tidende* gazetesi, 11 Kasım 1938 tarihinde vefatının ardından "Atatürk, yirminci yüzyılın en büyük mucizesidir" diye yazmıştı.

Bir Belçika gazetesi ise şu satırları yazmıştı:

"Türkiye'nin uluslararası ünü, prestij ve otoritesi durmaksızın yükselmiştir. Milletine bu kadar az zamanda bu ölçüde hizmet edebilen tek devlet adamı Atatürk'tür."

Birinci Dünya Savaşı'ndan yenilgiyle çıkan Almanya da, Türkiye'nin süreçten çıkışını ve Kurtuluş Savaşı'nı dikkatle izlemişti.

Birinci Dünya Savaşı sonrasında Milli Mücadele ile Sevr'i tarihin çöp sepetine atıp yerine Lozan'ı ikame eden Türkiye, Atatürk'ün liderliğinde barışçı bir politikayı benimsemişti.

Almanlar ise Hitler'in liderliğinde -İkinci Dünya Savaşı'nın nedenlerinden birini de oluşturacak bambaşka bir yolu seçmişlerdi. Bir

Alman askeri dergisi şu satırları yazmıştı:

"Bir yenilginin uçurumuna düştüğü halde, ilkin neticesiz sanılan İstiklâl Mücadelesini yapan Türk Milleti önünde saygıyla eğilmeden bu satırlara son verilemez.

Zafer neşesiyle kendinden geçmiş bir diplomasinin kararını 'hayır' diyerek yırtmak ve yüzlerine fırlatmak örneğini biz Almanlar, Türklere borçluyuz."

Alman *Volkischer Beobachter* gazetesinin ifade ettiği "Atatürk Türkiye'yi tek düşmanı kalmaksızın bırakmıştır. Bu zamanımızın hiçbir devlet şefinin başaramadığıdır" cümlesi sadece Atatürk dönemi için değil, günümüz dünyası için bile geçerli bir tanımlamadır.

ABD Başkanı Franklin Roosevelt, Atatürk'ün vefatının ardından üzüntüsünü şöyle ifade etmişti:

"Benim üzüntüm iki türlüdür; önce böyle büyük bir adamın kaybindan dolayı bütün dünya gibi üzgünüm.

İkinci üzüntüm ise, bu adamla tanışmak hususundaki şiddetli arzumun gerçekleşmesine artık imkân kalmamasıdır."

Uluslararası Kadınlar Birliği Delegates Prenses Aleksandrina'nın "Atatürk, dünya üzerinde yeni bir devir açmış bir insandır. Ben, O'nun Türk kadınlarına hak vererek ve bir ülkede anayı, yakışır olduğu yüceliğe erdiren Batı'ya ders verdiğini nasıl unuturum?" şeklindeki yorumu ise Atatürk'ün evrensel etkisini boyutlarını gösterecek niteliktedir.

UNESCO'nun Atatürk ile ilgili değerlendirmesi şöyledir:

"Atatürk, uluslararası anlayış, iş birliği, barış yolunda çaba göstermiş üstün kişi, olağanüstü devrimler gerçekleştirmiş bir devrimci, sömürgecilik ve yayılmacılığa karşı savaşan ilk önder, insan haklarına saygılı, dünya barışının öncüsü, yaşamı boyunca insanlar arasında renk, dil, din, ırk ayrımı gözetmeyen, eşi olmayan devlet adamı, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusudur."

✍ Mustafa Kemal Atatürk'ün cenazesi kortej ile Etnografya Müzesi'ne nakledilirken, 21 Kasım 1938

⚡ Atatürk'ün naaşı ebedi istirahatinden önce, mozoleye çıkan merdivenlerde hitabet kürsüsünde hazırlanan katafalka konuldu. Cumhurbaşkanı Celal Bayar Türk Ulusu'na hitaben bir konuşma yaptı. Konuşmasını "ATATÜRK, şimdi seni kurtardığın vatanın her köşesinden gelen topraklarla gömüyoruz. Fakat hakiki yerin Türk Milleti'nin minnet dolu sinesidir. Nur içinde yat" sözleri ile tamamladı. 10 Kasım 1953

Dünyanın birçok ülkesinde Atatürk'ün heykelinin ya da büstünün dikildiği, adının caddelere verildiği görülmektedir.

Burada öncelikli olarak vurgu Atatürk'ün hümanist ve barışçı kimliğinedir. "Yurtta barış, dünyada barış" sözü sıklıkla kullanılırken, Avustralya'da Anzaklar için söylediği sözler kullanılmaktadır. Şöyle bir sıralayacak olursak:

Washington – ABD: Atatürk Heykeli

Mexico City – Meksika: Atatürk Anıtı

Havana – Küba: Atatürk Heykeli. Üzerinde "Yurtta barış, dünyada barış" yazıyor. Küba'da başka hiçbir yabancı devlet adamının heykeli bulunmuyor.

Santiago – Şili: Atatürk Rölyefi. Şu satırlar yer alıyor: "Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu, vatanının fedakar ve sadık hizmetkârı, benzeri olmayan kahraman, insanlık idealinin canlı emsali... Bütün hayatını Türk Milletine vakfetmiş, milletine kendi ruhunu, ateşini vermiştir. Hatırası milletin ruhunu ateşli tutan sönmez bir meşale olarak yaşamaktadır."

Lima – Peru: Atatürk Büstü.

Bakü – Azerbaycan: Atatürk adının en çok duyulduğu yerlerden. Şehirde adına okul, cadde ve heykel var.

Astana – Kazakistan: Atatürk Heykeli.

Aşkabat – Türkmenistan: Atatürk Meydanı ve Heykeli.

Wakayama – Japonya: Buradaki Türk Müzesi'nin içerisinde Atatürk Heykeli bulunuyor. Heykelin üzerinde Mustafa Kemal'in imzası ve "Yurtta Barış, Dünyada Barış" ifadesi yer alıyor.

Yeni Delhi – Hindistan: Bir caddeye adı verilmiş.

Budapeşte – Macaristan: Atatürk Büstü.

Bükreş – Romanya: Mustafa Kemal Atatürk Meydanı ve Atatürk Büstü var.

Büstün üzerinde ise hem Türkçe hem de Romence olarak "Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurucusu" ve "Yurtta Barış, Dünyada Barış" ifadelerine yer alıyor.

Amsterdam – Hollanda: Atatürk Anıtı var. Üzerinde hem Hollandaca hem de Türkçe olarak, "Yurtta Barış, Dünyada Barış" sözü bulunuyor.

Rotterdam – Hollanda: Atatürk adı bir caddeye verilmiş.

Vise – Belçika: Bir caddeye Atatürk adı verilmiş.

Roma – İtalya: Atatürk Anıtı var ve anıtta "Yurtta Barış, Dünyada Barış" sözü İtalyanca olarak yazılı.

Sidney – Avustralya: Atatürk Anıtı var. Atatürk'ün Anzak askerlerinin annelerine hitaben söyledikleri anıtta yer alıyor.

Wellington – Yeni Zelanda: Atatürk adını taşıyan park ve anıt.

Albany – Avustralya: Atatürk Heykeli ve Atatürk Parkı.

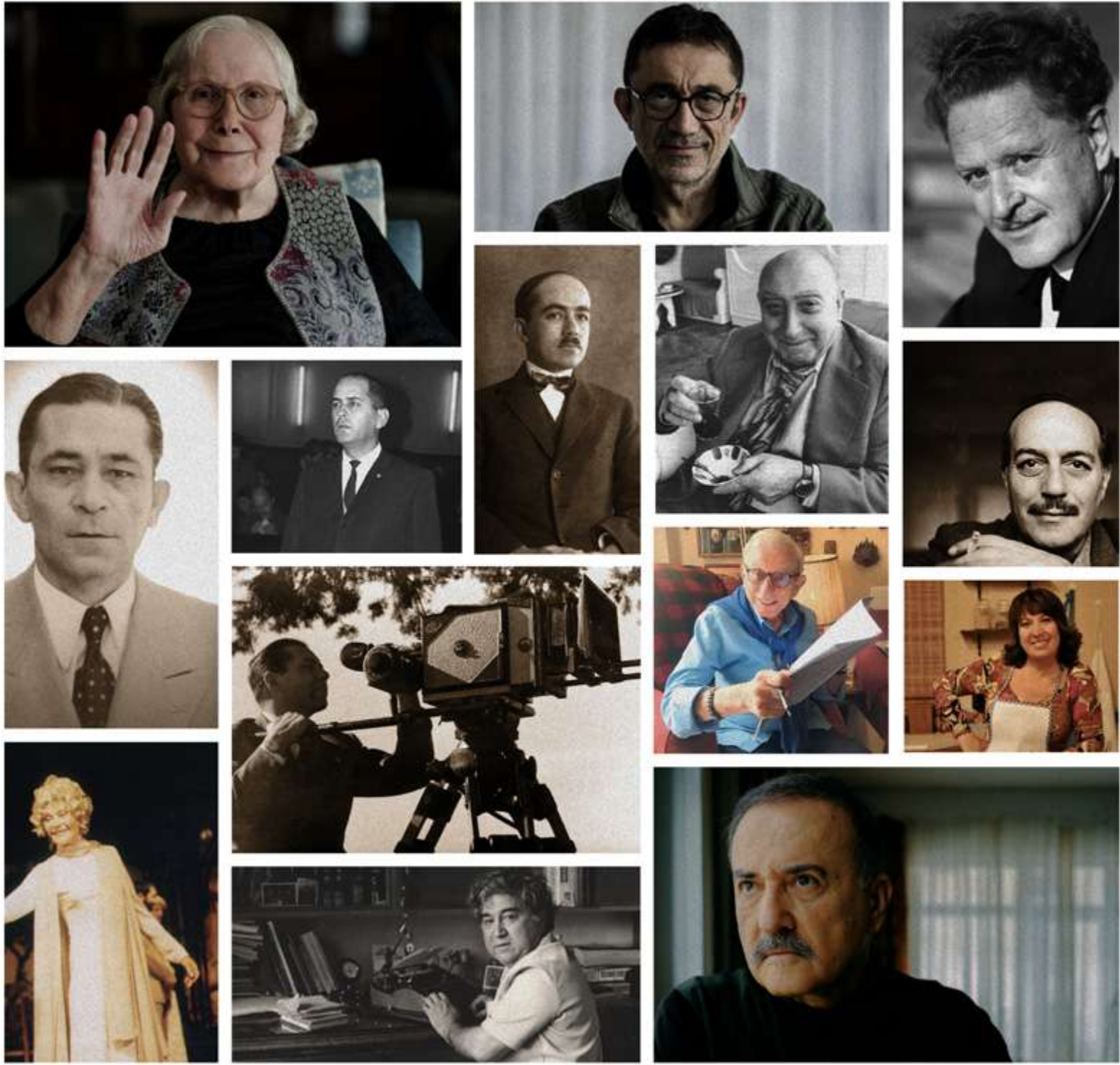
Bu yazıyı şöyle bitirmek isterim:

Dünyada kaç lider Atatürk kadar yaygın bir pozitif etki yaratmıştır? Türkiye'de bugüne kadar kaç lider Atatürk kadar dünyada saygı görmüştür?

Coğrafyamızın kan gölüne döndüğü son yıllarda Atatürk'ün önemini tekrar kavrayabilecek miyiz? Çözümün bağımsızlık, milletleşme ve çağdaşlaşma olduğunu Ortadoğu toplumları ve onlara liderlik edenler anlayabilecekler mi?

Kavranması ve idrak edilmesi dileğiyle... ■

(*) Prof. Dr. Hakkı Uyar Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Bölüm Başkanı

SANATIMIZIN 100 YILI

YAZI
VECDİ SAYAR

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında devletin himayesinde olan sanatçılarımız son yıllarda kişisel çabalarıyla dünyada seslerini duyuruyor, önemli ödüller kazanıyor.

100 yıllık bir hikayeyi birkaç sayfaya sığdırmak hiç kolay değil. Gene de, ülkemizde sanatın ve sanatçıların gelişme sürecini ana hatlarla özetlemeye çalışacağım. Cumhuriyetin kuruluşu ile Osmanlı kültüründen radikal bir kopuş yaşayan edebiyatçılarımız kısa sürede yeni döneme adapte olurken, tiyatro ve görsel sanatlar alanlarında Osmanlı'nın son dönemlerinde başlayan modernleşme hamleleri güç kazanarak devam etti; sinema gibi yeni bir sanat dalı ise ilk meyvelerini bu dönemde verdi. Osmanlı döneminde en yaygın ve gelişmiş sanatın geleneksel sanatlar olduğunu biliyoruz. Bu çerçevede, minyatür, ebru gibi süsleme sanatları, karagöz, kukla, ortaoyunu gibi seyirlik oyunlar dünyadaki benzerleri ile boy ölçüşebilecek düzeyde idi. Tıpkı, mimarlık sanatı ve edebiyatta olduğu gibi. Sinan gibi usta mimarların ve Osmanlı döneminin büyük şairlerinin eserleri, Cumhuriyet döneminde de etkilerini sürdürdü. Batılı anlamda roman ve öykülerin sanatımıza girişi ise, Tanzimat sonrasıdır. Sanatın ve sanatçının 'saray'dan bağımsızlığını kazanması da bu yıllara rastlar.

İslam diniyle bağdaşmadığı iddia edilen görsel sanatlarda ise evrensel düzeyin çok gerisinde kalmıştı. Osmanlı'nın son dönemindeki modernleşme eğilimine paralel olarak resim sanatında ilk adımlar atılmıştı ama tabu olan heykel sanatı henüz ortalarda görünmüyordu. Batılı anlamda tiyatro sanatı da Osmanlı'nın son dönemlerinde ortaya çıktı, özellikle Ermeni ve Rum azınlıklarına mensup sanatçılar tarafından ilk örnekleri verildi. Onları anmak boynumuzun borcu...

Edebiyatımızın ustaları

Konumuz Cumhuriyet dönemi olduğuna göre, 1923'den günümüze edebiyat, tiyatro ve sinema alanlarındaki gelişmeleri özetlemeye çalışalım. Önce edebiyat, ardından yazılı metinlere dayanması nedeniyle ortak yönleri fazla olan tiyatro sanatını ele alalım. Yazarların 'saray'dan bağımsızlığını kazanması Osmanlı'nın son döneminde oldu demiştik. Nükteleri ile sarayı kızdırmayı göze alabilen şairler olsa da, çoğunluk egemen otoritenin himayesine sığınmıştı. Tanzimat döneminin etkili isimlerinden

Ressam Osman Hamdi Bey, yazar Ahmet Midhat Efendi, Ebüzziya Tefik, 'Hürriyet Şairi' Namık Kemal gibi aydınlar ise sürgüne gitmeyi göze almıştı.

Cumhuriyetin ilk yıllarında, resmi ideolojiyi kabullenerek o doğrultuda ürün verenler daha çok kabul görüyordu. Tabi, bu kabullenmenin büyük ölçüde yeni rejime bağlılıktan, yani gönüllülük esasında olduğunu görmek gerekir. Yeniye kabullenmekte zorlanan bazıları ise tıpkı Osmanlı'da olduğu gibi sıkıntı çektiler, ya da yurt dışında yaşamayı seçtiler. Mustafa Kemal Atatürk ve çevresindeki aydın kadronun gerçekleştirdiği 'kültür devrimi' çerçevesinde, Arap harfleri terk edilerek, Latin alfabesi kabul edildi; daha sonra Türk Dil Kurumu'na dönüştürülen Türk Dilini Tetkik Cemiyeti kuruldu. Bu geçiş döneminde, Ahmet Haşim, Yahya Kemal Beyatlı, Halit Ziya Uşaklıgil, Mehmet Rauf, Ahmed Hamdi Tanpınar, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Memduh Şevket Esenal, Refik Halid Karay önemli eserler verdiler.

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Falih Rıfkı Atay, Halide Edip Adıvar, Behçet Çaglar, Faruk Nafiz Çamlıbel gibi yazar ve şairler Cumhuriyet ideolojisini yaygınlaştırma işlevini de üstlenen eserler verdiler. Romanda Reşat Nuri Güntekin, öyküde Sait Faik, şiirde Nazım Hikmet Cumhuriyet edebiyatının yapıtlarına imza attılar. Orhan Kemal, Atilla İlhan, Sabahattin Ali, Aziz Nesin, Rifat Ilgaz, Kemal Tahir, Yaşar Kemal, Çetin Altan'ın toplumcu yönü ağır basan yapıtları edebiyatımızın onur tablosunda yerlerini aldı. Cumhuriyet'in kültür alanındaki en büyük atılımlarından Köy Enstitüleri'nde Mahmut Makal, Fakir Baykurt, Mehmet Başaran, Ümit Kaftancıoğlu, Dursun Akçam, Talip Apaydın'ında aralarında bulunduğu çok sayıda yazar yetişti. Kerime Nadir, Muazzez Tahsin Berkand gibi çok satan romanlar ülkemizde popüler edebiyatın öncüleriydi. Sabahattin Eyüboğlu, Cevat Şakir Kabaağaçlı, Mina Urgan, Azra Erhat Batı kültürünün değerlerini edebiyatımıza yansıtan kalıcı eserler verdiler. Peyami Safa romanlarıyla, Necip Fazıl Kısakürek, Sezai Karakoç şiirleriyle milliyetçi ve dindar kitleler üzerinde etkili oldu.

50'lerde ve sonrasında, Vedat Türkalı, Bekir Yıldız, Osman Şahin, Demirtaş Ceyhan, Adalet Ağaoğlu, Sevgi Soysal, Leyla Erbil, Pınar Kür, Ayla Kutlu, İnci Aral, Oya Baydar, Erdal Öz, Erol Toy, Sennur Sezer, Adnan Özyalçın gibi yazarlar toplumcu çizgide başarılı ürünler verdi. Tarık Dursun K., Füzünan, Selim İleri, Necati Cumalı gibi öykücüler geniş okur kitlelerinin beğenisini kazandı. Bilge Karasu, Tezer Özlü, Orhan Duru, Haldun Taner, Salah Bırsel, Ferit Edgü, Yusuf Atılgan, Onat Kutlar, Sevim Burak, Oğuz Atay, İrfan Yalçın, Ayfer Tunç, Demir Özlü, Sema Kaygusuz, Mehmet Eroğlu gibi yazarlarımız öykü ve romanlarıyla edebiyat tarihinde seçkin bir yerin sahibi oldu. Murathan Mungan, şiir, öykü, roman gibi edebiyatın hemen her dalında çarpıcı ürünlere imza attı, geniş bir hayran kitlesi kazandı.

Şiirde, Şükran Kurdakul, Ahmet Arif, Gülten Akın, Melih Cevdet Anday, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Ataoğlu Behramoğlu, Ahmet Telli, Şükrü Erbaş gibi isimler toplumcu çizgiyi sürdürürken, Orhan Veli, Oktay Rıfat, Cahit Sıtkı Tarancı, Özdemir Asaf, Hilmi Yavuz, İlhan Berk, Ece Ayhan, Cemal Süreya, Turgut Uyar, Edip Cansever, Ülkü Tamer, Enis Batur, Küçük İskender gibi şairler İkinci Yeni, Garip gibi grupların içinde ya da dışında kalarak, yeni bir şiirin yollarını açtı. Fethi Naci, Ahmet Oktay, Berna Moran, Füsun Akatlı, Jale Parla, Tahsin Yücel, Ali Püsküllüoğlu, Feridun Andaç eleştirileriyle edebiyatımızın gelişim sürecinde yol gösterici bir işlev üstlendiler.

Cumhuriyetimizin ilk yüzyılının son çeyreğine damgasını vuran yazarların önemli bir bölümü 60'ların ve 70'lerin toplumcu çizgisinden uzaklaşarak birey odaklı edebiyat ürünleri verdi. Orhan Pamuk, Elif Şafak, Aslı Erdoğan, Ece Temelkuran gibi yazarlarımız uluslararası edebiyat dünyasında tanındı, ödüller kazandı. Cumhuriyet edebiyatında kadın yazarlar önemli bir yere sahip oldu.

Suat Derviş'ten Peride Celal'e, Nezihe Meriç'ten Tomris Uyar'a, Latife Tekin'den Nazlı Eray'a, Müge İplikçi'den Buket Uzuner'e, Ayşe Kulin'den Erendiz Atasü'ye, Feride Çiçekoğlu'dan Karın Karakaşlıya, Duygu Asena'dan Şebnem İşigüzel'e, Birhan Keskin'den Lale Müldür'e farklı anlayış ve üslup özelliklerine

⚡ Halide Edip Adivar

sahip sayısız yazar edebiyatımıza damgasını vurdu.

Çeviri yayınlarla edebiyatımıza giren, Ömer Seyfettin, Eflatun Cem Güney masallarıyla gelişen çocuk edebiyatı alanında Kemalettin Tuğcu romanlarının etkisi uzun yıllar sürdükten sonra 70'lerden bu yana önemli adımlar atıldı; Gültan Dayıoğlu, Muzaffer İzgü, Yalvaç Ural, Feridun Oral, Gökem Yeltan, Behiç Ak gibi yazarlar genç kuşaklara edebiyat sevgisinin aşılmasında önemli bir rol üstlendi. Murat Uyrakulak, Hakan Günday, Kaan Arslanoğlu, Mahir Ünsal Eriş, Ömür İklim Demir gibi genç kuşakların hayranlıkla izlediği önemli yazarlarımızı da bu listeye ekleyerek, Cumhuriyet edebiyatının geleceğine ilişkin iyimser bakışımızı vurgulayalım.

Sahnelerimizin altın yılları

Osmanlı devletinin son dönemlerinde Dikran Çuhacıyan'dan Musahipzade Celal'e çok sayıda tiyatroçunun öncülüğünde gelişen tiyatro sanatının da sağlıklı bir değişim, dönüşüm süreci geçirdiğini söyleyebiliriz. II. Meşrutiyet'in görece özgür ortamında Ahmet Vefik Paşa'nın öngörülü çabaları, Darülbeyazıt'ın kuruluşu (1914) gibi adımlar Cumhuriyet tiyatrosunun öncüleri oldu. Tanzimat döneminde, İstanbul ve İzmir'de Ermenilerin ve Rumların kurduğu tiyatro toplulukları ve tiyatro yapıları ile Avrupa'dan gelen tiyatro ve operet toplulukları, o güne dek Ortaoyunu, Karagöz gibi seyirlik oyunlar ve 'tuluat' dışında bir tiyatro tanımayan halkımızı Batılı anlamda tiyatro sanatıyla tanıştırmıştı.

⚡ Yaşar Kemal

Cumhuriyetin kurulmasıyla, bu alanda ciddi bir atılım gerçekleşti. Darülbeyazıt'ın başına getirilen Muhsin Ertuğrul, çağdaş tiyatro anlayışının ülkemizde gelişmesi için uğraş verdi. Türk tiyatro yazarlarının yetişmesi, çocuk tiyatrosunun kurulması Ertuğrul'la başlayan sürecin ilk adımları arasında yer alır. 30'larda Devlet Konservatuarı'nın kurularak, buraya Avrupa'dan -Nazi zulmünden- kaçan Alman hocaların getirilmesi, ardından Devlet Tiyatroları ile Devlet Opera ve Balesi'nin kurulması tiyatro alanındaki gelişmenin önemli adımlarını oluşturdu. Bir yandan da, Şark Operet Heyeti, Asri Operet gibi özel topluluklar ve Kel Hasan, Dümbüllü gibi tuluat geleneğini sürdüren tiyatrolar varlığını sürdürdü.

Cumhuriyetin kültür politikasının uygulanma alanlarından biri olan Halkevleri'nden çok sayıda tiyatrocu yetişti. Kadın-erkek eşitliğine önem veren Atatürk'ün öngörüsü sayesinde Türk kadını sahnelerdeki yerini aldı. 1919'da sahneye çıkan ilk kadın olan Afife Jale'den daha şanslıydı Cumhuriyet devrimlerinin sahiplendiği kadın oyuncular. Bedia Muvahhit, Cahide Sonku, Şaziye Moral, Neyire Neyir'lerin açtığı yoldan nice sanatçı geçti; Nedret Güvenç'ten Ayla Algan'a, Yıldız Kenter'den Gülriz Sururi'ye, Meral Taygun'dan Zuhâl Olcay'a uzanan bir yıldızlar geçidi...

Elbette, erkek oyuncular açısından da parlak bir tabloya sahip olduğumuzu söylememe gerek yok herhalde: Cüneyt Gökçer, Kerim Afşar, Erkan Yücel, Zihni Göktaş, Haluk Bilginer, Şener Şen ve daha nice yetenekli oyuncu gördü sahnelerimiz.

50'lerde tiyatro dünyamızı belirleyen Devlet ve Şehir Tiyatroları olurken, Muammer Karaca, Nejat Uygur gibi ünlü komedyenler çevresinde oluşan topluluklar Anadolu'da yaptıkları turnelerle tiyatro sanatının yaygınlaşmasına katkıda bulundular. 60'larda art arda özel topluluklar kuruldu. Genç Oyuncular, Ankara Deneme Sahnesi, Gen-Ar, Dormen Tiyatrosu, Dostlar, AST, Devekuşu Kabare, Gazanfer Özcan-Gönül Ülkü Tiyatrosu, Gülriz Sururi- Engin Cezzar Tiyatrosu... Müthiş bir devinim içindeydi tiyatro dünyamız. 1959'da İstanbul Şehir Tiyatroları'nın başına ikinci kez getirilen Muhsin Ertuğrul'un yeni sahneler açarak, tiyatro sanatının yaygınlaşmasına katkısı unutulmaz.

71 ve 80 askeri darbeleri, İstanbul Şehir Tiyatroları'ndaki atılımların ve toplumcu tiyatroların önünü kesmeyi başarır. 80'ler, eğlence yönü ağır basan toplulukların öne çıktığı yıllardır. İçlerinde, Ferhan Şensoy'un Ortaoyuncular'ı gibi tiyatro sanatımızda özgün bir yeri olan bir topluluk da vardır.

Önceleri Küçük Sahne'de oyunlarını sahneleyen Şensoy 80'lerin sonunda tarihi Ses Tiyatrosu'nu kiralayıp, onarak, İstanbul'a çok değerli bir tiyatro yapısı kazandırır. Siyasi parodileri ile geniş kitlelerin sevgisini kazanan Levent Kırca'nın Oya Başar ile birlikte kurduğu tiyatro ve Müjdat Gezen Tiyatrosu, tıpkı Ortaoyuncular gibi tüm zorluklara karşın ayakta kalmayı başarır.

90'lı yıllarda tiyatro dünyamızda yeni açılımlar, yeni topluluklar ortaya çıkar. Bilsak Tiyatro Atölyesi, Kumpanya, Tiyatro Pera, Stüdyo Oyuncuları, Oyun

➤ Muhsin Ertuğrul

Atölyesi'nin de aralarında olduğu çok sayıda özel topluluk kurulur; yenilikçi tiyatro anlayışları seyircimizle buluşur, ama ekonomik sorunları aşır, yaşamını sürdürebilenlerin sayısı fazla değildir. Tiyatro salonları birbiri ardına kapanmaktadır... Oysa, Haldun Taner, Güngör Dilmen, Vasıf Öngören, Bilgesu Erenus, Oktay Arayıcı, Sermet Çağan, Haşmet Zeybek, Tuncer Cücenioğlu, Cuma Boynukara, Özen Yula, Ahmet Sami Özbudak, Murat Mahmutyazıcıoğlu, Sami Berat Marçalı, Firuze Engin, Deniz Madanoğlu gibi yazarlara; Genco Erkal, Yücel Erten, Orhan Alkaya, Serdar Biliş, Murat Daltaban, Murat Atak, Rutkay Aziz, Mehmet Ergen, Yiğit Sertdemir, Yelda Baskın gibi yönetmenlere sahip olan tiyatromuzun dünya sahneleriyle boy ölçüşmemesi için hiçbir neden yok. Günümüzün ekonomik koşullarında özel tiyatroların uygulamak zorunda kaldığı yüksek bilet fiyatlarının sürdürülebilirliği de yok. Bu ortamda makul bilet fiyatlarıyla nitelikli oyunlar sergileyen kamu tiyatroları önemli bir işlev üstleniyor.

2020'lerde 'prodüksiyon tiyatroları' anlayışı çerçevesinde, oyun başına anlaşılan oyuncularla yapılan işler kimi zaman hüsrana, kimi zamanda ciddi hasılat getirir. Tiyatro topluluklarının olmazsa olmazı topluluk bilinci ortadan kalktığı anda, oyun başına alınacak ücretler belirleyici olur tiyatro dünyasında. Televizyon dizileri aracılığı ile şöhret basamaklarını tırmanan oyunculara yaslanan ve ayda birkaç kez oynanabilen oyunlarla tiyatro sanatımızda bir atılım yapmak ne kadar mümkün önümüzdeki yıllarda göreceğiz.

Perdeden ekrana

Tiyatromuz için söylediğim tehlike, yani seyircinin salonlardan uzaklaşma durumu, sinema sanatımız için de geçerli. Yüksek bilet fiyatları karşısında, seyirci televizyon ekranlarına hapsediliyor. Birbiri ardına açılan platformlarda her türlü filme ulaşma konforuna sığınan seyirci giderek salonlardan ayağını çekiyor. Gişe getirisi yüksek komedilerin de platformlara sığınması sonucu sinema endüstrisi beyazperdeyi terk edip, ekranlara yöneliyor. Sinemamızın seyirci ile güçlü bağlar kurduğu Yeşilçam yılları çok gerilerde kaldı.

Sinemamızın tarihi, Nijat Özön'den başlayarak farklı sinema yazarları ve tarihçileri tarafından farklı kategorilere ayrılarak değerlendirildi. Her birinin dayandığı farklı ölçütler vardı. Ama, zamanla bunların eskimesi söz konusu. Örneğin 'Genç Türk Sineması' sözcükleri hangi dönemin gençliğini tanımlayacak? Ya da 'Yeni Türkiye Sineması' hangi dönemin yeni sinemasını kapsıyor? Kanımca, sinema tarihimizin çok büyük bir bölümü süreklilik arz ediyor, farklı dönemlerde öne çıkan özellikler olsa da. Muhsin Ertuğrul'un kişiliği ile bütünleşen 'Kuruluş Dönemi'nin ardından 'Yeşilçam Sineması'nın başladığı söylenebilir. Hemen tüm tarihçilerimiz 1939- 1950 arasında 'Geçiş Dönemi' olarak adlandırsa da... Neden dersanız, bu dönem Yeşilçam'ın pek çok yapımının (Ha-Ka Film, Halk Film, And Film, Ses Film) kurulduğu yılları, Yeşilçam'ın en büyük belası sansürün kurumlaştığı (1939 'Filmlerin ve Film Senaryolarının Kontrolüne Dair Nizamname'nin yayınlandığı), sinema salonlarının yaygınlaştığı (Cemil Filmer'in İstanbul ve İzmir'de

➤ Atıf Yılmaz

işletmesini üstlendiği salonlar), sinema okumuş yönetmenlerin sinemaya girdiği, ilk sinema meslek örgütünün (Yerli Film Yapanlar Cemiyeti), ilk film yarışmasının yapıldığı dönemdir.

Pek çok tarihçimizin 1950'lerde başladığı 'Sinemacılar Dönemi'nin ilk büyük ustası Lütfi Ö. Akad'dır. Akad'ın ardından Yeşilçam'ın diğer usta yönetmenlerinin de sahneye çıktığını görürüz: Metin Erksan, Atıf Yılmaz, Osman Seden, Memduh Ün... Yeşilçam'ın sonraki dönemlerinde de benzerlerine rastlayacağımız dini ve tarihi temalar işleyen filmler, köy melodramları, hatta sonraki yıllarda başka yönetmenlerce de ele alınacak Tarzan, Şarlo v.b. kahramanların yerli versiyonlarının başrolde olduğu filmlerle Yeşilçam'ın temel karakteristiği popüler sinemanın gişe garantili örneklerini veren Muharrem Gürses ve "Samanyolu", "İkimize Bir Dünya" gibi filmlerin yönetmeni Nevzat Pesen de aynı dönemin yönetmenleri arasındadır. Çoğunluğu orta yaşlarda olan dönemin ustaları arasında tek genç, 23 yaşında ilk filmini çeken Metin Erksan'dır. 1952-1963 arasında 'Sinemacılar Dönemi' olarak tanımlayan Prof. Alim Şerif Onaran, 1963-1980 arasında 'Yeni Türk Sineması' olarak adlandırır.

1961 Anayasası her alanda olduğu gibi sinemada da olumlu gelişmelere vesile olmuş, o güne kadar ele alınmayan temalar sinemamızın görüş açısı içine girmiştir, ama Yeşilçam'ın melodrama yaslanan popüler sinemasının genel karakteristiğinin 'Yeni' bir sinema anlayışı yönünde değiştiği söylenemez. Bu döneme damgasını vuran gençler olmuştur. Metin Erksan'ın "Susuz Yaz"ı sinemamıza ilk büyük Uluslararası

Ödülü (Altın Ayı) getirirken, Duygu Sağıroğlu, Halit Refiğ, Feyzi Tuna, Ertem Göreç, Erdoğan Tokatlı gibi genç yönetmenler, sinemamıza yeni bir açılım kazandırmış, ama çabaları seyirciden yeterli bir destek görmemişti. Alp Zeki Heper, Atilla Tokatlı gibi Yeşilçam kalıplarının tümüyle dışında filmler yapmaya çalışan genç yönetmenlerin serüveni ise sinemamızın hüznü verici bir sayfasıdır.

Nijat Özön'ün ve onu izleyen diğer tarihçilerin 1960-1970 arasını (Burçak Evren'e göre 1960- 67) 'Altın Yıllar' olarak değerlendirmesi o gün için anlamlıydı belki; ama bugünden baktığımızda bu tanım biraz abartılı görünüyor. Tek ölçüt seyircinin sinemaya ilgisi ise (yıllık yapım sayısının iki yüzü aşması) belki bu söylenebilir, ama o dönem dünya sinemasında yapılanlarla, hatta daha sonraki dönemde sinemamızın ürünleri ile kıyaslandığında, 50'li, 60'lı yılların Yeşilçam'ından geriye bir avuç genç sinemacının ürünlerinin kaldığı da bir gerçek. Rekin Teksoy, bu dönemi anlatırken *"Sanat birikimi ya da kaygısı olmayan yapımcılar, bir iki, bilemediniz üç dört hafta içinde çekilen filmlerle, el yordamıyla da olsa, yeni bir meslek kolunun ortaya çıkmasını sağladılar"* demiştir. 1970 yılında genç bir oyuncu-yönetmen, daha 1968'de çektiği Seyit Han'la dikkatleri üzerine çeken Yılmaz Güney, *"Umut"* filmi ile bir dönemin kapısını araladı. Elbette, Güney'in oyuncu ve yazar olarak birlikte çalıştığı usta yönetmenlerden

aldığı çok şey vardı. Atıf Yılmaz'ın 1959 tarihli *"Alageyik"*, Akad'ın 1966 tarihli *"Kızılırmak Karakoyun"* filmlerini anımsadığımızda, Yeni Sinema anlayışının yapıpı *"Umut"* u bu süreçten bağımsız değerlendiremeyeceğimiz gerçeği ortaya çıkar.

Tarihçilerin 1971- 1987 (ya da 1990) arasını 'Genç Sinema' ya da 'Yeni Sinema' sözcükleri ile tanımlamasında, Yılmaz Güney'in yanı sıra, Şerif Gören, Ömer Kavur, Tunç Okan, Korhan Yurtsever, Yavuz Özkan, Ali Özgentürk, Zeki Ökten, Erden Kıral, Yusuf Kurçenli, Başar Sabuncu gibi dönemin genç yönetmenlerinin başarılı yapıtları rol oynamıştır hiç kuşkusuz. Ama, bu döneme damgasını vuran filmler arasında, artık genç sayılmayacak Atıf Yılmaz, Lütfi Akad, Süreyya Duru ve Ertem Eğilmez gibi yönetmenlerin ürünleri de yer alır. 'Genç' ve 'Yeni' kavramlarını bu dönemle sınırladığımızda, sonraki yıllara damgasını vuran gençleri ne yapacağız? Elbette, farklı dönemlerde üretimlerini sürdürürken sinemamıza önemli katkılar yapmış ustaları unutmaksızın yapmalıyız bu genellemeyi. Sinemamıza kadın özgürlüğü temasında önemli filmler kazandıran Atıf Yılmaz bu isimlerin başında gelir.

Kuruluş yıllarından sonrasını tek bir başlık altında, 'Yeşilçam Sineması' olarak tanımlarken, 1948'de Yerli Filmler için 'Rüsum' indirimi kararını,

50'lerin A.B.D. güdümündeki D.P. iktidarının kapitalist ekonomiye teslim olma sürecini, 61 Anayasasının sinemaya kazandırdığı -görece- özgürlüğü, 71 ve 80 askeri darbelerinin sinema üzerindeki etkisini, 80 sonrası A.B.D.'nin talepleri doğrultusunda hazırlanan 'Sinema Kanunu'nun getirdiği kısıtları ve destekleri göz önüne almak gerekir. Kendi payıma, 50'leri 'İlk Ustalar', 60'ları 'Yeni Ufuklar', 70'leri 'Toplumcu Atılımlar', 80'leri 'Bireysel Arayışlar', 90'lar ve sonrasını ise 'Bağımsızlar' olarak tanımlamakta yarar görürüm. Elbette, bu dönemlerin tümünde Yeşilçam ana akım olarak varlığını sürdürmüştür. Hatta, 2000'li yıllarda geniş seyirci yığınlarına ulaşan komedilerle ve televizyon dizileri Yeşilçam'ın bir devamı olarak görülebilir.

70'lerin ikinci yarısı ve 80'li yıllarda sinemamızın özgün sinema anlayışlarına sahip yönetmenleri 90'lı yıllarda üretimlerini sürdürürken, Sinan Çetin, Reis Çelik, Ezel Akay, Yavuz Turgul, İrfan Tözüm gibi yapımcı-yönetmenler Yeşilçam'la Bağımsızlar dönemi arasında bir köprü oluşturdular. 90'ların ve 2000'lerin bağımsız sinemasına Zeki Demirkubuz, Nuri Bilge Ceylan, Reha Erdem, Yeşim Ustaoğlu, Derviş Zaim, Tayfun Pirseliimoğlu, Ümit Ünal, Seyfi Teoman, Semih Kaplanoğlu, Barış Pirhasan, Ümit Elçi, Yüksel Aksu, Mustafa Altıoklar, Zülfü Livaneli, Tomris Giritlioğlu, Bilet İlhan, Handan İpekçi, Pelin Esmer, Özer Kızıltan, Kazım Öz, Özcan Alper, Uğur Yücel,

✂ Ferhan Şensoy

✂ Cem Yılmaz

Hüseyin Karabey, Kutluğ Ataman, Mahmut Fazıl Coşkun, Çağan Irmak, Taylan kardeşler gibi yönetmenler damgasını vurdu.

Kişisel dillerini kazanma yolunda kararlı adımlar atan bu genç yönetmenler günümüze dek sayısız başarıya imza attı. Serdar Akar, Kudret Sabancı gibi yönetmenler ise bağımsız bir sinema arayışı ile yola çıkmalarına karşın, ana akım sinemada karar kıldılar. 2000'li yılların ana akım filmlerini yöneten isimler arasında Ömer Faruk Sorak, Yılmaz Erdoğan, Cem Yılmaz, Hakan Algül, Mahsun Kırmızıgül başı çekiyordu; onların yanı sıra Ali Taner Baltacı, Togan Gökbakar, Can Ulkay gibi gençler de 'gişesi sağlam' komedilerde yönetmenlik yaptılar.

2010'dan günümüze sinemamız çok sayıda genç auteur (yaratıcı yönetmen) kazanırken, bağımsız sinemacılar festivallerin rakipsiz yarışmacıları oldu. Emin Alper, Tolga Karaçelik, Kıvanç Sezer, Onur Ünlü, Seren Yüce, Kaan Müjdecı, Ramin Matin, Salman Nacar, Emre Kayış, Çağrı Bocut, Tufan Taştan, Nesimi Yetik, Emre Yeksan, Fikret Reyhan, Mehmet Can Mertoğlu, Raşit Çelikezer, Ali Atay, Mehmet Ali Konar, Onur Saylak, Aslı Özge, İlksen Başarır, Çiğdem Vitrinel, Belma Baş, Melisa Önel, Çiğdem Sezgin, Ümrhan Safter, Vuslat Saraçoğlu, Deniz Gamze Ergüven, Azra Deniz Okyay, Zeynep Dadak, Nisan Dağ,

Senem Tüzen, Ceylan Özgün Özçelik, Eylem Kaftan, Nazlı Elif Durlu, Selcen Ergun isimlerini sıraladığımızda kadın yönetmenlerimizin çokluğu dikkat çekiyor ve sinemamızın geleceği adına umut veriyor. Bu yeni solukların piyasanın cazibesine karşı dirençli ve uzun ömürlü olmasını dileyelim... Sanırım, bunun da anahtarı, toplumun kılcal damarlarına nüfuz edebilmekte, evrensel sorunlara duyarlı, araştırmacı ve samimi olmakta, özgün bir dil arayışını inatla sürdürmekte yatıyor.

Tek sestem çok sese, iki boyuttan çok boyuta

Gerek edebiyat, gerekse tiyatro ve sinema alanında tek sestem çok sesliliğe doğru evrilen bir süreç içindeyiz. Yazımın sınırları, diğer sanat alanlarına ilişkin ayrıntılı bir yoruma olanak vermiyor, ama şu kadarını söyleyebilirim: müzik ve plastik sanatlar alanları, tek sestem çok sesliliğe geçişin en somut göstergesi. Osmanlı'nın son dönemlerinde başlayan modernleşme arayışı, müzik alanında çok sesliliği gündeme getirirken, plastik sanatları iki boyuttan kurtarıp üçüncü boyuta kavuşturur. Cumhuriyet, bunu kültür politikasının temel taşlarından biri yapar. Yurt dışına gönderilerek Batı kültürünü yakından tanımları arzu edilen yetenekli besteciler ve ressamlar, Atatürk'ün isteği doğrultusunda Batı ile Doğu kültürlerini buluşturan bir sentez arayışı içine girerler. Müzikte 'Türk Beşleri' önemli adımlar atar

ama geleneksel kültürle yoğrulmuş, Batı sanatından habersiz halkta bir karşılık bulamazlar... Günümüzde başarılı bestecilerimiz, usta şeflerimiz ve yorumcularımız var. Aralarından sıyrılıp, evrensel platformlara açılmayı başarabilenler de, Fazıl Say gibi... Kendi köşesinde saygın çalışmalar yapanlar da... Popüler kültüre karşı olduğum sanılmasın; mesela Gaye Su Akyol'un yaptığı, dünya listelerinde yerini alan müziği beğeni ile izliyorum.

1950'lerle birlikte ülkemizde etkin olmaya başlayan Amerikan kültürü, iki arada bir derede kalmış dinleyiciyi reddedemeyeceği kolay tüketilen ürünlerle, popüler kültürün cazibesıyla tanıştırdı. Evet artık tek ses hakim değil müziğimizde, ama çok sesliliği içimize sindirebildik mi acaba? Resim ve heykel alanında da çok geliştik; artık Devlet Resim Heykel Sergileri yapılmıyor, büyük kentlerimizde özel galerilerden geçilmiyor, üç boyutu çoktan geçtik, sanal gerçeklikle dans ediyor sanatçılarımız. Ama toplumumuzun yüzde kaç sanat ortamında olup bitenlerden haberdar? Kitap okumayan bir kuşağın müzik zevkinin Amerikan müzik endüstrisi tarafından belirlenmesi sürpriz değil. Karamsar bir bitiş olsun istemezdim, ama gerçek bu.

Umut ışığı yok mu derseniz, tabi ki var... akıntıya karşı kürek çeken bireyler hep oldu, olmaya da devam edecek. ■

✂ Fazıl Say

✂ Gaye Su Akyol

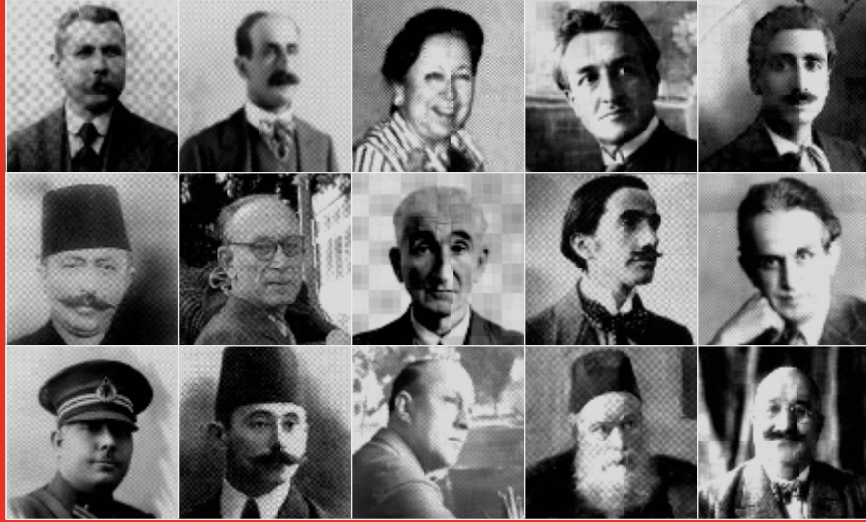

Cumhuriyet'in 100. Yılında **YİNE, YENİDEN**

Anadolu'da Açılan İlk Sergi

Küratör: İbrahim Karaoğlu • Koordinatör: Onur Sezer

5-25 Ekim 2023 Ankara Resim ve Heykel Müzesi

Ahmet Ziya Akbulut • Ali Rıza Toroslu • Ali Sami Boyar • Ali Sami Yetik • Bakiye Hanım • Bedi Gülerüz • Belkız Mustafa Cevad Üsküdarlı • Efraz Hanım • Feyhaman Duran • Fuat Soyhan • Güzin Duran • Halil Paşa • Hasan Vecih Bereketoğlu Hilmet Onat • Hüseyin Avni Lifj • Hüseyin Tahir • İbrahim Çallı • İhsan Hanım • İhsan Özsoy • Maide Esad Hanım Mehmet Ali Laga • Mehmet Ruhi Arel • Melek Fevzi Hanım • Mithad Efendi • Mustafa Efendi • Namık İsmail Nazmi Ziya Güran • Nejad Sirel • Omer Adil • Sadi Bey • Şemsettin Ruhi Arel • Şevket Dağ

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI

ANKARA
RESİM VE HEYKEL
MÜZESİ

100*

Cumhuriyet'in 100. Yılında YİNE, YENİDEN ANADOLU'DA AÇILAN İLK SERGİ

YAZI
İBRAHİM KARAOĞLU

Atatürk, Cumhuriyet kurulmadan on beş gün önce “Ankara Türk Ocağı”nda, “1. Ankara Resim Sergisi”nin açılmasını istemiştir. Yaklaşık 35 ressam ve bir heykeltıraşın 125 kadar yapıtının bulunduğu sergi, görkemli bir açılışla halka sunulmuştur. Çağdaş Sanatlar Vakfı, Atatürk'ün önderliğinde açılan Cumhuriyet'in ilk resim sergisini (Anadolu'da açılan ilk sergi) 100 yıl sonra yine, yeniden aynı tarihte, aynı saatte açtı.

Yaratıcı bir sürecin sonucunda oluşan; düş gücüne, sezgiye, algıya ve bilgiye dayanan kültürel bir varlıktır sanat. İnsanların ve toplumların kültürel dokularını oluşturur. Ortak bir deneyim paylaşır. Düşlerimizi, duygularımızı, sezgilerimizi ve düşüncelerimizi estetik olarak tanımlama biçimidir. Yaşamı tanımanın ve anlamlandırmanın hiç bilinmedik yollarını sezdirir. Sezgilerimizi, duygularımızı derinleştiren, hayatımızı yeni anlamlarla çoğaltan evrensel bir dildir sanat.

İnsanın sosyalleşmesine, duygularını başkalarıyla paylaşmasına ve başka duygularla empati kurmasına olanak tanır. Estetik çekiciliği çok çabuk etkiler insanı. Duygularımızla bağlantı kurarak bilincimize çok çabuk ulaşır. Hayal gücümüzü ve yaratıcılığımızı geliştirir, tutkularımızı uyandırır. Eğitir, bilgilendirir.

Estetik duyumumuz en insani yanımızı oluşturur. Sanatın yarattığı duygu ve düşünceler yaşama olan bağlılığımızı çoğaltır. Dünyayı sanatsal duygularla algılamak; yaşamla aramızdaki ilişkiyi sevgi, umut, barış ve hoşgörülle örür. Çağdaş yaşamın vazgeçilmez bir kültür alanıdır. Toplum, yaşamı, kişileri değiştirir, dönüştürür, bilinçlendirir, estetik algılarını çoğaltır. İnsana, yaşama bağlılık duygularını duyumsatan en derin duygusal alandır.

İstediğimiz şeyleri edinmekten doğan hoşnutluk duygusu ve güzellikler; varoluşumuzun kıymetli anlam alanlarıdır. Sanatın yaşamı betimleme biçiminin yaşantımıza kattığı anlam ve esinler algılarımızı ve dünyayı görme biçimimizi değiştirir. Yaşamı tanımanın ve anlamlandırmanın hiç bilinmedik yollarını sezdirir.

Dilin sınırlarını aşan yeni anlatım biçimleri sunar. Kendimizi tanıma, duygularımızı tanımlama ve düş gücümüzü; yaratıcı bir algı oluşturarak geliştirme olanağı sağlar.

Sanatın sunduğu imgeler, semboller ve diğer anlam biçimleri; neleri duyumsayacağımızı, nasıl davranışlar içinde olacağımızı öğretmez ama sezgilerimizi şekillendirerek değiştirir ve yeni deneyimler kazandırarak çoğaltır esinlerimizi.

Sanat farklı kültürleri, ifade biçimlerini, duyguları ve düşünceleri; farklı zamanlara, coğrafyalara taşır. Paylaşımı çoğaldıkça, anlamı da çoğalır. Sosyal ve kültürel koşullar sanatın içinde yer almıştır hep. Sanat yapıtları tarihin her döneminde kültürel ve toplumsal süreçlerin en önemli yansıtıcısıdır; işaret, sembol ve imgelerle değişim ve dönüşümleri, zamanın ruhuyla tanımlar.

Sanat ve kültür insan varlığının en soylu ifade biçimidir. Geçmişe

göndermeler yapar, şimdiyi anlamlandırır ve geleceğe ilişkin öngörüler oluşturur. Olmasını istediğimiz şeyler önce hayallerle başlar. Hayallerimizi gerçekleştirecek değişimlerin vizyonunu sunar sanat. Yalnızca kişisel değil, toplumsal değişimlerin de öncü gücüdür.

Anadolu'da ilk sergi

Atatürk, sanatın ve kültürün hayatımıza kattığı değerleri çoğaltmak ve onlara erişimi kolaylaştırmak anlayışıyla kültür/ sanat etkinliklerini, daha Cumhuriyeti ilan etmeden başlatmıştır. Sanatın, toplumsal ve sosyal değişimi, gelişmeyi hızlandırarak, yaşama değer katan boyutunu çok erken sezmiştir. Sanat yapıtlarını izlemenin insanların dayanışmasını ve ortak bilincini geliştireceğini, bireylerin ve toplumların kimlik oluşumunu etkileyip belirleyeceğini, geleceğe ilişkin çağdaş yönelimler sağlayacağını, aydınlık bir bilinç oluşturacağını öngörmüştür. Ve sanatın yayılmasını, gelişmesini, kalıcı olmasını sağlamak için erişimi kolaylaştırmak istemiştir. Sanatın ve kültürün toplumla özdeşleşmeye önemli ölçüde katkıda bulunacağına olan inancıyla Cumhuriyet kurulmadan on beş gün önce, Cumhuriyetin kültürel ruhunu bir sanat şöeniyle duyumsatmak için "Ankara Türk Ocağı"nda, "1. Ankara Resim Sergisi"nin açılmasını istemiştir.

≡ Manzara, Hasan Vecih Bereketoglu

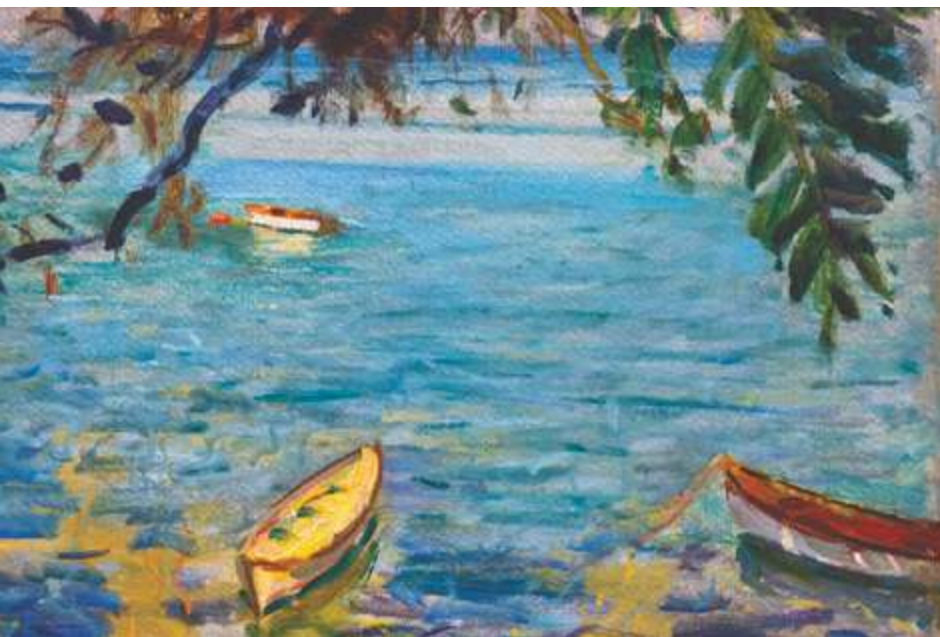
“
Atatürk, sanatın toplumla özdeşleşmeye önemli ölçüde katkıda bulunacağına olan inancıyla Cumhuriyetin kültürel ruhunu bir sanat şöeniyle duyumsatmak için "1. Ankara Resim Sergisi"nin açılmasını istemiştir.

”

⤴ Kasımpatılar, İbrahim Çallı

⤵ Manzara, Feyhaman Duran

⤴ Çiçek Pazarı, Mehmet Ruhi Arel

“

Yaklaşık 35 ressam ve bir heykeltıraşın 125 kadar yapıtının bulunduğu, güzellik, umut ve iyimserlik yüklü resimlerden oluşan bu sergi, açıldığı ilk günlerdeki toplumsal değişimin ve ilerlemenin de lokomotifini olmuştur.

”

⬢ Kemerli Kapı, Şevket Dağ

Sanatı destekleyip yaygınlaştırarak, Cumhuriyete ilişkin bir kültür oluşturmayı, heyecan yaratmayı amaçlamış; Cumhuriyetin oluşturacağı değişim, dönüşüm ve modernleşmenin lokomotifini de kültür ve sanat olarak belirlemiştir Atatürk. Onun en temel söylemi; "Cumhuriyetin temeli kültürdür." Çünkü kendi kültürünü oluşturmaya bir sistemin varlığını sürdüremeyeceğine inanmış.

Yaklaşık 35 ressam ve bir heykeltıraşın 125 kadar yapıtının bulunduğu sergi, görkemli bir açılışla halka sunulmuştur. Sergi için çok özel bir katalog hazırlanmış ve o katalog sanatın önemli bir belleği olarak sergiye büyük değer katılmıştır.

Güzellik, umut ve iyimserlik yüklü resimlerden oluşan bu sergi, açıldığı ilk günlerdeki toplumsal değişimin ve ilerlemenin de lokomotifi olmuştur. Oluşturduğu anlatım; insanların bakış açılarını, düşüncelerini ve algılarını olumlu yönde bir etki yaratmıştır. Sonra, gelenekselleşerek genç cumhuriyetin kültürünü boyutlandırmıştır.

Belgesel bir değeri de var bu resimlerin. Sanki pek çoğu bir belgeleme duygusuyla üretilmiş. Yaşanılan zamanın aynası gibi.

Renkler, boyama biçimleri, biçemleri; geride kalmış zamanların içinde dolandırıyor izleyicisini. Sanatçıların öznel bakışıyla şekillenen arka plan; toplumsal, kültürel ve tarihsel betimlerle sunuluyor. Dönüp geriye baktığımızda Türk resminin soylu bir geçmişi olduğunu gösteriyor bize.

Bu ressamların en ortak paydası; paletlerini ışıkla doldurarak, resimlerini izlenimci bir tavırla yapmalarıdır. İnsanla doğa arasındaki ilişkiyi, manzaraları, kent yaşamından kesitleri, natürmortları ve yaşadıkları zamana tanıklıklarını yansıtıyorlar. Yaşadıkları toplumun sorumlu bir bireyi olarak da yurtseverlikleri bağlamında Çanakkale Savaşı ve Ulusal Kurtuluş Savaşı'na ilişkin de resimler yapmışlar.

Çağdaş sanatımızın her alanında oluşan birikimin hayatımıza değer katan, kültür-sanat ortamını varsıllaştıran değerlerine sahiplenerek, çağdaş bir müze kurmak amacıyla kurulan ÇAĞSAV (Çağdaş Sanatlar Vakfı), kültürel hafızamızda derin bir iz bırakan bu sergiyi, Atatürk'ün önderliğinde açılan Cumhuriyet'in ilk resim sergisini (Anadolu'da açılan ilk sergi) yine, yeniden aynı tarihte, aynı saatte Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesi'nde, sanat yazarı İbrahim Karaoğlu'nun küratörlüğü ve Onur

Sezer'in koordinatörlüğünde, 100 yıl sonra bir kez daha sergilendi. Ve serginin hafızasını yaşatmak amacıyla; Devrim Erol, Şefik Kahramankaptan, İbrahim Karaoğlu, Ömer Faruk Şerifoğlu ve Prof. Hasan Pekmezci'nin yazılarının yer aldığı özel bir kitap yayınlandı.

Ankara Devlet Resim Heykel Müzesi'nde, "Yine, Yeniden" adıyla açılan sergide; ilk sergide yapıtları yer alan Ahmet Ziya Akbulut, Ali Sami Yetik, Bakiye Güleriyüz, Feyhaman Duran, Halil Paşa, Hasan Vecih Bereketoğlu, Hikmet Onat, Hüseyin Avni Lifji, İbrahim Çallı, Mehmet Ali Laga, Mehmet Ruhi Arel, Namık İsmail, Nazmi Ziya Güran, Ömer Adil ve Şevket Dağ gibi ressamlarımızın Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesi koleksiyonunda yer alan yirmi beş resmi yine, yeniden buluştu izleyicisiyle. Her gün yüzlerce sanatsever ve sanatçı gezdi müzeyi; izleyenleri çok duygulandırdı bu sergi. Yaşadıkları mekânların imgelerini; öznel izlenimlerini, ışığın etkisiyle şiirselleştirerek yansıtan sanatçılarımızı sevgi ve saygıyla andık. Bu resimlerin referansı yüz yıllık duygularla dokundu içimize. İzleyicisiyle derin bir ilişki kurdu resimler. Cumhuriyetimizin temelini oluşturan kültürün içine yer alan sanatımızın nasıl da vazgeçilmez olduğunu duyumsadık. ■

İzmir’de kültür/sanat hamisi bir Levanten **LUCIEN ARKAS**

YAZI
BERRİN TUNCEL

Başarılı iş adamı, kerelerce vergi rekortmeni olmuş Lucien Arkas, kent ekonomisinin yanı sıra arka arkaya açtığı kültür sanat merkezleri ve müzeler ile kültür sanat yaşamına da damgasını vuruyor. Arkas, “Güzelliğe dönüşmeyen varlığın değeri kalmaz” ilkesiyle hareket ediyor.

Ailesinin Türkiye serüveni 1711 yılında başlayan Lucien Arkas, İkinci Dünya Savaşı’nın sona erdiği ve babasını ticari açıdan zora sokan Avrupa ile deniz ticareti yapmasının önünde engellerin kalktığı 1945 yılında doğdu.

Eğitime Fransız anaokulu, İtalyan ilkokulu, sonra Saint Joseph’e devam eden Lucien Arkas, 1964 yılında lise son sınıftayken babasının İzmir’den ayrılmak zorunda kalması

haberi ile sarsıldı. Sebep, Kıbrıs sorunu nedeniyle Yunanistan ile Türkiye ilişkilerinin gerilmesi ve Yunan uyrukluların sınır dışı edilmesi idi. Doğup büyüdüğü topraklardan 20 kilo eşya ve 20 dolar ile ayrılmak zorunda kalan baba Arcas’ın suçu, Korfu Adası nüfusuna kayıtlı olmasıydı. Ada 1864 yılında Yunanistan’a bırakıldığı için kimliğinde Yunan uyruklu olduğu yazıyordu.

Bu nedenle bütün mallarına el konup, Atina’ya gönderilmişti. Lucien Arkas, annesi ve kız kardeşi Fransız pasaportu taşıdıkları için gitmek zorunda değildi.

Atina’da Aristotle Onasis’in kuzeninden “Olympic Airways’in Paris müdürlüğü” teklifi alan baba Arcas, ailesine yakın olmak için bu cazip teklifi reddetmişti.

19 yaşında şirket sahibi

Mecburen bir anda büyüüp ailenin sorumluluğunu üstlenen Lucien Arkas, baba mesleği vapur acenteliği kurdu. Henüz 19 yaşındaydı. Babasının çalışma arkadaşları öğretmenleri oldu. Tek sermayesi dayısından aldığı 15 bin liraydı. Yola çıktığı arkadaşlarına bir yıl maaşlarını ödemekte zorlandı. Sermayesi bittiğinde babasının zamanından muhasebeci Roza Levi Yakoel imdadına koşup, yastık altı paralarıyla destek oldu.

Lucien Arkas, arkadaşları üniversitede okurken çıktığı bu zorlu yolculukta "ayakta kalmaya" razı olmadı, hep "koşmak" için çareler aradı. Diğer acenteler müşterinin ayağına gelmesini beklerken; o üzüm, incir, tütün, pamuk ihraç edenlerin listesini çıkarıp hepsini tek tek ziyaret etti. Eli boş döndüğü neredeyse hiç olmadı. Birkaç yıl içinde İzmir'in en etkili acenteleri arasına girdi, 1966'da turizm ve ithalat işini bırakıp tamamen deniz ticaretine yoğunlaşma kararı aldı.

Zorlandığı konularda, bir yılın sonunda ilk kez Atina'da ve sonraları hep Sakız Adası'nda bulunduğu babasına danıştı. Hasret dolu buluşmalar önce kötü, sonraki yıllarda daha iyi otellerde gerçekleşti.

Genç patron Lucien Arkas, 1973 yılında Arkas Denizcilik ve Ticaret Anonim Şirketini kurdu. 1980 yılında

Türk vatandaşlığına geçti. Arcas olan ismini, şirket ile uyumlu olsun diye Arkas olarak değiştirdi. Ailenin diğer bireyleri Arcas ismini kullanmaya devam etse de o imzalarını hep Arkas olarak attı.

Arkas Holding 2000 yılında kuruldu, bu yıldan sonra çığ gibi büyüdü.

İşleri gelişip büyüdüğü, hem iş dünyasının yoğunluğundan kaçmak hem de sevdiği bir uğraşa vakit ayırmak için sanat ile daha çok ilgilenmeye başladı. Sanatın konuşulduğu, sevildiği bir evde büyüdüğü için bu konuya hep ilgisi vardı.

İlk resim deniz resmi

Koleksiyonunun ilk resmi, elbette deniz ile ilgiliydi. Bu, İsmail Hakkı imzalı dalgaların tasvir edildiği yağlı boya bir tabloydu. Lucien Arkas, ilgi duyduğu eserleri araştırıp, koleksiyonunu genişletirken; dünyada gerçekleşen müzayede, fuar ve sergileri karşılıklı fikir alışverişinde bulunarak tartıştığı ve koleksiyon için eser seçtiği bir profesyonel ekip oluşturdu. Bu arada, "para kazandıracak" değil, ilgi duyduğu, bakmaktan keyif aldığı, günlük koşuşturma ve sıkıntılar arasında kendisine ilham ve mutluluk verecek eserleri tercih etti.

Keyif aldığı şeyleri geniş kitlelerle paylaşmayı sevdiği için, Arkas Koleksiyonu'nda yer alan tablo ve gemi maketlerinden bazılarını ofislerinde sergilemeye başladı. Ancak koleksiyon genişledikçe ofis duvarları, ev ve evde koleksiyon için yaptırılan özel bölüm yetersiz gelmeye başladı. Sanat eserlerini sergilemek için arka arkaya müzeler, sanat merkezleri açtı. Hem sanata, tarihe sahip çıktı hem de güzellikleri karşılıksız paylaştı. Halkın rahat ulaşabilmesi için, açtığı tüm müze ve sanat merkezlerine ziyareti ücretsiz yaptı.

12 yılda 4 sanat merkezi

Lucien Arkas, İzmir'de 12 yılda dört sanat merkezi açtı. Önemli dönemlere ışık tutan, büyük bir titizlikle bir araya getirilip sunulan ve bilimsel çalışmalara dayanan sergilere ev sahipliği yapan Arkas Sanat Merkezi 2011 yılında, Arkas Deniz Tarihi Merkezi 2012 yılında açıldı. Pandemi koşullarına rağmen Arkas Sanat Urla da 2020'de ziyarete açıldı.

İzmir'in bir sanat şehri olması vizyonuyla uzun yıllardır sanata yatırım yapan Arkas, dördüncü sanat merkezi olarak, Bornova'nın hem tarihi hem de mimarisiyle öne çıkan köşklerinden biri olan, Mattheys Köşkü'nü aslına uygun olarak restore edip, İzmir'e yeni bir sanat merkezi kazandırdı.

✂ Manzara, İsmail Hakkı, Tuval Üzeri Yağlı Boya

“

Lucien Arkas'ın, ilk aldığı tablo, İsmail Hakkı'nın Kuzey Denizi'ne ait bir manzarası.

”

“

Arkas Sanat Urla, ilk bakışta modern görünümlü, ancak antik çağdan büyük izler taşıyan mimariye sahip. Turgut Cansever Uluslararası Mimarlık Ödülü sahibi bina, genel görünümüyle içeride göreceğiniz hakkında ipuçları veriyor.

”

Arkas, ayrıca İzmir’de restorasyonları devam eden iki ayrı köşkü de sanat merkezlerine dönüştürmeye hazırlanıyor. Türkiye’nin ilk kadın ortodontisti Ayşe Mayda’nın yaşadığı köşkün restorasyonunu sürdüren Arkas, burada kendi koleksiyonundan Türk sanatçılara ait eserleri sergileyecek. Buca’da da eski İzmir Valisi Rahmi Bey’in köşkünü İzmir tarihi ile ilgili bir merkez olarak kente kazandırmaya hazırlanıyor.

Arkas Sanat Urla, “mimarlık” ödüllü

Urla’nın en değerli bölgelerinden Kekliktepe’de, adına yakışır bir tepede yeşillerin arasında yalın, ilk bakışta modern görünümlü, ancak antik çağdan büyük izler taşıyan mimariye sahip Arkas Sanat Urla yükseliyor. Yapıda kullanılan doğal taş kaplaması, Urla’nın mimari karakterini

oluşturan sadelik ve doğaya uyumunu sağlıyor. Turgut Cansever Uluslararası Mimarlık Ödülü sahibi bina, hemen ana giriş kapısındaki heykel, bahçesindeki peyzaj tasarımı, içeride göreceğiniz hakkında ipuçları veriyor.

“Güzelliğe dönüşmeyen varlığın değeri kalmaz” düsturu ile hareket eden Arkas Holding Başkanı Lucien Arkas, 30 yıldan uzun sürede oluşturduğu koleksiyonunun bir bölümünü Arkas Sanat Urla’da halkla buluşturdu. Arkas Sanat Urla’da sergilenen seçkilerin tamamı, Lucien Arkas’ın koleksiyonunda yer alan eserlerden oluşuyor. Edouard Vuillard, Louis Anquetin, Henri Martin, Georges Braque, Charles Camoin, Auguste Rodin, Camille Claudel, Aristide Maillol ve Alfred Boucher gibi resim ve heykel sanatının önemli temsilcilerinin eserleri, üst katta yer alan duvar

halıları ve zırh koleksiyonunu, ilk kez Urla’da sergiliyor.

Yapımına Lucien Arkas’ın koleksiyonunda yer alan eserleri depolamak amacıyla başlandığından, bina bu muhteşem seçki için biraz küçük kalıyor. Özellikle ziyaretçi yoğunluğu olan günde gezdiyseniz, sanat merkezinin keyfini çıkarmak için en az bir kez daha ziyaret etmek gerekiyor. Her yaştan sanatseverin yoğun ilgi gösterdiği sanat merkezini sesli tanıtım cihazı ile gezmek, yaklaşık 70 dakika sürüyor.

Lucien Arkas’ın 30 yılı aşkın sürede titizlikle oluşturduğu koleksiyonunda yer alan eserlerin sergilendiği yapının giriş katında, ziyaretçileri tablo ve heykeller karşılıyor. Burada, modernizmin ayak seslerinin duyulduğu 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başını kapsayan dönemin resim sanatındaki önemli

✓ Bornova'nın hem tarihi hem de mimarisiyle öne çıkan köşklerinden biri olan, Mattheys Köşkü Arkas Halı Koleksiyonu'na ev sahipliği yapmaktadır. Arkas Sanat Bornova Mattheys Köşkü'nde, Batı ve Orta Anadolu'da, 16. ve 19. yüzyıllar arasında üretilmiş Anadolu Halıları sergilenmektedir.

➤ Arkas Sanat Urala, Lucien Arkas'ın sanata ve koleksiyonculuğa duyduğu ilgi doğrultusunda oluşturulan Arkas Koleksiyonu'ndan bir seçki sunmaktadır.

temsilcilerinden Edouard Vuillard, Louis Anquetin, Henri Martin, Georges Braque, Charles Camoin, Maurice de Vlaminck, Maurice Utrillo, Henri Edmond Cross, Francis Picabia ve Andre Lhote'un eserleri yer alıyor. Avrupa'nın köklü heykel geleneğini 19. yüzyıl romantizminden 20. yüzyılın modern sanatına taşıyan Auguste Rodin, döneminin en önemli kadın heykeltıraşlarından Camille Claudel ve klasik yorumuyla Aristide Maillol heykelleri de burada sergilenen önemli eserler arasında yer alıyor.

Sanat Merkezinin üst katına çıkıldığında, ziyaretçileri, 16. yüzyılda Flaman bölgesinde üretilmiş, son derece nadide duvar halıları karşılıyor. Flaman tekstil sanatının ve Kuzey Rönesansı'nın önemli örnekleri arasında bulunan ve 6 parçadan oluşan duvar halısı serisi, sergi alanına girer girmez izleyicilerin

dikkatini çekiyor. Julius Caesar'ın hikâyesinin tasvir edildiği bu serideki halılar, koleksiyonun öne çıkan parçalarını oluşturuyor.

Üst kattaki bir başka eser grubu ise yine 16. yüzyıl sonu ve 17. yüzyılda Uşak'ta üretilmiş olan Osmanlı halıları. Ziyaretçiler, şöhreti Osmanlı İmparatorluğunun dışına çıkmış madalyonlu Uşak halılarından önemli örnekleri de bu bölümde görebiliyorlar.

Modernizmin temsilcisi sanatçıların eserlerinden sonra ziyaretçileri birkaç yüzyıl geriye götüren bu bölümde, duvar halılarının yanı sıra Almanya, İtalya ve Avusturya bölgelerinden, 16 ve 17. yüzyılda hüküm sürmüş Avrupa hanedan üyeleri ve özel muhafızları için özel olarak üretilmiş zırh ve silah seçkisi yer alıyor.

Üzerindeki Osmanlı motifleri ile Kanuni döneminde Osmanlı-Avusturya ilişkileri ve Osmanlı sanatının Avrupa'daki etkisinin bir yansımasını gösteren, Salzburg Prens-Başpiskoposu Wolf Dietrich von Raitenau'nun muhafızları için yapılmış olan Venedik Tören Kalkanı dikkati çekiyor.

Cam galeride de Roma imparatorlarının mermer büstleri ile antik dönem tapınaklarının replikaları sergileniyor. Arkas Sanat Urala'yı ziyaret edenler 30 yılı aşkın sürede oluşturulmuş koleksiyonda yer alan eserleri hayranlıkla izlerken; İzmir'de 300 yılı aşan kökleri ile ticarete çok büyük işler başarmış bir iş adamının sanatsever kişiliği ile de tanışıyor. ■

(*)Yararlanılan kaynaklar
Lucien Arkas 50 Yıllık Deniz Yolculuğu (Nebil Özgentürk)
Kolekta (Burcu Dimili)

KENT BELLEĞİNDE YENİDEN CANLANAN BİR “FABRİKA”

YAZI
ZEYNEP ARGUVAN

Alsancak TEKEL Fabrikası, 2004 yılına dek faaliyetlerini sürdürdü. Yaklaşık 140 yıllık tarihi olan fabrika, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından restore edilerek “İzmir Kültür Sanat Fabrikası” olarak yeniden canlandırıldı. Müzenin bahçesindeki fabrika tabelası ile tütün balyaları eski günleri anımsatıyor.

Yaklaşık 140 yıllık tarihiyle endüstri mirasının önemli yapılarından biri olan Alsancak Tekel Fabrikası, “İzmir Kültür Sanat Fabrikası” olarak yeniden hayat buldu. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından restore edilen fabrika Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, İzmir Resim ve Heykel Müzesi, Atatürk İhtisas Kütüphanesi, Alsancak Halk Kütüphanesi, Türk Dünyası Müzik İhtisas Kütüphanesi, sanat ve eğitim atölyeleri, açık hava sineması, sergi alanları ve geniş peyzaj alanıyla kentin kültür sanat yaşamına katıldı.

Önce Alsancak Tekel Fabrikası’nın tarihine doğru bir yolculuğa çıkalım. Batı Anadolu’nun en önemli çıkış limanı özelliğini taşıyan İzmir’de, 16. yüzyıldan 19. yüzyıl ortalarına kadar uzanan dönemde, genellikle tarım ürünleri ihracatının gerektirdiği sanayi faaliyetleri öne çıkar. 19. yüzyılın ikinci yarısında ticaret hacmindeki hızlı büyümeyle birlikte, kentin sanayi yaşantısı da zenginleşir. İplik fabrikası, havagazı fabrikası, su fabrikası, sigara fabrikası gibi birçok büyük sanayi işletmesi açılır.

Osmanlı İmparatorluğu’nun, İngiltere ve Fransa ile yapmış olduğu ticaret antlaşmaları sonunda, 1838 yılından itibaren bu iki ülkeden yabancı tüccarlar da İzmir’e yerleşmeye başlar. 1881 yılında imparatorluğun dış borçlarının kapatılması amacıyla Düyyun-u Umûmiye İdaresi kurulur ve damga, alkollü içki ve tütünden alınan tüm vergiler iç ve dış borçlar için ayrılır. 1884’te, idarenin bir

işletmesi olarak kurulan Régie de Tabacs (Tütün Rejisi) tütün tekeli alı ve büyük fabrikaların kurulması yönündeki politikaya bağlı olarak aynı yıl üç fabrikayı projelendirmeye başlar. Bu üç projeden biri Alsancak Sigara Fabrikası’dır.

Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan iki yıl sonra, 1925’te, Tütün Rejisi devlet tarafından Fransızlardan satın alınır; Reji’nin tüm hak ve yükümlülükleri devlete devredilir. 1930 yılında çıkarılan “Tütün İhisiarı Kanunu” ile uzun yıllar Türkiye’de alkol ve tütün ürünlerinin tek üreticisi ve dağıtıcısı olarak faaliyet gösteren TEKEL’in ilk adımları atılmış olur. Cumhuriyetin ilk yıllarında aktif kullanılan ve 1940’lı yıllarda üretim grafiği yükselen Alsancak Sigara Fabrikası, 2004 yılına dek TEKEL’in bir işletmesi olarak üretim faaliyetlerine devam eder. 137 yıl boyunca üretim yaptıktan sonra 2004’te üretime son verilir. Fabrika yerleşkesinde olan binalar ise 1979, 1985 ve 2007 tarihlerinde yayımlanan farklı Koruma Kurulu kararları ile tescillenir.

Restorasyon süreci

140 yıla yakın bir tarihi olan Alsancak Tekel Fabrikası’nın restore edilerek yeniden kent yaşamına kazandırılması için T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından restorasyon ve renovasyon çalışmaları yapıldı. 2022 yılında yer tahsis yapılarak, Kültür Varlıkları

ve Müzeler Genel Müdürlüğü ile İzmir Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü koordinasyonunda yürütülen çalışmalarla tarihi fabrika yerleşkesi, “İzmir Kültür Sanat Fabrikası” adıyla yeniden İzmir’e kazandırıldı.

Yerleşke içinde bulunan özgün fabrika yapıları korunurken, tahrip olan kısımlar da aslına uygun olarak onarıldı. En büyük ve merkezi yapı Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, ikinci en büyük yapı ise İzmir Resim ve Heykel Müzesi olarak düzenlenmiş. Diğer yapılar da kütüphaneler, sanat atölyeleri ve kitap-kafe gibi mekânlar olarak yeniden hayat buldu.

TEKEL fabrikası “kültür sanat” fabrikasına dönüşürken; bahçede fabrikanın tabelası ile tütün balyaları eski günleri anımsatıyor. Fabrikanın çalıştığı dönemden fotoğraflar, işçilere uyarılar içeren “Dalgalılık kazayı çağırır” “İşiniz ve arkadaşlarınızı seviniz” benzeri tabelalar, telefonlar, belgeler izleyicileri geçmişe doğru bir yolculuğa davet ediyor...

Arkeoloji ve Etnografya Müzesi

7.240 m²’lik iki katlı yapının zemin ve birinci katında arkeolojik, ikinci katında ise etnografik eserler sergileniyor. Duvarda “Ben (Augustus) Roma’yı tuğladan bir şehir olarak buldum mermerden bir şehir olarak bıraktım” sözlerini okuyup mermer heykelleri

✧ Eski TEKEL fabrikası tabelası ile tütün balyaları İzmir Kültür Sanat Fabrikası içinde sergileniyor.

Restorasyon öncesi TEKEl binaları ❧

❧ İzmir Arkeoloji ve Etnografya Müzesi

❧ İzmir Resim Heykel Müzesi

TEKEl Fabrikasına ait eski tabelalar ❧

Atatürk İhtisas Kütüphanesi

hayranlıkla izleyebilirsiniz. “Bedensiz yüzler”, çömlekler, gemiler, mezarlar, takılar, paralar, mühürler zamana yolculuğunuza eşlik edecek.

Sokağın sesi, büyük İzmir yangını, milli mücadeleden izler de bu müzenin salonlarında. “Milli mücadelede askerler” “Milli mücadelede kullanılan silahlar” da yakın tarihe bir yolculuk daveti.

Resim Heykel Müzesi

9 Eylül 1952’de, Bruno Taut tarafından bugün Kültürpark içinde bulunan Maarif Vekaleti binasında galeri olarak ziyarete açılan İzmir Resim ve Heykel Müzesi, 973’ten 2022’ye dek Konak’taki binada sanatseverleri ağırladı. 30 Ekim 2020 tarihli depremin ardından tekrar Kültürpark içine taşınan ve 25 Mart 2022’de hizmete başlayan müze, Nisan 2023’te İzmir Kültür Sanat Fabrikası içinde yeniden kapılarını açtı.

İzmir Resim ve Heykel Müzesi, sanat tarihi açısından çok zengin bir koleksiyona sahip. Koleksiyon Tanzimat Dönemi’nden günümüze önemli bir seçki sunuyor. Şeker Ahmet Paşa, Halil Paşa, Mülazım

Remzi, Sülayman Seyyid Bey, İbrahim Çallı, Hikmet Onat, Namık İsmail, Şevket Dağ, Zeki Kocamemi, Mahmud Cuda, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Nurullah Berk, Cemal Tollu, Abidin Elderoğlu, Nuri İyem, Fahrnisa Zeid, Mubin Orhon, Sabri Berkel, Neşet Günel, Turan Erol, Adnan Çoker, Halil Akdeniz, Neşe Erdok, Devrim Erbil gibi değerli ressamların eserlerinin yanı sıra Turgut Pura, Kuzgun Acar, Zühtü Müridoğlu, Ali Hadi Bara, Ferit Özşen, Sadi Öziş gibi heykel sanatçıları ile Füreyâ Koral, Bingöl Başarır, Mustafa Tunçalp, Mehmet Tüzüm Kızılcan gibi seramik sanatçılarının da yapıtları sergileniyor.

Atatürk İhtisas Kütüphanesi

İzmir Kültür Sanat Fabrikası, Ege’nin en büyük Atatürk İhtisas Kütüphanesi’ne de ev sahipliği yapıyor. Cumhuriyetimizin kurucusu Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk’e adanan kütüphanede, Ulu Önder’in kendi yazdığı kitaplar yanında, Atatürk’ün yaşamı ve dönemine ait birçok kaynak bulunuyor.

Atatürk, Kurtuluş Savaşı Tarihi ve Erken Cumhuriyet Dönemi Tarihi

ile ilgili çalışan araştırmacılar, ilgili kaynaklara kolayca ulaşabiliyor.

Ses sanatçısı, sahaf, müzik bilimci ve yazar Ümit Yazıcı’nın kitap ve süreli yayınlar ile ses arşivini içeren dev koleksiyonunun sanat ve kültür hizmetine sunulması projesiyle ortaya çıkan Türk Dünyası Müzik İhtisas Kütüphanesi’nde yaklaşık yüz bin kitap, dergi, nota ve gazeteden oluşan özel bir koleksiyon ve yüz binlerce eserlik ses arşivi bulunuyor.

Türk Dünyası Müzik İhtisas Kütüphanesi’nde, Emrehan Küey Kitapları Köşesi, Râkım Elkutlu Türk Musikisi İhtisas Kitapları Köşesi, Dr. Ayhan Sökmen Türk Musikisi Matbu ve Yazma Eserler Teşhir Bölümü ile Klasik Türk Musikisi eserlerinin nota ve dijital ses kayıtlarından oluşan Ali Rıza Avni Tınaz Türk Musikisi Dijital Kayıt Arşivi gibi bölümler bulunmaktadır.

Türk Musikisi icra kayıt tarihine ışık tutan yüz binlerce eserin icra kaydı; özellikle ses icrası incelemelerinde bulunan sanatçı ve araştırmacılar için değerli bir kaynak niteliğinde. ■

KAZABLANKA

YAZI
ÖZCAN YURDALAN

Rick's Cafe karşımda. Bu Cafe, kapısındaki tabelaya bakılırsa “*Kazablanka*” filmindeki efsane mekânın adını taşıyor. Yani bir hayalin taklidi. Gerçekte böyle bir yer yok, film setinde olup bitiyor her şey. Malum, filmler zaten hayatı taklit eden birer hayaldir.

Şehrin şöhretini bir Hollywood filmiyle kazandığı düşünülse bile Kazablanka popüler kültürü misliyle aşacak bir derinliğe sahip.

Zaman zaman yıkılıp yakılmış, sonra küllerinden kanatlanmış. Mesela daha dün denecek kadar yakın bir tarihte, 1830'larda burada yaşayanların sayısı bin kişi kadarmış. Buna rağmen sadece çeyrek asır içinde kendini toplamış; çevresindeki bereketli ovalar sayesinde Avrupa'yı besleyen önemli bir liman ve ticaret şehri olmuş.

Ancak hikâyenin daha öncesi de var:

Kazablanka'nın kuruluşu MÖ. 6. yüzyılda Fenikelilere uzanıyor. Bugün lüks konutların bulunduğu Anfa'ya yerleşen Fenikeliler yüz yıl kadar ticaret yaptıktan sonra şehir, Berberi aşiretler tarafından fethedilmiş. 12. ve 13. yüzyıllar Elmohad ve Merenid hanedanlarının dönemi olmuş.

15. yüzyılda korsanların hakimiyetine girmiş. Portekizliler kıyılardaki deniz ticaretini kontrol etmek için 1515 yılında şehri ele geçirmiş bir kale inşa edip adına Kasa Branca demişler. Beyaz Ev. Şehrin asıl ismi olan Dar El Beida da aynı anlama çıkıyor.

Yıllar içinde limana yerleşen Avrupalı tüccarlar Kasa Branka adını Kazablanka diye yuvarlamışlar.

20. yüzyıla girerken Fransız yönetiminin şehre atadığı Vali Lyautel tecrübeli bir sömürgeci olduğu kadar şehircilik konusunda da deneyimli bir generalmiş. Daha önce Vietnam ve Cezayir sömürgelerinde pratiğini geliştiren Lyautel, Kazablanka'nın yeniden kuruluşunda önemli rol oynamış.

Şehir bugün Fas'ın ekonomi ve finans merkezi olduğu kadar sanat galerileri, sanat koleksiyonerleri, dünya modasıyla doğrudan ilişkili tasarımcıları, festivalleri, sinema tiyatrolarıyla canlı bir sosyal hayata sahip. Geniş bulvarlarında gecenin ilerleyen saatlerine kadar hayat devam ediyor. Bulvar kafeleri naneli çayı ihmal etmeden birkaç çeşit kahveyle zengin bir menü sunuyor.

1830'da bin kişi bile yokken yüz yirmi yıl içinde bir milyon yedi yüz bin kişiye ulaşan nüfus bugün dört milyondan fazla. Son yıllarda gittikçe büyüyen halkalar halinde gecekondular mahalleleri tarafından kuşatılıyor. İşsizlik ve artan nüfusla birlikte kırsal kesimden ve Afrika'nın içlerinden gelen göç önemli problemleri beraberinde getiriyor. Özellikle gençlerin gelecek kaygıları giderek büyüyor.

Kazablanka bunca yıl gidip geldikten sonra ancak ısınabildiğim, haydi itiraf edeyim eni konu sevdiğim bir şehir oldu. Son seferlerde daha fazla zaman

geçirmeye başladım burada. Belki de her gidişte yaşadıklarım, her seferin hatıraları demlendikçe değerlendirildiği içindir kim bilir?

Kazablanka gibi bir kentin çok katmanlı yaşam alanlarındaki zenginlik, zaman fakiri bir seyyahın üstünde nasıl derin etkiler bırakır tahmin edersiniz. Orada geçirilen zamanın her bir zerresi, bezendiği anılarla birlikte yeni anlamlar kazanır. O zerrelere kurşun gibi ağırlaşmış ciğerine saplandığını zamanla anlarsın.

Yıllar sonra Kazablanka'ya gittiğimde ilk işim konakladığım o küçük oteli aramak olmuştu. Yolumu şaşırırmamak için Medina'nın ana kapısını bulmuştum. Kapı, Meydan'daki büyük saat kulesinin tam karşısına boydan boya uzanan eski duvara açılmış büyük bir kovan ağzı gibi öylece duruyordu. Arı kovanlarının çevresinde yaşanan telaşın aynısı kapının çevresinde de vardı.

Medina'nın kapısıyla aramızdaki bulvarda trafik yoğunlu. Saat kulesi her şeye tepeden bakmaya niyetliydi belki ama çevresine dikilmiş devasa blokların arasında oldukça çaresiz görünüyordu. Ne kulesinde bir kule heybeti kalmıştı, ne saatine aldırın vardı.

Olsun, bu saat kulesi Kazablanka'daki gençlik günlerimin ilk kerterizi. Şehirde dolaşırken ya bu kuleyi ya da

“

Kazablanka gibi bir kentin çok katmanlı yaşam alanlarındaki zenginlik, zaman fakiri bir seyyahın üstünde nasıl derin etkiler bırakır tahmin edersiniz. Orada geçirilen zamanın her bir zerresi, bezendiği anılarla birlikte yeni anlamlar kazanır.

”

II. Hasan Camisi'nin minaresini gözüme kestirip istikamet bulurdum.

Demek ki unutulmuyor. Bir şehirde kerteriz sahibi olmuşsa insan yıllar sonra bile yolunu buluyor.

Günlerden bir gün bana,

"Hayatta neyin var?" diye sorulacak olursa hiç tereddüt etmeden,

"Dünyanın pek çok şehrinde kerterizlerim var." diyebilmeyi istemiştim. Artık diyebilirim.

Kazablanka'da Saat Kulesi'nin karşısındaki kovan ağzından medinaya girdim.

Girer girmez ortalık sessizleşti. Biraz yürüdükten sonra loş bir mekân çıktı karşıma.

İnanmayacaksınız ama kapısı kirli bir basmayla yarı örtük duran bu mekân, aynen hafızamda kaldığı gibiydi. Hatta müşteriler bile aynıydı. Aradan geçen bunca senede değişmemişlerdi.

Bir an için 1996'ya dönmüş gibi oldum.

"Bar aynı bar, müşteriler de o gün orada bıraktığım adamlar olabilir mi" diye heyecanlandım. "Aradan geçen yıllar değil de dakikalar mı acaba?" diye bir vehme kapıldım. Birer duble mahia yuvarlamışlar, yenisini ısmarlamak için beni beklemiş gibi bir halleri vardı.

Günün bu saatinde olur mu olmaz mı bilmem ama girip bir tek de ben çıktım. Fas'a yeniden gelişimi kutladım. Ahali kendi âlemindeydi, çıktım.

Her geliş ilk geliş gibi olmuyor kuşkusuz. Ne gördüklerim daha önce gördüğüm gibi kalıyor ne de benim bakan gözlerim o eski gözler. Hele aradan bunca zaman geçtikten sonra.

Hayaller her şeye rağmen baki ama.

Dünya değişti, Fas da öyle. Alınıp satılabilecek her şey için sınırlar incelmiş, ulaşım imkânlarıyla birlikte konaklama mekânları da çoğaldı.

Yeni şehrin merkezinde dolaşırken, sahaflar da dahil olmak üzere

yolunu bildiğim kitapçılara tek tek uğruyorum. Birinden çıkıp diğerine girerken kemerli revakların altından geçmeyi, bir pasajdan kestirme yapmayı, yüksek tavanlı mekânlara girip çıkmayı seviyorum.

Bu tarz yapılara "moresk" deniyor. Geleneksel Fas mimarisi ile kolonyel çizgilerin karışımına 1930'larda Avrupa'da doğan Art Deco üsluptan esintiler eklenince bu güzel yapılar ortaya çıkmış. Küçük ya da büyük hepsinin üstünde oyma çiçek buketleri, ince çini bezemeler bulunuyor. Yuvarlak hatlı balkon çıkımlar ve ferforje demir parmaklıklar yapıya hareket veriyor. Aslında bu haliyle moresk benim zevkime gayet uygun doğrusu. Belki de Kazablanka'ya yakıştığı için beğeniyorum.

"Sömürgelerin Mimar Başı" diye bir namı var mı yok mu bilmem ama Henri Prost, Kazablanka'yı ustalık eseri olsun diye yapmış. Fez, Meknes ve Rabat gibi nispeten küçük şehirlerin yanı sıra Paris ve İstanbul gibi karmaşık "organizmalar" için de projeler hazırlamış. Kazablanka'da sadece yerleşim alanlarını belirlemekle kalmamış aynı zamanda şehre bir yaşam biçimi, önermiş.

Prost, planları hazırlarken eski kent medinanın dışındaki boş arazilerin üstünde uçakla dolaşmış, notlar almış, taslaklar hazırlamış. Bunları yaparken şehrin bitmiş halini gözünde canlandırıyordu muhtemelen ama bugünkü halini hayal edebiliyor muydu hiç emin değilim. Kolay mı bu gemi aziya almış endüstri çarkının, bu tüketim girdabının dünyayı yüz yıla kalmadan nasıl bir yer haline getireceğini kestirebilmek?

Sinema Rialto'ya doğru yürüyorum ama gözüm buralarda bir yerde olması gereken "Petit Pouchet"yi arıyor.

Her ne kadar ismi gayet mütevazı görünse de pek öyle kendi halinde bir yer değil burası. Müdavimleri arasında Sahra uçuşundan önce Kazablanka'da takılan Saint-Exupéry'nin yanı sıra Albert Camus ve Edit Piaf da bulunuyor. Beat kuşağı yazarları ayrı tabi. Onlar daha çok Tanca'da takılıyorlar ama arada bir Petit Pouchet'ye de yolları düşüyor. Böyle bir mekânın Medina içinde benim

müdavimi olduğum çayhanelerden hayli farklı olacağını tahmin edersiniz.

Bu nadide bulvar kafesine arada bir yolum düşerse bir espresso yuvarlayıp öyle geçiyorum.

Ve Rick's Cafe!

Uzaktan mavi yeşil çinili minaresiyle II. Hasan Camisi göründü. Yaklaştığımı düşünüyordum ama biraz daha yürüyünce yanıldığımı anladım. Minare çok uzaklardan görünecek kadar yüksekti, yol uzundu.

Rick's Cafe çıktı karşıma.

Akşam saatleriydi. İki katlı binanın kapısı kilitliydi. Pervazdaki zili çaldıktan çok sonra içeriden cevap geldi. Derinden yükselen boğuk ses ne istediğimi soruyordu, sormakla kalmıyor, "Kapıdaki yazıyı okumuyor musunuz?" diye azarlıyordu.

"İçeri girip bir baksak, oturmadan etrafa göz atsak..." diyerek rica minnet derdimi anlatmaya çalışmak fayda etmedi.

"Görmek istiyorsanız akşama gelin, rezervasyon yaptırmayı da ihmal etmeyin," diyerek "tık" sesiyle diafonu kapadı.

Bu Cafe, kapısındaki tabelaya bakılırsa *Kazablanka* filmindeki efsane mekânın adını taşıyor. Yani bir hayalin taklidi.

Gerçekte böyle bir yer yok, film setinde olup bitiyor her şey. Malum, filmler zaten hayatı taklit eden birer hayaldir. Hayatın filmi taklit ettiği de olur elbet. Kapısından çevrildiğim Rick's Cafe, *Kazablanka* filminde Humprey Bogart'ın piyaniste o ünlü repliği söylediği, "tekrar çal Sam" dediği yer değildi. O hayali taklit eden gerçek bir bardı. Gel gör ki bu "hayali gerçeğin" kapısı açılmıyor, giremiyorum, içeriden gelen boğuk ses icazet vermiyor.

İsrar etmenin faydası yok.

Yola devam etmek en iyisi. ■

HAYAT TEKERRÜRDEN İBARETTİR

YAZI
ELİF KEY

Fran Lebowitz New York'un sokaklarında yürüyen, kalın siyah gözlükleri ve keskin mizahıyla tanınan bir figürden ötesi, o aynı zamanda çağının gözlemcisi ve bir mizah ustası olarak da öne çıkıyor. Fran Lebowitz, çağımızın yaşlandıkça ağzından çıkanı kulağının duyduğu ama aklına geleni söylemekten kaçınmayan insanlarından birisi...

Kings Theatre'nin tarihi, 1929 yılına kadar uzanıyor. Rapp ve Rapp tarafından tasarlanan bu muazzam tiyatro, o dönemin Art Deco tarzının önde gelen örneklerinden biri olarak kabul edilir. Ancak, zaman içinde değişen eğlence ihtiyaçları ve ekonomik zorluklar nedeniyle, Kings Theatre 1977'de kapanmak zorunda kaldı. Uzun bir boşluktan sonra, 2015 yılında gerçekleşen büyük bir restorasyon projesi sayesinde tekrar kapılarını açtı. Restorasyon, Kings Theatre'ı eski ihtişamına

kavuşturarak, orijinal mimarisini ve zarafetini korudu. Öyle ki insanı New York gibi bir şehirde dahi şaşırtacak derecede detaylı ve zarif bir mimariye sahip bu yer şimdilerde, karanlık ve tekinsiz bir Brooklyn mahallesinde olmasına rağmen konserlere, konuşmalara ev sahipliği yapıyor ve yüzlerce insanı konuk ediyor. Bu gecelerden biri. Tam da New York'ta evsizlerin sayısının artık ne kadar arttığının konuşulduğu zamanlar. Herkes birbirinden çekiniyor. Evsizler polislerin onları

alıp sokaklardan toplayıp bir barınağa bırakmasından ve orada aç susuz ve parasız kalmaktan endişe ederken, sokakta başını sokacak bir evi olanlar, maddi durumu kendini idare edecek durumda olanlar da aynı şekilde bu hayatın sahip çıkmadığı insanlarından korkuyor. Kings Theatre'ın konuğu ise bu şehrin en önemli figürlerinden birisi: Fran Lebowitz.

Binanın geniş merdivenleri, yüksek tavanları ve altın varaklı dekorasyonu

öyle büyüleyici ki, insan sahnenin arkasındaki kulis alanlarını tahayyül bile edemiyor. Kulisten çıkan Fran Lebowitz daha sahneye adımı atar atmaz ayakta alkışlanmaya başlıyor. O bu şehrin en sevdiği, en huysuz insanlarından birisi. Fran Lebowitz New York'un sokaklarında yürüyen, kalın siyah gözlükleri ve keskin mizahıyla tanınan bir figürden ötesi, o aynı zamanda çağının gözlemcisi ve bir mizah ustası olarak da öne çıkıyor.

27 Ekim 1950'de Morristown, New Jersey'de dünyaya gelen, lise eğitimini yarıda bıraktıktan sonra New York'a taşınan ve hızla şehrin entelektüel ve kültürel çevrelerinde kendine bir yer bulan Lebowitz'in keskin zekası ve olağanüstü gözlem yeteneği, onu kısa sürede edebi dünyanın içine çektiği için anlattığı insanlar, anıları, tanıdıkları, tanınamayı tercih ettiği isimlerle gerçekten büyük bir hazine. Zira, Lebowitz'in şehir hayatına, kültürüne ve insan ilişkilerine dair keskin gözlemleri, ironik, acımasız ve komik oluşu o konuşurken güldürse de sonrasında insanı koskoca bir kıta ve o kıtanın büyük ve derin cehaletiyle baş başa bırakıyor. Lebowitz, sık sık toplumun çeşitli yönlerini alaycı bir şekilde eleştirirken, aynı zamanda kendi yaşamından esintileri de mizahi bir dille aktarıyor. New York'a aşık olmasına rağmen bu şehrin karmaşıklığını, garipliğini, bu şehrin insanının acayip acayip başka hiçbir büyük metropolde olmayacak

huylarını anlatırken aslında sadece bir şehrin değil aynı zamanda insan doğasının da bir portresini çiziyor.

Fran Lebowitz, çağımızın yaşlandıkça ağzından çıkan kulağının duyduğu ama aklına geleni söylemekten kaçınmayan insanlarından birisi...

Ya New York'un giderek dünyanın en pahalı şehri haline gelmesi, kiralara başını alıp gitmesi, hızla yükselen enflasyon veya Fran Lebowitz'in Netflix'te yayınlanan 'Pretend it's a city' adlı serisinde yakaladığı popülerlik sayesinde son yıllarda kendisini duymak, seyretmek bir lüks olmaktan çıktı. Sık sık bir yerlerde sahneye çıkıyor, yarım saat boyunca moderatörün sorularına cevap verdikten sonra, moderatörü sahnedan gönderiyor ve seyircilerle baş başa kalıp onların sorularını önce anlamaya, sonra ona sorulan şeyin manasız mı manalı mı olduğuna karar verip ona göre herkesi dürüstlüğüyle büyülüyor. En azından bu ikiyüzlülük çağında yaşadığımız farkında olan herkesi büyülüyor diyebilirim. Herkesin bir başka bahanenin, palavranın arkasına sığındığı bu çağda hâlâ söylediği şeylerin hesapsız kitapsız olmasını göz ve kalp kamaştırıcı buluyorum. 70'li yıllarda New York'tan bahsediyor Fran Lebowitz. Şehrin o zaman 20'li yıllarda Paris'te olduğu gibi o yıllarda kalıcı bir ihtişama kavuştuğunu anlatıyor. Gençlere bunu anlattığı zaman hepsinin şaşırıldığını ama

dünyanın o zamanlar ne kadar küçük olduğunu anlamadıklarını da ekliyor. Bir zamanlar New York sanat dünyasının tek bir restorana sığıldığını ve oraya da New York sanat dünyası dendiğini söylüyor. Artık buna "küresel sanat pazarı" deniyor ve bu artık ancak şirketlerin devasa banka hesaplarına dahi sığacak bir şey değil. New York'un eski günlerini, eski belediye başkanlarını, eskiden de aslında bir suç şehri olduğunu anlatırken sadece gençler değil, yaşı kemale ermiş olanlar da aslında Fran Lebowitz'i büyülenerek dinliyor. Neden? Aynı yollardan, aynı yollardan siz de geçmediniz mi diye sormak istiyor insan. Ama besbelli o vakitler başka hırslara, başka emellere sahip insanlar hayatın bazı yüzleriyle göz göze gelmeyi reddetmiş. Bu şaşkınlık ancak böyle tarif edilebiliyor.

Şimdi tüm bu insanlar, tüm bu bilgelikleriyle konuşan İlber Hoca gibi, Ahmet Arslan hoca gibi 70+ insanlar aslında bize bir şey anlatıyor. Dünya eskiden de böyle bir yerdi ve anlaması belki biraz daha kolaydı lakin şimdi çok karmaşık gibi görünen her şey bir zamanlar daha küçük ölçeklerde yaşıyordu. Bugünü anlamak için çok geriye değil birkaç on yıl öncesine gidince de insan bugünlere nasıl geldiğini çok iyi anlıyor. O gün gözümüzü kaçırdığımız her şey bugün daha kötü kopyalarıyla yaşıyor. Biz geçmiş yaşamların kötü bir kopyasına maruz kaldığımızla kalıyoruz. ■

⚡ Melankoli, Edvard Munch, 1895, Tuval Üzeri Yağlı Boya

MELANKOLİ:

Kendini Kaybetme Sanatı

YAZI
ASUMAN KAFAOĞLU BÜKE

Antik çağda doktorlar, insan fizyolojisinin dört temel sıvıya göre çalıştığına inanıyorlardı. Bunlar aynı zamanda insan davranışını açıklayan dört ana mizaçla ilişkiliydi

Antik çağda doktorlar, insan fizyolojisinin dört temel sıvıya göre çalıştığına inanıyorlardı. Bunlar aynı zamanda insan davranışını açıklayan dört ana mizaçla ilişkiliydi: kan ile iyimser mizaç, sarı safra ile kolera, balgam ile ilgisizlik ve nihayet siyah safra ile melankoli ilişkiliydi. Bu tıp sistemi iki bin yıldan fazla bir süre hüküm sürdü ve insan yaşamının birçok alanına hâkim oldu.

Özellikle kara safra söz konusu olduğunda, ruh hali bilimde, sanatta,

felsefede ve edebiyatta melankoli ile ilişkilendirilir. Olumsuz bir duygu olsa da, olumlu etkilerinden söz eden düşünür ve bilim insanları olmuş, farklı açıklamalar getirilmiştir. Geçmişe duyulan özlem, evrensel bir insan duygusudur; içgüdülerimizi yaratıcı bir şekilde uyarabilir çünkü nostalji çoğu zaman beraberinde iç gözlem sürecini getirir.

Sanatçılar da melankoliyi sadece üzüntü, umutsuzluk ve kayıpla bağlantılı olarak ele almamışlar,

yaşamın değişkenliği karşısında duyulan endişe ve doğum ile ölüm döngüsünün farkındalığı gibi temalarla birlikte işlemişler melankoli duygusunu.

Albrecht Dürer 1514 yılında yaptığı "Melancolia 1" adlı tablosunda, Charles Baudelaire 1857'de yayımlanan "Kötülük Çiçekleri" şiir kitabında, Edvard Munch 1891'de tamamladığı "Melankoli" adlı yağlı boya resminde, Gustav Mahler 1904'te bestelediği Beşinci

Senfonisinde, hepsi bu içe dönük olarak yaşanan acıyı betimlemişler.

Hüzün mü, Melankoli mi?

Orhan Pamuk ise "İstanbul: Hatıralar ve Şehir" adlı kitabında melankoli ile hüznü birbirinden ayırmış. "Hüzün tek bir kişinin ruh halini anlatan melankoli duygusundan iyice uzaklaşır. Tek bir kişinin hastalık olarak görülebilecek acısından değil, milyonların içinde yaşadığı bir kültürden, bir ortamdan ve bir duygudan bahsetmek için hüzün de tıpkı "tristesse" gibi çok uygun bir kelime" (s. 101)

Pamuk'un hüzün ile melankoliyi ayırmasının altında bir de doğu - batı farklılığı yatıyor. Doğu kültürlerinde bir olayın ya da bir kentin hüznünden söz edilebilir, daha ortak bir yaşanmışlığı simgeler hüzün; oysa melankoli bireyseldir, bireyin öne çıktığı Avrupa romantizm akımının gözde duygusudur.

Romantizm döneminde gün ışığı yerine gecenin karanlığını, yaşam sevinci yerine acılı yalnızlığı anlatmayı seçmiş sanatçılar. 1800 ila 1850 yılları arasında bestelenmiş müzik eserlerine baktığımızda da çok sayıda eserin başlığında Melankoli sözcüğünü görüyoruz. Bu arada şairler aşkta ihanet ile insanın acıklı kaderini dile getirmekle meşguldüler. Alfred de Musset şöyle tanımlıyordu çağını: "En güzel şarkılar, en çaresiz

olanlardır; ölümsüz şarkıların bazıları saf hıçkırıktan oluşur."

Baudelaire'in dünyasında ruhun işkence görmüş halini görüyoruz, özellikle "Spleen" başlığı taşıyan birkaç şiirinde. Spleen, antik dünyada kara safra ile ilişkilendirilen melankoli ile aynı anlamda Baudelaire için. Aşk acısı, ihanet içerir ama olumsuz yaşanmış deneyimlerden soyutlandığında da melankoli vardır. "Can sıkıntısı, meyvesidir donuk meraksızlığın / Genişler ve derinleşir ölümsüzlük kadar yaygın..." der Spleen (İç Sıkıntısı) adlı şiirinde. Bir tür ilgisizlik, yaşama karşı donuklaşma anlatır Baudelaire'in melankolisi. Hayat yorgunu diye söz eder kendinden; bin yılın yorgunluğunu taşıır hatıraları.

Resimde melankoli

Çok sayıda ressam ele almış melankoli duygusunu. En bilinen ve en eski resimlerden biri Albrecht Dürer'in 1514 yılında yaptığı "Melancolia I" adlı gizem dolu gravür. Dürer'in soyut olarak ele aldığı duyguyu Edvard Munch 1891 yılında yaptığı "Melankoli" adlı resminde somutlaştırır; yakın bir arkadaşının sevdiği kadın tarafından terk edilmesini anlatır. Munch'un betimlediği acı çeken öndeki figürün arkasındaki iskelede bir kayığa binmek üzere olan beyazlar giymiş bir kadınla bir erkek görünür. Sahilde kayalar üzerine oturmuş, denizden

ziyade boş bakışlarla önündeki taşlara dalmış erkek, Munch'un "dondurulmuş hayat manzaraları" serisinin en bilinen tablosudur.

Yüzyıllardır yazarlar siyah köpek, şeytan banyosu, zihnin kanseri, öğlen iblisi gibi deyimlerle üzüntü deneyimini ve bunun ruh üzerindeki etkisini ifade etmeye çalıştılar. Genel olarak depresyon gibi baskıcı ve ısrarlı bir üzüntüden söz ederken, çoğu yazar melankoliyi kastediyordu. Klinik depresyon gibi, melankolinin de fizyolojik bir temeli olduğu günümüzde anlaşıldı, ancak durumla ilgili tartışmalar genellikle tıp dünyasının ötesine geçti. Özellikle, filozoflar, sanatçılar ve akademisyenler, melankoli ile olağanüstü başarı arasındaki benzerlik üzerine spekülasyonlar yaptı.

Melankoliyi bugün de yaratıcılığın bir boyutu olarak görmeye devam ediyoruz. Acılar olmadan sanatsal ifadenin gelişmeyeceği düşüncesine dayandırıyoruz belki de bu görüşü. Yaşamın değişkenliği ve kaçınılmaz olan doğum/ölüm döngüsünün farkına varmak Walter Benjamin'e göre. "Melankoli, bilgi uğruna dünyaya ihanet eder" sözlerinde, acının sıradanlığa tercih edildiği fikri yatıyor. Belki de daha sofistike düşüncelere ve bilgelige, ancak melankolik bir tefekkür ile geçebileceğimizi biliyoruz. ■

✂ Melankoli, Albrecht Dürer, 1514, Gravür

✂ Charles Baudelaire'nin Portresi, Étienne Carjat, 1862, Fotoğraf

HIFZI TOPUZ'UN ARDINDAN...

YAZI
ARZU ÇAKIR MORİN

Hıfzı Topuz, “cumhuriyet”le yaşıtt. Gazeteci, yazar, sendikacı entelektüel. Paris’teki yazar ve ressamların dostu, yazarı. 26 Eylül’de aramızdan ayrıldı. Geride onlarca kitap bıraktı: Anı, roman, hikâye, araştırma, inceleme.

Fransız entelektüel dünyasının dev isimlerinden bazılarıyla söyleşi yapma şansını yakaladığım bir dönem vardı. İdam cezalarını kaldıran büyük Adalet Bakanı Robert Badinter, 10 Aralık 1948 İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin yazarlarından bugün hayatta olmayan Stephane Hessel, 100 yaşını aşan filozof Edgar Morin, hayata veda etmeden önce neredeyse her hafta gördüğüm adeta canlı bir Türkiye tarihi ansiklopedisi sevgili Güzin Dino ve hâlâ görüştüğüm daha pek çok

100 yaşına dayanan dostlarımla röportajlar üst üste gelmişti... Paris’i Paris yapan, bugün de Paris’e kol kanat geren ruhlar...

Paris’te artık hayatta olmayan ancak izleri bugün de görülen Abidin ve Güzin Dino, Nazım Hikmet, Avni Arbaş, Fikret Mualla, Pertev Boratav, Attilâ İlhan; daha da eskilere gidersek Bedri Rahmi, Sabahattin Eyüboğlu; daha daha gerilere gidersek, Namık Kemal, Reşat Bey ... Ve bütün bu isimlere, değerli bir kültür adamı ve

bir gazeteci olarak bakabilen Hıfzı Topuz...

Attığım her adımda, dinlediğim her eski hikâyede onlar var. Gittiğim cafe ve restoranlarda onların adlarının yazıldığı, sohbet ettiği masalar, Paris’teki buluşma adresleri, anlatılan hikâye ve anılar... Ve onların ruhlarıyla dolaşıyorum geçip iz bıraktıkları yerlerde...

Hiç unutmayacağım... Bir gün, Eylül 2012’de, böyle bir buluşma

için randevulaştık Hıfzı Topuz ile de. Namık Kemal'i anlatan yeni kitabı ile ilgili röportaj yapacağız. Bizim mesleğin en titiz, en ciddi ve birikimli üyelerinden, aynı mesleği yapmaktan gurur duyduğum biriyle röportaj yapmak kolay değil. "Bizim mahallenin" ustası zira... Onca yıllık tecrübeye rağmen, resmen sınava gider gibi gidiyorum...

Paris'in en muhteşem sokaklarından birisinde, Seine Nehri üzerindeki, İle Saint Louis adasındaki tarihi eşyalarla dolu apartman dairesinde buluşuyoruz. Daha apartmanın girişinde yazan "Baudelaire bu evde yaşadı: 1842-43" tabelası bile çarpıyor beni. Üstelik Baudelaire'in kaldığı dairede görüşeceğiz. Ve kimler gelmiş kimler, bu her santimetrekaresi tarihi eserlerle kaplı apartman dairesine... Paris'e gelen her politikacı, sanatçı ve entelektüel için başvuru adresi... Benim ruh çağırma seanslarım için ideal bir mekân.

Yanımızda, oğlu sevgili Kerem Topuz ve yine Paris'teki Türklerin en önemli "görgü" tanıklarından, Paris'in önemli fotoğrafçılarından sevgili İbrahim Öğretmen var. Karşılıklı Türkiye'den Fransız siyasetine, koyu

bir sohbe dalıyoruz..."*Bak bakalım beni kime benzeteceksin, senin sık gördüğün bir Fransız*" diyor. Ben tahmin edemiyorum, "Jacques Chirac'a benzemiyor muyum?" diyor. Hakikaten inanılmaz bir benzerlik... Gülüyoruz...

Anılar, anılar, anılar... Keyifli sohbetler, bir kadeh şarap eşliğinde Namık Kemal'den başlayıp, Abidin Dino'dan, Nazım Hikmet'e varan sohbetler. Namık Kemal'in Paris günleri hakkında kitap yazdığını anlatıyor. Ve o anlatırken bile ders alır gibi hem aklımla, hem de yüreğimle dinliyorum... Bir taraftan Eylül ayının bütün güzelliklerinin yansıdığı mahallede, Seine Nehri kenarında el cepte, ceket omuzda ya da kol kola yürüyoruz. Ve sonunda hemen köşedeki cafeye oturarak kahve eşliğinde söyleşimize devam ediyoruz...

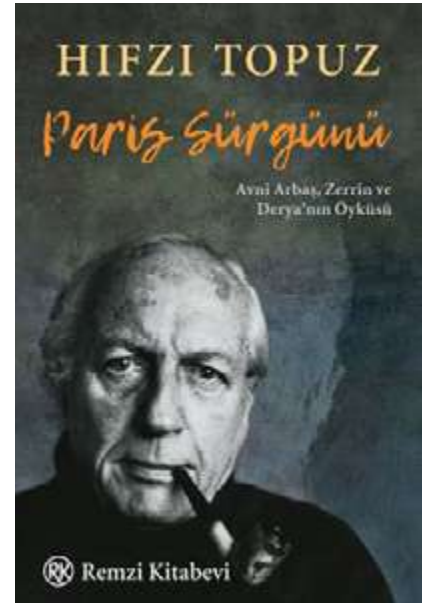
Namık Kemal'in 1860'lı yılların sonu ve 1870'lerin başında Paris'te yaşadığı hayatını ayrıntılarıyla öğrenmek için nasıl ciddi çalıştığını anlatıyor... "Oturdukları adresleri falan biliyorum. Anı ve mektuplarını okudum tek tek, gittikleri her mekânı, gördükleri tüm insanları not aldım. Ve Paris'e gelerek bu mekânların ve

insanların izini sürdüm. Yeni ne var onlarla ilgili, nelere hayret etmişler, nelerden hoşlanmışlar, nerelere gitmişler, bunları kurgu yaparak yazıyorum. Yani biyografi değil, belgesel roman tarzında..."

Her cümlesinde, Namık Kemal'e ait güzel hikâyelerin tadını almanın yanı sıra, ciddi bir yazarın nasıl çalıştığına ilişkin ipuçlarını da yakalıyorum. Gözleri parlayarak, içten, aralıksız anlatıyor...

"Namık Kemal'in, Menapirzade Nuri Bey ve Reşat Bey'le birlikte Paris Komünü'ne katılan üç Türk'ten biri olduğunu biliyor muydunuz!!! Reşat Bey, Namık Bey ve Nuri Bey komüncü oluyorlar" diyor uzaklara bakarak ve devam ediyor...

"Tabii Osmanlı'da bunlar yok, ilk kez görüyorlar ve şaşkınlıkla izliyorlar. Reşat Bey ve Namık Kemal döndüklerinde Osmanlı'da İbret'i kurarak, burada gördüklerini ilk kez anlatıyorlar. İşçi hareketlerini, Enternasyonal Marşı'nın nereden çıktığını, ilkelerini aktarıyorlar. Bunları yazan Reşat Bey. Namık Kemal de destekliyor. 10 gündür onların izinde keyifli bir yolculuk sürüyorum."

“

1923'te başlayan bir hayat.. 100 yıllık ömür, bir koca çınar olsa, gölgesi dünyayı serinletir... Onu anlatacak kelime bulmakta güçlük çekiyorum. Bu yazıyı okusa neresini eleştirirdi acaba diye düşünüyorum.

”

Cumhuriyetle yaşıt

Bense onunla sürdürdüğüm kısa yolculuğun tadını çıkarıyorum. Cumhuriyet'le yaşıt, 1923'te başlayan bir hayat.. 100 yıllık ömür, bir koca çınar olsa, gölgesi dünyayı serinletir... Onu anlatacak kelime bulmakta güçlük çekiyorum. Bu yazıyı okusa neresini eleştirirdi acaba diye düşünüyorum. “Bak şurası olmamış ama” dermiş gibi bana bakıyor adeta.

Hukuk Fakültesi'ni bitirip gazeteciliği seçiyor. Akşam Gazetesi ile başlıyor gazeteciliğe. Muhabir olarak 1947'de giriyor, yazı işleri müdürü olarak 1958'te terk ediyor. Daha sonra adı “Türkiye Gazeteciler Sendikası” olacak İstanbul Gazeteciler Sendikası'nı kuran 3 isim arasında yer alıyor.

Aydın, ifade özgürlüğünü, sendikali olmayı, örgütlü olmayı savunan ve bu yolda çok emek veren; akademik çalışmayı da mesleki tecrübesine katan bir gazeteci. Ve gazetecilerin sosyal ve ekonomik haklarını elde edebilmesi için çalışıyor.

Kazandığı bir yüksek lisans bursuyla, 1958 yılında başlıyor Fransa yolculuğu. Önce Strasbourg Üniversitesi'nde “Devletler Hukuku ve gazetecilik” alanında yüksek lisans yapıyor. Ardından zorlu bir sınavı onlarca aday arasından kazanarak girdiği Paris'teki, UNESCO Genel Merkezi'nde 1959-1983 yılları arasında çalışıyor. Burada “özgür haber dolaşımı şefi” oluyor.

Ne parlak bir makam, ne muhteşem bir iş... “Özgür haber dolaşımı Şefi” !!! İşte bu dönemde Türkiye'den Paris'e gelen yukarıda saydığım isimlerin hepsiyle karşılaşılıyor, söyleşiler yapılıyor.

Uluslararası gazetecilik örgütleri arasında mesleksi işbirliği, basın ahlakı, gazetecilik eğitimi ve gazetecilerin korunması projelerini yönetti. Afrika ülkelerinde ve Hindistan'da, Filipinler'de gazetecilik eğitimi seminerleri düzenledi. Kara Afrika'da kırsal basın projesini oluşturdu. Çok meraklı olduğu Afrika maskeleri koleksiyonu o yıllardan katıldı.

Benim de mezunu olduğum Ankara Basın-Yayın Yüksek Okulu'nun kuruluşu için, 1962'de UNESCO'nun merkezinde ilk projeleri hazırladı. UNESCO'da görevi bitince Türkiye'ye döndü. 1986'da İletişim Araştırmaları Derneği'ni (İLAD) kurdu. Ve hiç durmadı, gazeteci olarak, yazar olarak, üniversitede hoca olarak sürekli yazdı, anlattı, öğretti...

Yine sonbahar, yine hazan, yine yaprak dökümü... Hıfzı Topuz 26 Eylül'de bize veda etti. Benim sık sık birlikte yürüdüğüm hayaletlerimin arasına karıştı. Şimdi le Saint Louis'den her geçişimde, ellerimiz cepte, ceketlerimizi omzumuza atarak dolaştığımız Seine Nehri kenarındaki yoldan geçiyorum.

“Keşke daha çok sohbet edebilseydik” burukluğuyla, bu sokaklarda, Hıfzı Topuz ile de yan yana yürümeye devam edeceğim anlaşılan. Herkese onun gibi “bir asır” süren inanılmaz bir yaşam öyküsü diliyorum. ■

Gazeteciliğe adanan bir ömür

Eserleri

İnceleme – Araştırma: *Fransa'da Gazetecilerin Statüsü ve Asgari Ücret*, 1954 (Gazeteciler Sendikası), *Information Internationale dans la Presse Turque*, 1961, *Basın Sözlüğü*, 1968 (Gazeteciler Cemiyeti), *Kara Afrika*, 1971 (Milliyet), *100 Soruda Basın Tarihi*, 1973 (Gerçek), *Seçim Savaşları*, 1977 (Milliyet), *Uluslararası İletişim*, 1984 (Anadolu Üniversitesi), *İletişimde Karikatür ve Toplum*, 1986 (Anadolu Üniversitesi), *Lumumba*, 1987 (Yön), *Kara Afrika'da İletişim*, 1987 (Yön), *Basında Tekelleşmeler*, 1989 (Tüses-İlad), *Yarının Radyo TV Düzeni*, 1990 (Tüses-İlad), *Türkiye'de Seçim Kampanyaları*, 1991 (Tüses-İlad), *Siyasal Reklamcılık* 1991 (Cem), *Kara Afrika Sanatı*, 1992 (Ant), *Hoşgörü*, 1995 (Unesco), *Başlangıcından Bugüne Kadar Dünya Karikatürü*, 1997 (İnkılap), *Dünyada ve Türkiye'de Kültür Politikaları*, 2001 (Doğan), *Türk Basın Tarihi*, 2003 (Remzi), *Büyülü Afrika*, 2018 (Remzi)

Anı kitapları: *Konuklar Geçiyor*, 1975 (Çağdaş), *Paris'li Yıllar*, 1994 (Bilgi), *Eski Dostlar*, 2000 (Remzi), *Elveda Afrika*, *Hoşça Kal Paris*,

2005 (Remzi), *Fikret Mualla*, 2005 (Everest), *Başın Öne Eğilmesin*, Eylül 2006 (Remzi), *Paris 68: Bir Devrim Denemesi*, 2008 (Agora), *Nişantaşı Anıları*, 2009 (Heyamola), *Bana Atatürk'ü Anlattılar*, 2010 (Remzi), *Gülümseyen Anılar*, 2010 (Remzi), *Ardından Yıllar Geçti* (Söyleşi), 2013 (Remzi), *Paris'te Bir Türk Ressamı*, *Fikret Mualla*, 2014 (Remzi), *Atatürk Sesleniyor*, 2016 (Remzi), *Bir Zamanlar Nişantaşı'nda*, 2017 (Remzi), *Anı ve Mektuplarla Melih Cevdet Anday*, 2019 (Remzi).

Romanları: *Meyyale*, 1998 (Remzi), *Taif'te Ölüm*, 1999 (Remzi), *Paris'te Son Osmanlılar*, 1999 (Remzi), *Hatice Sultan*, 2000 (Remzi), *Gazi ve Fikriye*, 2001 (Remzi), *Milli Mücadelede Çamlıca'nın Üç Gülü*, Kasım 2002 (Remzi), *Devrim Yılları*, 2004 (Remzi), *Tavcan*, 2005 (Remzi), *Özgürlüğe Kurşun*, 2007 (Remzi), *Kara Çığlık* (2008 - Afrika Barış ve Dostluk Ödülü) (Remzi), *Abdülmecit; İmparatorluk Çökerken Sarayda 22 Yıl*, 2009 (Remzi), *Hava Kurşun Gibi Ağır*; *Nazım Romanı*, 2011 (Remzi), *Elbet Sabah Olacaktır*, *Tevfik Fikret Romanı*, 2012 (Remzi), *Vatani Sattık Bir Pula*; *Namık Kemal Romanı*, 2013 (Remzi), *Çılgın ve Özgür*; *Neyzen Tevfik'in Romanı*,

2014 (Remzi), *Şanlı Kanlı Yıllar*, 2017 (Remzi), *Nevbahar*, 2018 (Remzi), *Paris Sürgünü*, 2019 (Remzi)

Öykü: *Gizli Aşklar*, 2015 (Remzi)

Demokrasi, Özgürlük, Onur, aydınlanma...

Ödülleri

1998 Sertel Demokrasi Ödülü.

2003 Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Basın Özgürlüğü Ödülü

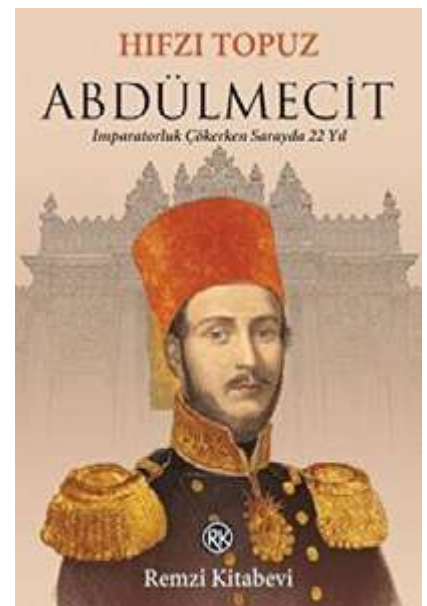
2004 Lions Kulüpleri Federasyonu Atatürk Barış Ödülü

2005 Osmangazi Üniversitesi Onursal Doktora Ödülü

2007 36. Orhan Kemal Roman Armağanı

2009 Çağdaş Gazeteciler Derneği Onur Ödülü

2012 Yılı Balçova Belediyesi ve Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Aydınlanma Onur Ödülü

ADIM ADIM SU KRİZİNE DOĞRU

YAZI
DENİZ DOĞALI

⚠ Alibeyköy Barajı alarm veriyor: Barajın doluluk oranı kritik seviyede. Güzelce Kemerı gün yüzüne çıktı.

Türkiye bir zamanlar su zengini bir ülkeydi. 1960'larda, kişi başına düşen su miktarı 4 bin m³'ten fazlaydı. DSI verilerine göre, Türkiye'de kişi başına düşen su 2000 yılında 1.653 m³'e geriledi.

1960'tan bu yana yüzde 60 düştü. 2020 yılında Türkiye'de kişi başına düşen su 1.346 m³'e geriledi. Uluslararası kriterlere göre kişi başına düşen kullanılabilir su miktarı 1.000 metreküpten daha azsa, "su fakiri" ülkeler arasında yer alıyorsunuz demektir.

Evinizde sular akıyor mu? Akıyorsa sorun yok. Akmadığını düşünsenize. Sabah kalkmışsınız, yüzünüzü yıkayacaksınız. Musluğu çeviriyorsunuz ve birden o tuhaf sesle irkiliyorsunuz: “Tıss”

Su yok! Korkunç bir şey. Elinizi yüzünüzü nasıl yıkayacaksınız? Nasıl banyo yapacaksınız? Eve alınan sebze meyveleri nasıl yıkayacaksınız? Yemeği nasıl yapacaksınız? Ya bulaşıklar, çamaşırlar, tuvalet temizliği... Sonra, ne içeceksiniz?

Diyeceksiniz ki çeşme suyunu içen mi kaldı. Doğru. Artık evlerimizde damacınalar var. Özellikle de büyük kentlerde. Çocukların sokakta oynadıktan sonra eve gelip musluğa ağzını dayayarak kana kana su içtiği yıllar sanki bir hayal gibi öyle değil mi? Anneler çocuklara kızarlardı: “Evladım musluğa niye ağzını dayıyorsun. Bardağa koyup içsene.” 80’li yıllarda çevreci bir dostumuz “Gün gelecek musluktan akan bu suları içemeyeceksiniz” dediğinde ona gülmüştük: “Amma da abarttın.”

Birkaç yıl sonra gazetelerde büyük bir şirketin, “su fabrikası” kurduğunu okuduk. Şaşırdık. Suyu pet şişelere doldurarak satacaklarmış. “Kim alır ki bu suyu?” diye düşünmüştük. Öyle ya, açılırsun çeşmeyi, suyu kana kana içiyorsun.

Bugün ne durumdayız? Sahi bugün kaç su markası var Türkiye’de? 167 markadan söz ediliyor.

Peki, su sektörünün yıllık cirosu ne kadar? 2022 yılında 17 milyar lirayı geçmiş. 2023’te 23 milyar liraya ulaşacak deniyor. Kişi başına pet-cam şişe ve damacana dahil yıllık tüketimimiz 125 litreye ulaşmış. Nereden nereye...80’lerde, 90’larda bilim insanları ve çevreciler “su krizi”nden söz ettiklerinde onlara burun büktük. Çünkü Türkiye “su zengini” bir ülkeydi. Bize öyle öğretilmişti. Bugün “Suyu Verimli Kullanma” seferberliği başlattık. 2023’ün şubat ayında başlatıldı seferberlik.

Kaldı ki, herkes sorunları aynı ölçüde yaşamıyor. Örneğin bu yazıyı, Somali’de yazsaydım, oradaki insanlar “Adım adım su krizine doğru” başlığını okusaydı muhtemelen büyük tepki gösterirlerdi. “Krizi zaten yaşıyoruz.

Kör müsün? Nerede yaşıyorsun sen?” derlerdi. Afrika’da her gün evine içme suyu getirebilmek için ellerinde plastik bidonlarla 6 kilometre yol yürüten kadınların fotoğrafları geliyor gözümün önüne. Afrika’da milyonlarca insan bu durumda.

Dünyadaki su miktarı

Yaşadıklarımız tuhaf aslında. Yüzde 71’i sularla kaplı bir dünyada yaşıyoruz. Uzaydan bakıldığında “mavi” görünüyor gezegenimiz. Mavi bir bilye gibi.

Suyun bu kadar bol olduğu bir yerde “su krizi”nden söz etmek tuhaf geliyor insana. Fakat dünyayı kaplayan suların yüzde 97’si deniz suyu. Sadece yüzde 3’ü tatlı su. Bu tatlı suyun üçte ikisi buzullarda. Geriye yüzde 1 kalıyor. İşte dünya üzerindeki tüm canlıların, hayvanların, bitkilerin, çiçeklerin, böceklerin ve insanların paylaştığı su, bu yüzde 1.

Kaldı ki, bu yüzde birin de sadece üçte biri bizler için “ulaşılabilir” durumda. Yani kullanabileceğimiz su miktarı dünyadaki suyun sadece ve sadece yüzde 0,3’ü.

Son raporlar

“Dünya, tatlı su kriziyle karşı karşıya” diyor yetkililer. Başta Birleşmiş Milletler olmak üzere uluslararası kuruluşlar endişeli.

Bu yıl New York’ta uluslararası bir su zirvesi düzenlendi. BM’nin öncülüğünde gerçekleştirilen zirveye tüm ülkelerden bakanlar, yetkililer katıldılar. Raporlar yayınlandı. Birleşmiş Milletler Dünya Su Gelişim Raporu’na göre, dünyada 844 milyon insan düzenli olarak suya erişemiyor.

Dünya nüfusunun dörtte birden fazlası, 2,4 milyar insan su sıkıntısı yaşıyor. (FAO 2023 Raporu)

Sulardaki kirlilik ayrı sorun. Her 10 kişiden 3’ü kirli su tüketiyor. Kirli suların neden olduğu hastalıklar her yıl 829 bin insanın ölümüne yol açıyor. 5 yaş altı çocuklarda kirli su ve yetersizlik temizlik, ölüm nedenlerinin başında yer alıyor.

3,6 milyar insan güvenli bir şekilde yönetilen sanitasyon hizmetlerine sahip değil.

Dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 43’ü, 3,5 milyar insan, yılda en az bir ay, “şiddetli su kıtlığı” yaşıyor. BM’ye göre son yüzyıl içinde dünya nüfusu üç kat artarken, su kaynaklarına olan talep yedi kat arttı.

Dünyanın 10. ve 40. kuzey enlemleri arasında yer alan neredeyse tüm ülkeler su sorunuyla karşı karşıya.

Dünya Kaynakları Enstitüsü’ne göre Orta Doğu ve Kuzey Afrika nüfusunun yüzde 83’ü, Güney Asya’da yaşayan insanların yüzde 74’ü aşırı su stresi yaşıyor. Kurumun web sayfasında yapılan açıklamada şöyle diyor:

“Dünya benzeri görülmemiş bir su kriziyle karşı karşıya”

Dünyada kuraklık ve çölleşme artıyor. Her yıl 12 milyon hektar toprağı çölleşme yüzünden kaybediyoruz. Bu durum kıtlığı, zorunlu göçü ve çatışmaları artırıyor. 1,5 milyar insanı tehdit ediyor.

Bizi nasıl bir gelecek bekliyor?

Uluslararası raporlarda geleceğe ilişkin öngörüler de var. BM, 2050 yılında su sorununun derinleşeceğini öngörüyor. Dünya nüfusunun yüzde 40’ından fazlası su sıkıntısı olan bölgelerde yaşayacak diyor.

2050 yılına gelindiğinde 1 milyar kişinin “aşırı su stresi” yaşayacağı tahmin ediliyor. Orta Doğu ve Kuzey Afrika nüfusunun tamamı aşırı su stresi yaşayacak.

BM’nin son raporunda özellikle kentsel nüfusa dikkat çekilmiş. Çünkü kentleşme süreci hızla devam ediyor. İnsanlar toprağı, çiftliklerini, köylerini terk edip daha iyi bir yaşam umuduyla kentlere göçüyorlar. Şöyle diyor BM raporunda:

“2016 yılında dünyada kentlerde yaşayan 960 milyon insan su sorunu yaşıyordu. 2050’de su sıkıntısıyla karşı karşıya olan küresel kentsel nüfus 1,7-2,4 milyara ulaşacak. 2050’deki kentsel su talebi bugüne göre yüzde 80 artacak.”

🔺 **Kuraklık ve çölleşme** — Dünyada kuraklık ve çölleşme artıyor. Her yıl 12 milyon hektar toprağı çölleşme yüzünden kaybediyoruz. Bu durum kıtlığı, zorunlu göçü ve çatışmaları artırıyor. 1,5 milyar insanı tehdit ediyor.

Bu talebi nasıl karşılayacağız belli değil.

New York'ta yapılan büyük su zirvesi öncesi bir basın toplantısı düzenleyen BM raporunun Yayın Yönetmeni Richard Connor'un sözleri dikkat çekti:

"Eğer su kıtlığı sorununa çözüm bulamazsak, kesinlikle küresel bir kriz yaşanacak."

Bir de "sınır aşan sular" sorunu var elbette. Toplantıda gazeteciler Connor'a küresel krizin "su savaşlarına" yol açıp açmayacağını da soruyorlar.

Connor, ülkelerin işbirliğini geliştirmesi gerektiğini söylüyor.

Dünyada 153 ülkenin yaklaşık 900 nehir, göl ve yeraltı su sistemini paylaştığını ve yarısından fazlasının bu paylaşımlarla ilgili anlaşma imzaladığını vurguluyor. Daha detaya girmiyor.

2023'te dünyada yaşananlar

Bu yıl dünyada rekor sıcaklık artışları yaşandı. Uzmanlar "Eşi benzeri görülmemiş sıcaklıklardan" söz ettiler.

Temmuz ayında 120 bin yılın en sıcak günü yaşandı. Sonraki aylarda da sıcaklık rekorları kırıldı.

Güney Amerika'da Uruguay'da hükümet kuraklık nedeniyle başkent Montevideo'da acil durum ilan etti. Su, kentte tükenme noktasına geldi.

Afrika'da Etiyopya, Somali ve Kenya'da kuraklık tehdidi altında yaşayan insanların sayısının 22 milyona ulaştığı açıklandı. Bu ülkelerde 3 yıldır kuraklık hakim.

Dünyanın akciğeri Amazon ormanlarında kuraklık, 140'tan fazla yunusun ölümüne neden oldu. Brezilya'nın Amazonas eyaletindeki belediyeler sular çekilince olağanüstü hal ilan ettiler. Orta Doğu malum. Irak'ın yüzde 40'ı çölleşme riski altında.

Avrupa da kuraklıktan etkilendi. Avrupa Birliği Komisyonu'nun Ortak Araştırma Merkezi tarafından Ağustos ayında yayınlanan raporda, Avrupa'nın son 500 yılın en kurak dönemini geçirdiği açıklandı. Avrupa Kuraklık Gözlem Dairesi'ne göre, kuraklık kıtanın yüzde 47'sini etkiledi.

Özellikle İspanya, Fransa ve İtalya ile ilgili haberler okuduk gazetelerde. Fransa'da su kesintilerini yaşandı. Su nedeniyle çiftçilerin yaptıkları eylemler yansıdı gazete sayfalarına.

Fransa'da, İtalya'da, İspanya'da kiliselerde yağmur duası ayinleri yapıldı. İspanya'da Katalonya'da bir köy yağmur duasına çıktı.

Türkiye'de yaşananlar

Türkiye'de 2023 yılı, 2020 kadar vahim değildi.

Fakat yağışlar uzun yıllar ortalamasının yine altında kaldı. Meteoroloji Genel

Müdürlüğü verilerine göre, Ekim ayı itibarıyla Türkiye genelinde yağışlar ortalamasının yüzde 6 altındaydı.

Yağışların ortalamasının üzerinde olduğu tek bölge Karadeniz. Orada da seller yaşadı.

Marmara bölgesinde yağışlar ortalamasının yüzde 25, Akdeniz'de ortalamasının yüzde 15 altında.

Hatay, Edirne ve Tekirdağ'da yağışlarda yüzde 40'a varan oranda düşük. Tekirdağ son 62 yılın, Edirne son 58 yılın, Kilis son 50 yılın en düşük yağışını aldı.

Ankara ve İzmir'de sıkıntı yaşamadık. İstanbul'da Avrupa yakasında barajlardaki su seviyelerinde ciddi düşüş yaşandı yüzde 20'nin altına geriledi (Son dokuz yılın en düşük seviyesi). Bu durum doğal olarak insanlarda stres yarattı. Arada telefonlara mesajlar geldi.

"Şehrimiz uzun süredir olağanüstü bir kuraklık yaşıyor. Aşırı sıcakların da etkisiyle su tüketimi geçmiş yıllar ortalamasının çok üzerinde. Bu zor dönemi ancak bireysel su tasarrufu ile atlatabiliriz. Lütfen tasarrufu şimdi su varken yapalım; suyumuzu dikkatli kullanalım, susuz kalmayalım."

Hatay'da depremten sonra su sıkıntısı hâlâ devam ediyor.

Diyarbakır'da su kullanımında tasarruf çağrısı yapıldı. Diyarbakır, Balıkesir ve Trabzon'da çiftçiler arasında sulama nedeniyle çıkan kavgalarda üç kişi öldü.

Bodrum'da su bitti. Bodrum belediyesi çeşitli mahallelerde 915 haneye tankerlerle 2.5 ton su verdi.

Yağışlar azalıyor

Türkiye'nin uzun dönemli yağış istatistikleri dikkat çekici.

Son 32 yılın yağış ortalamalarına baktığınızda Türkiye'de bu dönemde kuraklığın bir yıl, kötü dönemlerde art arda iki yıl sürdüğünü görüyorsunuz.

Fakat bu durum değişmeye başlamış. Art arda üç yıl boyunca ortalamanın altında yağış aldık: 2020, 2021 ve 2022.

Ekim ayı itibarıyla 2023'te de ortalamanın altındayız. Eğer böyle sürerse, dört yıl arka arkaya kuraklık yaşamış olacağız. 32 yıl boyunca rastlamadığımız bir durum.

Uzmanlar, "Türkiye'de kuraklık periyodu sıklaşıyor ve kuraklığın süresi uzuyor" diyor.

Sıcaklıklar artmaya devam ediyor. 2022 yılında Türkiye'nin yıllık ortalama sıcaklığı 14.5 derece olmuş. Uzun yıllar ortalamasının 0,6 derece üzerinde. Türkiye 2012 yılından beri ortalama sıcaklık yükseliyor.

Boğaziçi Üniversitesi İklim Değişikliği ve Politikaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yönetim Kurulu Üyesi Prof. Dr. Murat Türkeş şöyle diyor:

"Türkiye'nin tüm kentlerinde hava sıcaklıklarında çok belirgin bir artış var. Hava sıcaklıkları açısından küresel ısınmanın hızından daha büyük bir ısınma söz konusu."

Türkiye'de su sorunu

Türkiye bir zamanlar su zengini bir ülkeydi. 1960'larda, kişi başına düşen su miktarı 4 bin m³'ten fazlaydı.

Sonra ne oldu?

Nüfusumuz arttı. 1960'lardan bu yana nüfusumuz üç kat arttı.

Kentlerimiz büyüdü, ekonomi, tarım gelişti, üretim arttı, tüketim kalıpları değişti. Su tüketimimiz de arttı.

Daha da önemlisi, sulak alanlarımızı kuruttuk. Tüm canlılar için yaşamsal öneme sahip bu alanların önemini bir türlü kavrayamadık.

Son 50 yılda üç Van Gölü büyüklüğünde 1,3 milyon hektar sulak alanı kaybettik. Kaybetmeye de devam ediyoruz.

Sadece kurutmakla da kalmadık. Nehirleri, gölleri hızla kirllettik. Sanayi atıkları, evsel atıklar, tarımsal ilaçlar, pestisitler...

Bugün Ergene dünyanın en kirlili nehirleri arasında sayılıyor. Bırakın suyunu içmeyi, nehrin yanına yaklaşmaya bile korkarsınız.

Büyük Menderes Nehri'nde akan suyu içemezsiniz. Sakarya kirlili, Gediz kirlili. Suyu içilebilecek ölçüde temiz kaç nehrimiz kaldı?

Göllerimiz de öyle. Eğirdir Gölü, Bafa Gölü, Tuz Gölü, Gediz Deltası, Uluabat Gölü, Beyşehir Gölü, Eber Gölü...

Üstelik şimdi bütün bu sorunların üzerine bir de "iklim krizi" eklendi. Ne olacak?

Nereden nereye

DSİ verilerine göre, Türkiye'de kişi başına düşen su 2000 yılında 1.653 m³'e geriledi. 1960'tan bu yana yüzde 60 düştü.

2020 yılında Türkiye'de kişi başına düşen su 1.346 m³'e geriledi. Son 20 yıldaki azalma yüzde 18. Bunlar son derece büyük oranlar.

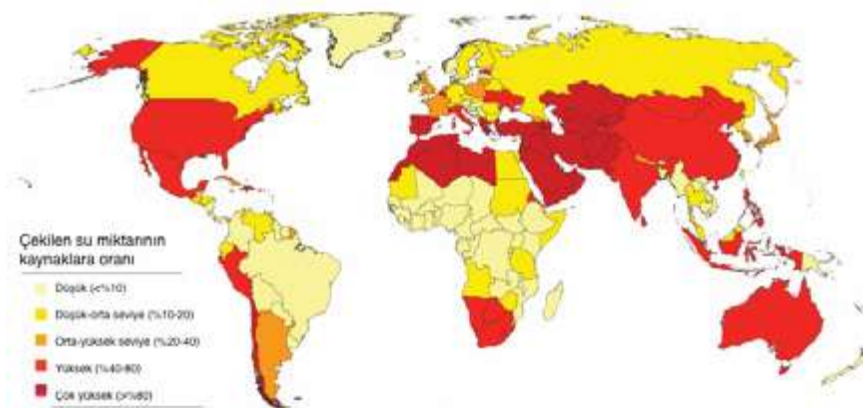
Uluslararası kriterlere göre kişi başına düşen kullanılabilir su miktarı 1.000 metreküpten daha azsa, "su fakiri" ülkeler arasında yer alıyorsunuz demektir.

2 bin metreküpten azsa, "su stresi yaşayan" yani "su sıkıntısı" yaşayan ülkeler arasındasınız.

Su zengini şanslı ülkeler de var elbette: Kişi başına düşen su miktarı 2 bin metreküpün üzerindeki ülkeler. Türkiye de bu şanslı ülkeler arasındaydı 1960'larda. Bugün "su stresi yaşayan" ülkeler arasındayız.

✍ **Ülkelere göre su sıkıntısı** — ABD merkezli Dünya Kaynakları Enstitüsü (World Resources Institute) tarafından oluşturulan "su riski altındaki ülkeler listesinde" Türkiye 164 ülke arasında 39. sırada yer alıyor. Oluşturulan dünya haritasında 2040 yılında su sıkıntısı yaşayacak ülkeler kırmızı ile belirtilmiştir.

Ülkelere Göre 2040 Yılında Yaşanacak Su Sıkıntısı

“

Kullanabileceğimiz su miktarı dünyadaki suyun sadece ve sadece yüzde 0,3'ü.

”

Gelecekte ne olacak?

Peki 2050’de Türkiye nüfusu yüz milyona ulaşınca ne olacak?

DSİ’nin web sayfasında nüfus artışı verilerine dayanarak basit bir hesap yapılmış:

2030 yılında Türkiye’de kişi başına su varlığı 1.120 metreküp seviyesine gerileyebilir deniyor.

Yani “su fakiri ülke” olmaya ramak kalacak. Hem de sadece 7 yıl içinde bu noktaya geleceğiz.

Türkiye ile ilgili olarak, ABD merkezli Dünya Kaynakları Enstitüsü (World Resources Institute) tarafından oluşturulan “su riski altındaki ülkeler listesinde” de veriler var. 2023 verilerine göre Türkiye 164 ülke arasında 39. sırada.

Listenin ilk sıralarında riski en yüksek ülkeler olarak Kuveyt, Umman, Katar, Bahreyn, Kıbrıs, Lübnan var.

Enstitü, su krizi konusundaki çalışmaları derinleştirmiş. Bütün dünya ülkelerindeki illeri de kapsayan bir tablo hazırlamışlar. 2030, 2050 ve 2080 yıllarına ilişkin projeksiyonlar yer alıyor listede. Upuzun bir liste.

2030’dan itibaren Türkiye’de “su stresi” yaşayacak illere bakıyorum. Çeşitli senaryolar oluşturmuşlar. Ben “iyimser senaryo”lara bakmayı yeğliyorum.

2030’da “yüksek düzeyde” su stresi yaşayacak iller listesinde İstanbul, Ankara ve İzmir var. Sonra Kilis, Hakkari, Batman, Hatay, Bitlis, Diyarbakır,

Adana, Aydın, Balıkesir, Burdur, Bursa, Çanakkale, Çorum, Denizli, Diyarbakır, Kahramanmaraş, Karaman, Kilis, Kırşehir, Konya, Kütahya, Yozgat...

Listedeki projeksiyonlar ne kadar doğru bilemeyiz elbette. Ama “iyimser senaryo” bile insanın keyfini kaçırmaya yetiyor.

Ne yapmalı?

İstanbul Teknik Üniversitesi’nden Prof. Dr. Mikdat Kadioğlu ne yapılması gerektiğini şöyle özetliyor: “Az tüket, yeniden kullan, geri dönüştür.”

Türkiye’de suyun yaklaşık 75’i tarımda kullanılıyor. Kalanı da sanayi ve evlerde. Fakat tarım son derece önemli. BM Gıda ve Tarım Örgütü’nün (FAO) verilerine göre, 2022 yılında küresel nüfusun yüzde 29,6’sı (2,4 milyar kişi) yeterli gıdaya erişemedi. Dünya sadece bir su kriziyle değil aynı zamanda bir gıda kriziyle de karşı karşıya.

Türkiye’de tarımsal sulamanın yüzde 75’i salma sulama, yaygın deymi ile “vahşi sulama” ile yapılıyor. Suyu tarlalara boca ediyoruz. Yağmurlama yöntemiyle sulamanın oranı yüzde 20.

Damla sulama yöntemi kullananların oranı sadece yüzde 5.

Oysa herkes biliyor ki, hem su tasarrufu sağlamanın hem de üretimde verimliliği arttırmamanın en etkili yöntemi damla sulama.

Üstelik vahşi sulama verimliliği düşürüyor, toprağın yapısını bozuyor. Tüm çabalara karşın Türkiye’de damla sulama bir türlü yaygınlaştırılmadı.

Ne yapmalı diye sorunca, uzmanlar “Acil olarak modern sulama sistemlerine geçmek gerek” diyorlar. Çiftçinin bilinçlendirilmesi, modern sistemlere geçiş için çiftçiye destek verilmesi gerekiyor. Hem parasal hem teknik destek.

Bilişim teknolojilerinin tarımda yaygınlaşmasını sağlamak gerekiyor. Sulama dahil her alanda “Endüstri 4.0”’e uygun otomasyon sistemleri kullanmak gerekiyor. Özetle “dijitalleşmek” gerekiyor.

İklim değişimiyle birlikte yaşanacak kurak dönemler göz önüne alınarak tarımda kuraklığa daha dayanıklı türlerin üretimine yönelmek gerekiyor. Yani “üretilecek ürünü, o bölgenin iklimine ve su potansiyeline uygun seçmek gerekiyor” diyor uzmanlar.

Aslında basit önlemler bile tarımda önemli su tasarrufu sağlayabiliyor. Örneğin mümkün olan yerlerde tarlaların gece sulanması, çiftçiye yüzde 25’e kadar tasarruf sağlayabiliyor.

Sulama suyunun yeniden kullanımı, yağmur suyunun hasat edilmesi gerekiyor.

Hollanda’nın büyük başarısı

Kaldı ki, tüm bu işleri çok başarılı bir şekilde yapan somut bir örnek var karşımızda: Hollanda.

Türkiye Hollanda’dan 18 kat büyük bir ülke. Fakat Hollanda’nın yıllık tarımsal ürün ihracatı Türkiye’nin 5 katı. Hollanda, o küçük ülke tarım ürünü ihracatında dünya ikincisi. Birim

« Su zenginiydik, su fakiri olma yolunda ilerliyoruz — Türkiye bir zamanlar su zengini bir ülkeydi. 1960’larda, kişi başına düşen su miktarı 4 bin m³’ten fazlaydı. 1960’lardan bu yana nüfusumuz üç kat arttı. Sulak alanlarımıza sahip çıkamadık. Tüm canlılar için yaşamsal öneme sahip bu alanların önemini bir türlü kavrayamadık. Son 50 yılda üç Van Gölü büyüklüğünde 1,3 milyon hektar sulak alanı kaybettik. Kaybetmeye de devam ediyoruz. Nehirleri, gölleri hızla kirllettik. 2020 yılında Türkiye’de kişi başına düşen su 1.346 m³geriledi.

⚡ **Bodrum'da su bitti** — Bodrum'da su gereksinimini karşılayan Geyik ve Mumcular barajlarındaki su bitti. Susuzlukla karşı karşıya karşıya kalan Bodrum'da belediye çeşitli mahallelerde 915 haneye tankerlerle 2.5 ton su verdi.

alandan sağlanan verim açısından da dünyanın bir numarası.

Nasıl yapmışlar bu işi?

Hollanda örneği incelendiğinde iki unsur öne çıkıyor. Birincisi bilim ve teknoloji. Bilim insanlarının, üniversitenin tarıma verdiği destek olağanüstü. Burada Wageningen Üniversitesi ve DLO Resarch Vakfı öne çıkıyor.

İkincisi de kooperatifleşme. Çiftçiler bir araya gelerek tek başlarına altından kalkamayacakları teknolojik dönüşümü, birlikte gerçekleştirmişler. Maliyetleri düşürmüşler.

Üstelik bugün Hollanda sadece tarım ürünü ihraç etmiyor. Onca yıldır geliştirdikleri teknolojiyi de dünyaya satıyorlar.

Hollanda, robotları, yapay zekâyı, Blockchain, metaverse gibi teknolojileri de kullanarak "Akıllı tarıma" geçmiş. Türkiye'de bu "Hollanda mucizesini" inceleyen bilim insanları var. Yani ortada bir "sır" yok. Sorun yapabilmekte.

Kentlerdeki sorun

Tarımda olduğu gibi kentlerde de ciddi sorunlar var. Kentlerde şebekeye giren suyun yaklaşık yüzde 33'ü bize ulaşmıyor.

Şebekede kayboluyor. İnanılmaz bir kayıp. Neden kayboluyor? Çünkü su şebekeleri eski. Bu kaçığın önlenmesi gerek. Resmi verilere göre bu oran 2015 yılında bu kayıp yüzde 39 düzeyindeydi, bugün yüzde 33. Hedef

2040 yılına kadar bu kaybı yüzde 10'a indirmek.

Kentlerde su azsa, susuzluk stresi yaşıyoruz. Yağmurlar başladı mı "acaba sel olur mu" diye endişeleniyoruz. Her şekilde stres yaşıyoruz anlayacağınız.

Uzmanlar neler öneriyor?

Kentlerde yeşil alanları yaygınlaştırmayı öneriyorlar. Kent ormanlarından, bitkili drenaj havzaları kurulmasından, gerek yağmur sularının gerekse evlerde kullandığımız suların arıtılıp geri kazanımından, su hasadından söz ediyorlar. Dünya bir süredir "su tutan kentler"i tartışıyor. Doğa temelli çözümler üretiyor.

Su krizi anketi

Son yıllarda Türkiye'de de su konusunda duyarlılık arttı.

Pazar araştırma şirketi Adgager, Türkiye'de su krizi araştırması yapmış. Araştırmada Türkiye'de her 5 kişiden ikisinin su krizi konusunda "çok endişeli" olduğu ortaya çıkmış. Özellikle 45-55 yaş grubundakiler daha endişeli. Ankete katılanların yüzde 67'i Türkiye'deki baraj doluluk oranlarını yakından izliyormuş.

2011 yılında Su Yönetimi Genel Müdürlüğü kuruldu örneğin. Su havzaları izlenmesi, iyileştirilmesi ile ilgili çalışmalar yapılıyor. 2021'de Su Şurası toplandı. Nelerin yapılması gerektiğine ilişkin bir bildiri yayınladılar. Bu yılın başında da "suyun verimli kullanılması" seferberliği başlatıldı.

Sloganları okumuşsunuzdur:

"Suyumuz kaybolmasın, geleceğimiz yok olmasın!", "Su bize miras değil, gelecek kuşakların emanetidir"

Fakat kamu kurumlarının, çevrecilerin, sivil toplum örgütlerinin, bilim insanlarının tek başına çabaları çözüm için yeterli değil. Toplumun tüm kesimlerinin, hepimizin sürece dahil olması gerekiyor.

Stockholm Uluslararası Su Enstitüsü, küresel su krizini önlemek için 5 maddelik bir öneri listesi hazırlamış.

İlk maddede şöyle diyor:

"Artık suyun gerçek değerini anlamamız gerekiyor."

Sulak alanları, akarsuları, gölleri, ormanları korumamız gerekiyor. Korumanın yanı sıra bu alanların iyileştirilmesi gerekiyor. Baraj sularını da korumamız gerekiyor.

İnsanlar "haydi bu yılı atlattık. Acaba gelecek yıl nasıl geçecek" diye merak ediyor. Çünkü iklim krizi derinleşiyor üstelik "El Niño" geldi. Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO) 2023 ile 2027 yılları arasında dünya genelinde rekor hava sıcaklıkları görülebileceğini söylüyor. Kuraklık konusunda da bir "eylem planına" ihtiyacımız var.

Yazıya basit bir soruyla başlamıştık:

Evinizde sular akıyor mu?

"Akıyorsa sorun yok" mu diyorsunuz.

Bence bir daha düşünün. ■

⤴ **Dahi iş insanı** — Elon Musk, Forbes Dergisi'ne göre 240 milyar dolarlık servetiyle dünyanın en zengin insanı. Kimine göre Musk, dahi bir iş insanı. Kimine göre bir vizyoner. Dünyanın geleceğini biçimlendiren insan. Time Dergisi 2021'de onu yılın kişisi seçti. Dergi, Musk'un "Varoluşsal krizlere çözüm üretme çabası"nı övdü. Ancak uluslararası siyaset konusunda yaptığı açıklamalar giderek tepki çekmesine neden oldu.

ELON MUSK VE “MUHTEŞEM GELECEK”

YAZI
HAKAN KARA

Elon Musk, dahi iş insanı, dünyanın en zengin adamı, vizyoner ve dünya siyasetinde de önemli bir figür. “Dünyanın geleceğini biçimlendiren adam” olarak anılıyor!

Elon Musk, Forbes Dergisi'ne göre dünyanın en zengin insanı. 240 milyar dolarlık bir serveti var. Louis Vuitton'un başkanı Bernard Arnault ve Amazon'un kurucusu Jeff Bezos ile rekabet halinde. Ünlü Time Dergisi 2021'de onu yılın kişisi seçti. “Varoluşsal krizlere çözüm üretme çabası”ndan, “Toplumun en cesur ve yıkıcı dönüşümlerini yönetmesinden” söz ettiler. Bazıları ona “dahi iş adamı” diyor. Bazılarına göre o bir vizyoner. Dünyanın geleceğini biçimlendiren adam. Hakkında kitaplar yazılıyor. Elon

Musk'ın yarattığı “muhteşem gelecek”ten söz eden kitaplar.

Birinin başlığı şöyle: “Tesla, SpaceX ve Elon Musk: Muhteşem Geleceğin Peşinde”. Diğeri “Elon Musk, Geleceği İnşa Eden Adam” başlığını kullanmış. Bir başkası “Elon Musk: Hedef Dünyayı Kurtarmak” demiş. Cüneyt Arkın'ın “Dünyayı Kurtaran Adam” filmi geliyor insanın aklına. New York Times'ın Musk ile ilgili attığı başlık da ilginç: “Elon Musk insanlığı kurtarmak istiyor. Tek sorun insanlar.”

Elon Musk şimdilerde yine gündemde. Diyeceksiniz ki gündemde olmadığı bir dönem oldu mu ki? Doğru. “Çılgın” projeleriyle ve sosyal medyadaki paylaşımlarıyla hep gündemde kalmayı başardı.

2002 yılında SpaceX ile çıktı karşımıza. Hedefinin Mars'ı kolonileştirmek olduğunu söyledi. “İnsanlık eğer yok olmak istemiyorsa, çok gezegenlik bir uygarlığa dönüşmeli” dedi. Aslında bütün projelerinde aynı şeyi yapıyor. Alıştık buna. Büyük bir vizyon çiziyor.

insanları heyecanlandırıyor. Bu arada bütün dünyaya projesini de tanıtmış oluyor elbette.

Gerçi Mars'ı kolonileştiremedi. Fakat SpaceX havalanıp yeniden yere inebilen roketleriyle "uzay taşımacılığı"nda dünyanın bir numaralı şirketi oldu. Devletler uzaya uydu göndermek istediklerinde ona başvurmaya başladılar. En büyük müşterisi de NASA ve Pentagon.

Sonra Tesla ile çıktı karşımıza. Vizyonu yine muhteşemdi. Başka kentteyken, arabamızı cep telefonu ile çağıracağız, araba gelip bizi alacaktı. İlginç değil mi?

Yapay zekayla çalışan "tam otonom" araçlardan söz etti. Gerçi böyle bir aracı henüz gerçekleştiremedi. fakat elektrikle çalışan Tesla'yı otomotiv sektörünün en değerli markası haline getirdi. Büyük başarı.

Sonra Starlink projesiyle yine ses getirdi. "Dünyayı internete bağlayan adam" oluverdi. Alt yapı sorunları nedeniyle internete ulaşamayan bölgelere, hatta her yere uydular aracılığıyla interneti götürceğini söyledi. O yıllar Afrika kıtasının yarısı internete bağlanamıyordu. İnsanlar umutlandılar.

O yıllar Musk'ın açıklamaları ve kamuoyunda yarattığı tartışmayı okurken gülümseyen bir dostum şöyle demişti:

"Afrika'da 5 ülkenin kişi başına milli geliri 500 doların altında. Tüm kıtanın kişi başına ortalama milli geliri de 1600 dolar civarında. Bu parayla Musk'ın cihaz fiyatını ve aylık ödemelerini bile karşılayamazlar. Afrika'da internete bağlanamayan 698 milyon insanın belki 10 milyonu internete kavuşabilir."

Fakat Musk herkesi internete bağlayacağım demedi ki. Her yere interneti götürceğim, dedi. Uydularını kendi roketleriyle yörüngeye taşıdı. Bu piyasadaki diğer oyunculara göre ona büyük bir avantaj elde etti. Starlink artık "uydu interneti" alanında dünyanın bir numarası.

Fakat Starlink ile ilgili bir sorun vardı. Musk onca yıl Starlink bir türlü kâra geçirmeyi başaramadı.

Erdoğan Görüşmesi

Musk son olarak Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile New York'ta yaptığı görüşmeyle Türk basınında geniş yer aldı. Dünya liderleri BM genel kuruluna katılmak için New York'taydı. Musk, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın yanı sıra, Fransa Cumhurbaşkanı Macron ve İtalya Başbakanı Meloni ile de görüştü. Her üç lider de Tesla'nın yeni otomobil fabrikasını kendi ülkelerinde kurması için Musk'a çağrı yaptılar. Suudi Arabistan da konuyla yakından ilgileniyormuş.

Musk'ın dünya liderleri arasında popülerliği giderek artıyor. Son dokuz ayda Türkiye, Fransa, İtalya, Hindistan, Güney Kore, İsrail ve Macaristan liderleriyle baş başa görüştü. Telefon görüşmeleri ayrı.

Örneğin, Macaristan Cumhurbaşkanı Novák, Texas'taki Tesla fabrikasına kadar gitti Musk'ı ziyaret etmek için. Fakat ilginç bir şekilde ABD Başkanı Biden ile arası soğuk. Öyle yazıyor gazeteler.

Neden? Musk'ın dünya siyasetinde giderek önemli bir figür haline gelmeye başlaması ve sosyal medyadaki paylaşımları Amerikan yönetiminde rahatsızlık yaratıyormuş.

Starlink projesi

Örneğin Rusya-Ukrayna savaşı başladığında Musk, Ukrayna'nın internet iletişimi aksamaması diye "Starlink" sistemini açtı. Sistemin kullanılabilmesi için gerekli terminalleri gönderdi.

Fakat Ukrayna'ya verdiği bu desteğin hemen ardından sosyal medyada paylaşımlar yapmaya başladı. Rusya-Ukrayna barışıyla ilgili siyasi görüşlerini açıklamaya başladı. Örneğin Kırım'ın uzun yıllar Rusya'nın bir parçası olduğunu söyledi. *"Kruşçev'in Kırım'ı Ukrayna'ya devri bir hataydı"* deyiverdi.

Rusya-Ukrayna barışı için bir "barış planı" bile açıkladı. Gerçi Musk'ın bu planını dünya liderleri pek dikkate almadılar. Fakat sosyal medyada yoğun tartışmalara neden oldu.

"Musk'ın dünya siyasetine bu ilgisi nereden çıktı?" diye tartışmaya başladı insanlar.

Örneğin biri şöyle demiş:

"Niye olmasın. O bir dahi. Belki de bu dehasını dünya siyasetinde de göstermek istiyor. Dünya barışı için çalışıyor işte."

Onun barış planıyla dalga geçenler de oldu elbette. Takipçilerinden biri şöyle bir "tweet" atmış Musk'a: *"Mordor-Gondor meselesini de halletseniz."*

Malum, Mordor ve Gondor, izleyici rekorları kıran "Yüzüklerin Efendisi" filminde savaşan taraflar.

Musk'ın paylaşımları Ukrayna'da tepki çekti. Fakat Musk bunlara aldırmadı. Onun yerine bir anket yaptı.

"Ukrayna, Kırım konusunda tarafsız kalmalı mı? Evet mi hayır mı?"

Ukrayna Devlet Başkanı Zelenski dayanmadı. O da sosyal medyada kendi anketini yayınladı:

"Hangi Musk'ı daha çok seviyorsunuz?" diye sordu Zelenski.

"Rusyayı destekleyen Elon Musk'ı mı, Ukrayna'yı destekleyen Elon Musk'ı mı?"

Şaka gibi.

Fakat her iki ankete de 2 milyonun üzerinde insan katıldı. Uluslararası sorunları sosyal medya üzerinden tartışmak, anketler yaparak çözmeye çalışmak bazılarına göre "dahiceydi". Fakat bu dahi fikirler sonuç vermedi.

Musk hızını alamadı. Rusya Devlet Başkanı Putin'e meydan okudu. Onu sosyal medyada "duelloya" çağırdı. *"Bahisler Ukrayna üzerinedir"* dedi.

Sosyal medya yine hareketlendi. Biri şöyle yazmış:

"Çok mantıklı. Savaşlar yüzünden milyonlarca insan öleceğine, liderler teke tek düello yapsınlar sorunu çözsünler."

⚡ **Seçilmemişlerin gücü** — Silikon Vadisi'nin bir siyasi güç olarak yükselişi konusunda kitap yazan Noam Cohen, Musk'ın hırsı ve vizyonu ile iş dünyasında kazandığı aşırı başarıyla "hükûmet benzeri" bir güce dönüştüğünü söylüyor. Cohen. "Musk ve onun gibi 'seçilmemiş' devlerin jeopolitik sonuçlar yaratacak kararlar alabilmesi, servetin tekelleşmesi ve zayıflayan demokrasi konusunda bize birer uyarı olmalı" diyor.

Bir başkası da, "Emin misin Elon?" diye Musk'a tweet atmış:

"Biliyorsun Putin bir Judo ustası"

Yaptığı paylaşımın altına fotoğraflar da eklemiş.

Fotoğraflardan birinde Putin judo yapıyor. Rakibini omuzundan öyle bir yere fırlatıyor ki... "Seogi-nage" hareketiymiş... Bir diğer fotoğrafta Putin, ata biner gibi kocaman bir boz ayının üzerine binmiş. Ayıyı dörtlüğe koşturuyor. Heybetli bir görüntü. Fotomontaj elbette.

İnsanlar ilgiyle izliyorlar Elon Musk'ı. Fanatik takipçileri var. Musk bazılarına yanıt da veriyor. Anlaşılan o ki sosyal medya üzerinden bu denli önemli bir insanla iletişime geçebilmeyi seviyor insanlar.

Neden?

Belki de kendi ülkelerindeki yöneticilerle bu denli rahat bağlantı kuramadıkları içindir. Bilemeyiz ki.

Bazıları Musk'ın "Aklına her geleni söylediğini" düşünüyor. Fanatik izleyicileri seviyor onun bu halini. Onu eğlenceli buluyorlar.

Oysa bir savaş var ve insanlar ölüyor.

161 milyon takipçi

Musk'ın Twitter'daki (Yeni adı X) takipçi sayısı 161 milyona ulaşmış. Twitter'da en çok takipçisi olan kişi Elon Musk. Sonra Barak Obama, Justin Biber, Cristiano Ronaldo, Katy Perry, Taylon Swift geliyor.

Musk Twitter'a girdiği 2009 yılından bu yana 90 bin paylaşımda bulunmuş. Az değil.

Onca şirket yöneten bir adam, bu vakti nereden buluyor diye tartışmaya başladı insanlar. Ayrıca bunu neden yapıyor?

Artık ödemeyeceğim

Ukrayna'ya Starlink ekipmanını ücretsiz gönderen Musk bir süre sonra "Artık Ukrayna'daki Starlink sisteminin masraflarını ödemeyeceğim" deyiverdi.

Herkes şaşırdı. Şaka mı bu?

Sonra Pentagon'dan bir açıklama geldi. Şaka değilmiş. Pentagon konuyla ilgili olarak Elon Musk'la görüşüyormuş.

Musk neden böyle bir karar aldı?

Sosyal medyadan öğreniyoruz nedenini. Meğer bir süre önce

Ukrayna'nın Berlin Büyükelçisi ile Musk arasında bir tartışma yaşanmış. Sosyal medyada tartışmışlar. Büyükelçi de "Çek git o zaman" anlamında, diplomatik nezaket sınırlarını aşan bir ifade kullanmış.

Sebeup buymuş.

Olur mu öyle şey diyeceksiniz. Böylesine önemli kararlar, bu kadar kolay mı alınıyor?

Bir gazeteci de öyle düşünmüş belli ki. Yine sosyal medya üzerinden Musk'a sormuş:

"Elçiyle yaşadığınız tartışma nedeniyle mi böyle bir karar aldınız?"

Musk'ın verdiği yanıt tek cümle:

"Onun (elçinin) tavsiyesine uyuyoruz."

Demek bu kadar kolay.

Saldırıyı Engelledi

Yine de Ukraynalı yetkililerle Musk arasında yaşanan gerginliğin gerçek nedeni o sıralar pek anlaşılmadı. Bunu sonra öğrendik.

Gazetelere yansıyan haberlere göre Elon Musk daha önce Ukrayna'nın

Rus donanmasına yönelik saldırısını uyduları kapatarak engellemiş.

İnsanlar şaşırdı: "Doğru mu bu?"

Çünkü "Aklına geleni öylece söyleyiveren" Musk, bu konuda sosyal bir medyada bir paylaşımda bulunmamış. Demek her şeyi paylaşmıyor. Fanatik takipçileri kim bilir ne hissetmiştir.

Fakat bilginin kaynağı, Musk'ın son biyografisini yazan Walter Isaacson. Isaacson biliyorsunuz Steve Jobs'un da biyografisini yazan kişi.

İddia doğru.

Musk da bu iddiayı doğruladı fakat küçük bir düzeltme yaptı. "Bağlantıyı kesmedim. Ukrayna'nın bu konudaki talebini geri çevirdim" dedi.

Sonrasında bir açıklama daha yaptı:

"Eğer taleplerini kabul etseydim, SpaceX açıkça büyük bir savaşı ve çatışmayı tirmandıran büyük bir eyleme suç ortağı olacaktı."

Ardından bir açıklama daha geldi. Starlink'in kapatılmasının nedeni aslında ABD'nin Rusya'ya yönelik yaptırımlarıymış. "Yaptırımlar, Kırım'ı da kapsıyor ve bağlantı kurmamıza izin vermiyor" dedi Musk.

Musk'ın konuyla ilgili son açıklaması da şöyle:

"ABD Başkanı Joe Biden'den emir gelseydi Kırım'da Starlink'i aktif hale getirirdim."

Art arda açıklamalar. Arada ne oldu da Musk, art arda bu kadar açıklama yapma gereği duydu? Fakat fanatik Musk takipçilerini asıl şaşırtan şey başkaymış.

"Demek, dünyayı internete bağlayacak olan Starlink projesi askeri amaçlar için de kullanılabiliriyormuş" diyordu bazıları.

Biri onlara şöyle yanıt vermiş:

"Bilmiyor muydunuz? Ukrayna'ya bu uydu sistemi alelacele niye kuruldu zannettiniz? Ukraynalılar internet üzerinden Netflix izlesinler diye mi?"

İnsanlarda şaşkınlık yaratan bir başka konu da şu:

"Demek Musk verdiği internet hizmetini istediği an kesebiliyormuş."

Elbette kesebiliyor.

Yeni iddialar

Fakat daha ilginç iddialar da var.

Ukrayna'nın savaşta kaybettiği bölgeleri geri almak için yaptığı operasyonlarda nedense Starlink uydularında sıkıntılar yaşanıyor. Bağlantı kesiliyormuş.

Bazı Ukraynalı yetkililer bu sorunun bölgeyi Rus güçlerinden geri alma çabalarını engellediğini öne sürüyorlardı.

Musk tüm bu iddiaları yalanladı. Konuyla ilgili haber yapan gazetenin de "Kötü habercilik" yaptığını söyledi. Fakat şöyle bir şey daha söyledi:

"Savaş alanında olup bitenler gizlidir."

Böylece sosyal medya üzerinden Ukraynalı siyasetçilerle yaşanan onca gerginliğin gerçek nedenini öğrenmiş olduk.

Sadece Dur

Tüm bu tartışmalar sürerken Ukrayna'da yayın yapan KyivPost gazetesi şöyle bir "Tweet" attı:

"Elon, aşırıya kaçtığını kabul etmen sorun değil. Sadece dur!"

Musk'ın verdiği yanıt:

"Ukrayna'nın büyük hayranıyım ama III. Dünya Savaşı'nın değil."

Musk'ın bir nükleer savaş çıkmasından endişe ettiğini yazdı gazeteler.

Yani dünya savaşını engellemek için çabalamış.

Sonrasında Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in Musk ile ilgili sözleri dikkat çekici:

"Kendisi kesinlikle olağanüstü birisi. Bunun kabul edilmesi gerekiyor ve sanırım bunu küresel anlamda herkes de kabul ediyor."

"Bugün bir şey yarın başka bir şey söyler"

Musk'ın dünya siyasetine ilgisi sürdü. Ukrayna'dan sonra Çin-Tayvan kriziyle ilgili görüşlerini okumaya başladık. Elbette yine sosyal medya üzerinden. Tayvan'ın Çin'in ayrılmaz bir parçası olduğunu söyleyiverdi.

Tayvan, Dışişleri Bakanı Joseph Wu, Musk'a hemen yanıt verdi:

"Tayvan Çin Halk Cumhuriyeti'nin bir parçası değil ve kesinlikle satılık değil!"

Musk durur mu. Tayvan'ın Pekin yönetimi ile kabul edilebilir bir anlaşma imzalayarak Macau ya da Hong Kong gibi özerk bir yönetim haline gelmesi gerektiğine inandığını söyledi.

Bu sefer Tayvan Başbakanı Su Tseng-chang, açıklama yaptı:

"Musk bir iş adamı. Şangay'da büyük bir otomobil fabrikası var ve elektrikli araçlarını pazarlamak istiyor. Bir iş adamı bugün bir şey yarın başka bir şey söyleyebilir."

Doğru. Musk bir siyasetçi değil ki. Seçmenlerine karşı bir sorumluluğu yok. Seçilmiş biri değil. Hissedarları var. Onlar da Musk'ın sosyal medyadaki paylaşımlarından çok, şirket bilançosuna ve kârlılık durumuna bakıyorlar.

Fakat Tayvan Dışişleri Bakanı Joseph Wu X'de paylaştığı ikinci mesajında daha ilginç bir noktaya dikkat çekiyor:

"Umarım Elon Musk Çin Halk Cumhuriyeti'nden, halkına X platformunu açmasını da isteyebilmiştir."

Malum Çin'de Musk'ın sosyal medyası yasak. Fakat Musk'tan bu konuda bir girişimde bulunduğu dair bir bilgi yok.

Bu arada öğrendik ki, Covid döneminde Kaliforniya'da kapatmalar gündeme geldiğinde bunu faşist bir uygulama ve yetkilileri de cahil olarak nitelendiren Musk, Şanghay'daki Tesla fabrikası 22 gün boyunca kapalı kaldığında Çin hakkında kamuoyunda hiç paylaşım yapmamış.

Hatta Twitter'i satın aldıktan sonra gazeteci Bari Weiss'a platformun "Çin'le ilgili kullandığı kelimeler konusunda dikkatli olması gerektiğini, çünkü Tesla'nın işinin tehdit altında olabileceğini" söylemiş. Bunu nereden öğreniyoruz? Musk'ın son biyografisini yazan Isaacson'dan.

Sarlink kâr etmeye başladı

Yine sosyal medyada Starlink konusu tartışılırken biri şöyle bir paylaşım yapmış:

"Farkındasınız değil mi. Geçmiş yıllarda hep zarar eden Starlink bu yıl kâra geçmeye başladı."

Sahiden de kâra geçmeye başlamış.

Fakat Musk'ın Starlink projesine ilişkin haber ve yorumlar giderek yoğunlaştı. Diğer ülkelerin bu projenin ne denli stratejik olduğunu anlaması biraz uzun sürdü sanki.

Starlink giderek bir "ulusal güvenlik" sorunu olarak ön plana çıkmaya başladı.

2022'de "Çin Musk'ın Starlink Uydularını Yok Etmeye çalışıyor" başlıklı haberler okuduk.

Bunu Musk'a da sormuş bir gazeteci: "Çin uyduları hedef alırsa ne olur?"

Musk'ın yanıtı şöyle:

"Umarım bunu bir teste tabi tutmak zorunda kalmayız ama sanırım uyduları, onların uydulara atabileceği füzelerden daha hızlı gönderebiliriz."

Sonrasında Çin'in aslında Starlink'e alternatif bir proje hazırladığı ortaya çıktı. Dünya yörüngesine 13 bin uydu göndermeyi planlıyorlarmış.

Bu arada Musk yine sansasyonel bir şey yaptı. Çin, ABD Savunma Bakanı Lloyd Austin'le Singapur'da görüşme yapılması önerisini geri çevirdiği sırada Musk Çin'i ziyaret etti. Ve Çinli üst düzey yetkililer tarafından ilgiyle karşılandı.

Starlink'e alternatif yaratmaya çalışan sadece Çin değil. Avrupa Birliği de benzer bir hazırlık içinde. Avrupa Birliği Komiseri Thierry Breton, "*Uzay, Avrupa Birliği'nin hayati çıkarlarını koruması gereken oldukça tartışmalı bir alan haline geldi. AB, başkalarına bağımlı olmayı göze alamaz*" dedi. Avrupa Birliği, Starlink'e rakip 2.4 milyar Euro'luk bir proje başlattı.

Fakat en bu kadar önemli bir başka konu gölgede kaldı: "Musk bu uydularla hangi bilgileri topluyor?"

Bilmiyoruz Konu elbette askeri açıdan önemli. Fakat başka yönleri de var. Şöyle çok basit bir örnek verilebilir: Diyelim ki uydular aracılığıyla dünya buğday rekoltesinin inanılmaz ölçüde düştüğünü herkesten önce gördünüz.

Bu mümkün.

Gittinizörneğin tonu 300 dolara alabildiğiniz kadar buğday aldınız. Sonra bu bilgi kamuoyuna ulaştığında buğday fiyatları üç kat artınca da sattınız. Future Market diyorlar ya... Oturduğunuz yerden yüzde 300 kazanmış oldunuz. Fiyatları kafadan uydurmadım. Rusya-Ukrayna savaşının başladığı dönemde bu yaşadınız.

Sonra madenler var. Madenlerin uydularla ne ilişkisi mi var diyorsunuz. Olmaz mı? Örneğin Musk aynı zamanda pil üretiyor biliyorsunuz. Pillerde Lityum kullanılıyor. Önümüzdeki dönemde lityum madenciliğine soyunursa hiç şaşırmam. Malum, Musk "tedarikçilerle" uğraşmayı sevmiyor. Her şeyi kendi yapmaktan yana. Bu arada küçük bir not: İran'da büyük bir lityum rezervi keşfedildi. İran, Bolivya, Şili ve Arjantin'in ardından dünyada lityum rezervi açısından en zengin ülkeler arasında 4. sıraya yerleşti.

New York Times'ta yayınlanan "Musk'ın Yıldızlardaki Eşsiz Gücü" başlıklı yazı ilginç.

Yazıda, Elon Musk'ın nasıl uzayda baskın bir oyuncu haline geldiği anlatılıyor.

Musk'ın şu anda dünyanın çevresinde dönen 4 bin 500 uydusu var. Dünya çevresinde dönen uyduların yüzde 53'ü Musk'a ait. Fakat hedefi sayıyı 42 bine çıkarmak.

Uluslararası Telekomünikasyon Birliği'ne yapılan başvurular var. Bu başvurular eğer gerçekleşirse, dünya çevresindeki uydu sayısı Musk'ın uydularıyla birlikte toplam 71 bine ulaşacakmış.

Korkunç bir uzay çöplüğü yaratılacak.

Musk daha Starlink projesini hayata geçirmeden yaşanan tartışmalar yeniden gündeme geldi.

Uzay çöplüğü

Daha o yıllar, Musk'ın projesiyle dünya çevresinde ciddi bir uzay çöplüğü yaratılacağı söyleniyordu zaten. Uyduların birbirlerine çarpma riski olduğu, bilimsel amaçlarla yapılan uzay gözlemlerini olumsuz etkileyeceği, dünyaya çarpabilecek bir göktaşının zamanda saptanmasını engelleyebileceği (bu da malum, varoluşsal bir konu) uzay trafiğini içinden çıkılmaz hale getireceği gibi pek çok konu tartışıldı.

Diyeceksiniz ki, uydular niye çarpışsın ki? Çarpışıyorlar. 1950'lerden bu yana 600 çarpışma olmuş. Uzay çöpleri mi? Avrupa Uzay Ajansı'na göre 10 santimetreden büyük 36 bin cisim dolaniyor dünyanın çevresinde. Ve çöpler şimdiden büyük bir sorun. Uydu sayısı 71 bine ulaştıncaya ne olacak?

Ayrıca bu uyduların kullanım süresinin 3.5 yıl olduğu da ortaya çıktı. 3.5 yıl sonra ne olacak? Eskiyenler yerine yenilerini mi fırlatacağız uzaya. Eskiler ne olacak?

Fakat tüm bu tartışmaların yaşandığı dönemde, ABD Federal İletişim Komisyonu (FCC) Musk'a, uyduları dünya yörüngesine göndermesi için izin verdi. Üstelik oy birliği ile izin vermiş. Bunu yeni öğreniyoruz. Şimdilerde Amerika'da bu iznin nasıl

⚡ **Starlink Projesi** — Musk'ın Starlink projesi ve bu projenin stratejik önemine ilişkin ilişkin haber ve yorumlar giderek yoğunlaşıyor. Avrupa Birliği Komiseri Thierry Breton, "Uzay, Avrupa Birliği'nin hayati çıkarlarını koruması gereken oldukça tartışmalı bir alan haline geldi. AB, başkalarına bağımlı olmayı göze alamaz" dedi. Avrupa Birliği, Starlink'e rakip 2.4 milyar Euro'luk bir proje başlattı. Çin de dünya yörüngesine 13 bin uydur göndermeyi planladığını açıkladı. Starlink uydularının dünya ile ilgili hangi stratejik bilgileri topladığı tartışılıyor.

verilebildiği tartışılıyor. Hatta FCC'nin suç işlediğini söyleyen bile var.

Seçilmemişlerin gücü

Silikon Vadisi'nin bir siyasi güç olarak yükselişi konusundaki kitabın yazar Noam Cohen Musk'a ilişkin yorumları da ilginç.

Musk'ın hırslı ve vizyonu ile iş dünyasında kazandığı aşırı başarıyla "hükümet benzeri" bir güce dönüştüğünü söylüyor Cohen.

Anımsarsınız, Musk'ın Twitteri satın alması yoğun tartışmalara neden olmuştu. Neden Twitter'i aldı ki?

Noam Cohen'in yorumu şöyle:

"Fabrikalarıyla sahip olduğu büyük fiziksel gücü bilginin nasıl yayıldığını denetleyen dijital güçle birleştirdi."

Fakat Musk'ın silikon vadisindeki benzerlerinin hatasına düştüğünü söylüyor Cohen:

"Bu hırs ile zekanın en önemli şey olduğunu ve dünyayı en zeki insanların yönetmesi gerektiğini düşünen basit bir kafa yapısının birleşimi. Dünyayı böyle görüyorlar."

"Musk ve onun gibi 'seçilmemiş' devlerin jeopolitik sonuçlar yaratacak kararlar alabilmesi, servetin tekelleşmesi ve zayıflayan demokrasi konusunda bize birer uyarı olmalı" diyor Cohen.

Kafes Dövüşü

Fakat sosyal medyada en çok ilgi gören konu elbette ki, Elon Musk ile Meta'nın (Facebook) patronu Mark Zuckerberg yapacağı "kafes dövüşü".

"Nerede olacak bu dövüş" diye merak ediyordu Musk'ın takipçileri.

Açıklama Musk'tan geldi. Dövüşün "destansı" bir yerde yapılacağını söyledi. Roma'da yapılacaktı.

Şöyle dedi Musk:

"İtalyan başbakanı ve kültür bakanıyla konuştum. Anlaştık."

Malum, Musk'ın dünya liderleriyle arası iyi. Zuckerberg'ten çok daha iyi.

Elbette herkesin aklına, Roma'da Gladyatör dövüşlerinin yapıldığı ünlü Kolezyum geldi. Sahiden muhteşem bir yer.

Peki ne olacak şimdi? Kafes dövüşü, bir gladyatör dövüşüne mi dönüşecek?

Sosyal medyada tarihin ünlü gladyatörlerini konuşmaya başladık bile. Kimler var kimler.

Örneğin özgürlük savaşçısı "Spartaküs" var. Bu dövüşte taraflardan bir bakmışsınız kendini Spartaküs yerine koymuş.

Olur mu olur.

Spartaküs'ün dışında da pek çok ünlü gladyatör var elbette. Liste uzun. Örneğin Roma imparatoru Commodus var. Yeteneklerini göstermek için imparator olduğu halde arenaya çıkıp dövüşüyormuş. "Yüksek egosuyla" tanınıyormuş. Gerçi, arenada kaybetme riskini minimuma indirmek için rakiplerine gerçek kılıç yerine "tahta kılıç" verdiği de söyleniyor ama olur o kadar. Koskoca imparator.

Musk'ın yarattığı "muhteşem geleceğin" örneklerini görmeye başladık. Bakalım devamı nasıl gelecek? Gelecek ilginç olacağı benziyor. ■

Orada bir okul var Ümit Tepesi'nde
HEYBELİADA RUHBAN OKULU

YAZI
ALBERTO MODIANO

127 yıl hizmet vermiş Heybeliada Ruhban Okulu, 52 yıldır kapalı. Yolu Heybeliada'ya düşenler, okulu ziyaret edip “depremler, yangınlar, savaşlar ve göçlerle” yazılmış sessizliğe gömülü bir tarihin izlerini sürebilirler.

Şöyle bir ada vapuruna binip, Burgaz Adası'ndan ayrılıp Heybeliada'ya doğru, püf püf esen rüzgarla Ümit Tepe'sine yaklaştığınızda başınızı yukarı doğru kaldırın. Orada sizi sessiz bir bina karşılayacaktır. Gemi iskeleye yanaşmaya kadar size görünmeye devam edecektir. Bu sessiz binanın adı Heybeliada Ruhban Okulu. Ortodoks cemaatine ait bu yapı patrikhane nezdinde koruma altında olan bir eğitim akademisi idi.

Lise ve Ortodoks teoloji eğitimi verilen, 127 yıllık bir tarihi olan okul, 52 yıldır kapalı. Depremler, yangınlar,

savaşlar ve göçlerle yazılan sessizliğe gömülü bir tarihin izlerini taşıyor...

Eski bir adalı olarak bu bina ile tanışıklığım 20'li yaşlarımın başına denk gelir. Büyüka'dan biraz uzaklaşmak için bindiğim vapurdan Heybeliada'ya inmiştim. Ayaklarım beni Heybeli Ruhban Okulu'na götürmüştü. Dış kapısı açıktı. Mevsimlerden yazdı. Az sayıdaki lise öğrencileri tatilde olduğundan binanın sadece koruyucusu vardı. Bir jeoloji parkına benzeyen renk renk çiçeklerin yer aldığı o bakımlı bahçe, muhteşem güzelliğini günümüze kadar yaşattı ve yaşatmaya devam

ediyor. 3 katlı görkemli binanın ortasında yer alan Aya Triada Manastırı, kendine has mistik görünüme sahip.

Bir belgesel fotoğrafçı olarak Heybeliada Ruhban Okulu'nun objektifimden dillenmesi için aradan 35 yıl geçmesi gerekiyordu. Farklı dinlerden beş fotoğrafçı arkadaşın semavi dinleri inceledikleri ve imzalarını attığı "Cuma Cumartesi Pazar" sergisinin bir katılımcısı da bendim. Patrikhane'den çıkartılan özel izinle bir yaz boyunca Ruhban Okulu'nun fotoğraflarını ışığın değişik zamanlarına göre çekmiştim.

Amacım bu çalışmanın bir kitaba dönüşmesi idi. Ama gelin görün ki bir yıl sonra bir "sinema öğrencisi" olmuştum ve aldığım eğitim Heybeliada Ruhban Okulu'nun filminin de yapılması yolunu açacaktı.

"Ana kucağı gibiydi"

Okulda bir yaz daha geçirdim. Ardından, bu okulda okumuş, mezun olmuş ya da ne yazık ki eğitimleri yarım kalmış kişileri aramaya başladım. Bu çok kolay değildi. Zira okulun kapanmasının üzerinden 50 yıl geçmişti. Birçok öğretmen hayatta değildi. Öğrencileri bazıları papazlık görevlerini yerine getirirken, bazıları ülkeden ayrılmak zorunda kalmıştı. Neyse ki, Atina'da bulunan Heybeliada Ruhban Okulu Mezunları Derneği'nin her sene Şubat ayında gerçekleştirdikleri geleneksel çörek günü, o yaşlı okulun koridorlarında koşturmuş, öğretmeleri ile tanışmış insanlara ulaşmamı sağladı.

Heybeliada Ruhban Okulu kitap ve film çalışması benim için gelecek kuşaklara kalacak bir kayıt olmakla birlikte, çalışmama katılanlar için bir nostaljiden öte bir yaşanmışlığın özlemine hissettikleri duygu dolu dakikalardı. Kimisi kısa konuştu, kimisi uzun. Bazıları anlattıkça

gözlerinden süzülen yaşlarını asla unutamam. Orta öğretimini tamamlamış birçok öğrenci, lise eğitimini almak için aileleri tarafından Heybeliada'ya yollanmış ve okula teslim edilmişlerdi. Bunları birçoğu yurt dışından olmakla birlikte ülkemizin topraklarından, ailelerinden koparak gelenler de vardı. Ortodoks Rumların yaşadığı köyler hatta adaların köylerinden gelenler uzun bir süre ailelerinden uzak eğitim almak zorundaydılar.

Okul yatılı idi ve ayrıcalıklı bir disipline sahipti. Eğitimleri boyunca belki de sayılı günler Heybeliada çarşısına inip halkın arasına karışabileceklerdi. O okulda farklı bir disiplin vardı. Saygı ve sevgi özel bir dildi. Birçok görüşmeci okulu, "Orası bizim için bir anne kucağı gibiydi" sözleriyle anıyordu. Ekümenik Patrik Bartholomeos da okulu anlatırken "Dayanışma, sevgi, beraberlik, insan sevgisi, barış. Bütün bunlara için hizmet veriyorlardı oranın hocaları" diyordu.

Depremlerle, yangınlarla, savaşlarla yazılan tarih

Şimdi, bu okulun tarihinden sayfaları birlikte çevirmeye ne dersiniz?

Okul binası 9. yüzyılda inşa edilen Ümit Tepesi'ndeki Aya Triada Manastırı. Bu manastır, 890 yılında kuruldu. Patrik Fotios manastırın kurucusu olarak bilinir ve Şubat ayının 6. Günü "Fotios'un İsim Günü" olarak kutlanır. Bu tarihte Ruhban Okulu mezunları ve dünyanın dört bir yanından gelen din adamları görkemli törenler ve ayinler yaparlar. 13. yüzyılda, İmparatoriçe Katerina'nın el yazması bir İncil'i Aya Triada'ya armağan etmesi ve manastırın Başkeşişi Metrofan'ın "III. Metrofanis" adıyla İstanbul Patriği olmasından sonra başışlanan diğer el yazması kitaplarla birlikte, Manastır, Hristiyan aleminin el yazması dini kitapların toplandığı en önemli merkezlerden biri olmuş ve bir eğitim merkezi niteliğini kazanmıştır.

Okul tarihindeki ilk yangını 1822'de geçirir. Manastır 1844 yılında Patrik 4. Yermanos tarafından Ortodoks din adamlarına teoloji eğitimi verecek bir okula dönüşür. 1894'te büyük İstanbul depreminde okul kullanılmaz hale gelir. Öğrenciler, Fener'de bulunan Mekteb-i Kebir'e taşınır...

Patrikhane, işe koyulur, Yunanistan'ın Halkidiki Yarımadası'nda bulunan 328 dönümlük arazi okula bağışlanır. Rum toplumunun hayırseverleri

de elini taşın altına koyar. Rus, Yunan ve Sırp kiliseleri de para ve malzeme yardımında bulunurlar... En büyük bağışçıysa Pavlos Skilitsis Stefanovik olur. Bina onun anısına -isinin başharfine istinaden- Yunan alfabesinin "Pi" şeklinde yapılır ve ortasında kalan Manastır ise E şeklindedir ki, bu da Pavlon'un annesi Elena'nın ön adının ilk harfidir.

Depremlerde yıkılan bina yeniden inşa edilirken, mimarı Fotiyadis'tir. Beyoğlu'nda inşa ettiği Zografyon Rum Lisesi, Fotiyadis'in genç yaşta üne kavuşmasını sağlamıştır. Fotiyadis, uzunca süre planladıktan sonra iki kattan oluşan görkemli binayı inşa eder. 6 Ekim 1896 tarihinde, Patrik Anthimos ve Sinod Meclisi'nin katıldığı bir törenle açılır okul.

Birinci Dünya Savaşı koşulları içinde, okul bir çok sıkıntılar yaşar. Deniz Harp Okulu öğrencilerine ev sahipliği yapar. Ve 8 Mayıs 1918'de Bahriye Nazırlığı tarafından okula el konur. Okulun öğrencileri geçici olarak Aya Yorgi Manastırı'na taşınır.

Ardından, okul Çarlık Rusya'daki komünist ihtilalinden kaçan Rus göçmenlerine ev sahipliği yapar. Okul idaresi ne kadar karşı koysa da kilise "Ortodoks kardeşlerini sokakta bırakmamakta" kararlıdır. Bu bitmeyen göç dalgasına Fransız subayların getirdiği 500'e yakın yeni Rus göçmen

de eklenir. Okul tam anlamıyla göçmen kampına döner. 1921'de işgal kuvvetleri Rus göçmenleri Selimiye Kışlası'na yerleştirilmek istese de Patrik Melitios, dindaşlarını göndermemekte direnir. Rus göçmenler İstanbul'u terk edene kadar okulda kalır...

Cumhuriyetin ilanıyla Ruhban Okulu toparlanma sürecine girer. Artık eskisi gibi 7 yıllık bir akademi haline dönüşür. Ancak genç Cumhuriyet yönetimi, okulun yönetmenliğinde değişiklik yapar, artık okul azınlık okulları statüsündedir ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın kurallarına göre idare edilir.

2. Dünya Savaşı yıllarında, kıtlık, yoksulluk, salgın ve Varlık Vergisi sorunları yaşansa da okul eğitim hayatına devam eder. Bu dönemde okul için ileriki yıllarda unutulmayacak biri haline gelecek bir isim çıkar ortaya, Maksimos Repanallis. Göreve geldiği ilk günlerde 6-7 Eylül olayları ile sarsılırlar. İlan edilen sıkıyönetimle Bahriyeliler duruma el koymuştur. Ruhban okulu bu sayede o kara geceyi, zararsız atlatır...

Dünyanın en büyük kütüphanelerinden biri olarak okulda 120 bin kitap bulunmaktadır. 127 yıl boyunca verdiği eğitimden 17 Patrik yetişir okuldan. Bunlardan 12'si İstanbul Patriğidir.

Ve okul tarih oluyor

Takvim yaprakları 1971 yılını gösterdiğindeyse, okul için bir dönem kapanır artık. 1971 yılında Anayasa Mahkemesi bütün özel yüksekokulların bir devlet üniversitesine bağlanması kararı aldı. Okulun varlığını sürdürebilmesi, ancak Türk üniversitelerinden birisine veya bir İlahiyat Fakültesi'ne bağlanarak mümkün olabilecekti. Sonuçta, 127 yıldır süren teoloji eğitimi kaldırıldı. Okulda 12 öğrenci vardı. Mihail Balkis okulun son mezun öğrencisi olarak tarihe geçti. Ardından okul, yalnızca lise düzeyinde eğitim vermeye devam etti. Ancak 80'li yıllara geldiğinde lisenin öğrenci sayısı iyice düştü. 1984 yılı itibarıyla okul eğitimini sonlandırırken; koridorlara, dersliklere, bahçeye görmüş geçirmiş bir sessizlik çöktü...

Şu anda yurt dışında görevini sürdüren Başpiskopos, Elphidohros Labridis, Heybeliada Ruhban Okulu müdürlüğü görevini sürdürdüğü sıralarda patrikhaneye bir öneride bulunur. Okulun bahçesinin yanı sıra derslikler bölümünün de ziyarete açılmasını önerir. O gün bugündür yolu Heybeliada'da Ümit Tepesi'ne ulaşanlar, okulu ziyaret etmeden geçmiyorlar. Bugün okul sessiz görünse de, ayrı bir dille geçmişini ziyaretçilerine anlatıyor... ■

🔺 Merve Dizdar, Nuri Bilge Ceylan'ın, 'Kuru Otlar Üstüne' filmindeki rolüyle "En İyi Kadın Oyuncu Ödülü"nü kazandı.

BİR SİNEMA YILININ ARDINDAN

YAZI
YASEMİN SAYAR

76. Cannes Festivali'nde Uluslararası Yarışma bölümüne seçilen 21 filmden biri olan Nuri Bilge Ceylan'ın "Kuru Otlar Üstüne" filmindeki rolüyle Merve Dizdar, "En İyi Kadın Oyuncu Ödülü"nü kazandı. Film, Türkiye'nin 2024 Oscar'larında 'En İyi Uluslararası Film' adayı. 96. Oscar Ödülleri 10 Mart 2024'te sahiplerini bulacak.

A cısıyla tatlısıyla bir yılı geride bıraktık. Savaşlar, küresel ısınma, orman yangınları, pandemi sonrası hayat, doğal afetler ve ekonomik krizlerin gölgesinde geçen 2023 yılı, hepimiz için zorlu bir yıl oldu. Böylesi zamanlarda sanatın özellikle de sinemanın iyileştirici gücü yadsınmaz. Hayata farklı bir gözle bakmamızı sağlayan filmlerin üretildiği sinema sektörü de bu yıl inişli çıkışlı bir seyir izledi. Grevler, ertelenen vizyon tarihleri, iptal edilen festivaller ve yaklaşan Oscar sezonu... Gelin 2023'ün önemli sinema olaylarına ve en iyi filmlerine bir göz atalım.

Savaşın ve protestoların gölgesinde Altın Ayı

Pandemi sebebiyle iki yıl sonra ilk defa fiziksel olarak düzenlenen 73. Berlin Film Festivali'nde Ukrayna ve

İran'la dayanışma için özel gösterimler ve etkinlikler yapılırken, Türkiye ve Suriye'de büyük yıkıma neden olan depremlerin geri planda kalması eleştirildi. Ünlü oyuncu Kristen Stewart başkanlığındaki jüri Altın Ayı ödülüne Nicolas Philibert imzalı "Sur L'Adamant"ı layık gördü. Film, Paris'in merkezinde, Seine nehrinin ortasında yer alan benzersiz bir yüzer yapıya sahip, ruhsal bozukluklardan muzdarip yetişkinleri ağırlayan bir bakımevindeki hasta ve bakıcılara odaklanıyor. Festivalin 73 yıllık tarihinde büyük ödül ikinci kez bir belgesele verilmiş oldu.

'En İyi Uluslararası Film' kategorisinde Almanya'nın Oscar adayı olan İlker Çatak' imzalı "Öğretmenler Odası" (Das Lehrerzimmer) festivalin panorama bölümünde gösterildi ve iki ödül kazandı. Uluslararası Sanat Sinemaları Konseyi (CICAE)'nin 'Panorama' En İyi Film ve 'Label

Europa Cinemas' ödülleri... Film, Almanya'da öğretmenlik yapan idealist Carla'nın bir okuldaki hırsızlık olayında öğrencilerinin suçlanması üzerine harekete geçmesini konu alıyor. Gerilimin adım adım tırmandığı film ülkemizde Ayvalık ve Adana Film Festivalleri ve Filmekimi'nde gösterildi. 2 Şubat'ta vizyona girmesi beklenen film Almanya'nın Oscar adayı olarak seçildi.

Cannes'da göğsümüz kabardı

76. Cannes Festivali sinemamıza önemli bir ödül daha getirdi. Festivalin Uluslararası Yarışma bölümüne seçilen 21 filmden biri olan Nuri Bilge Ceylan'ın "Kuru Otlar Üstüne" filmindeki rolüyle Merve Dizdar, En İyi Kadın Oyuncu Ödülü'nü kazandı. Dizdar ödül konuşmasında "Kendisine layık görülene boyun eğmeyip eyleme

geçen, bu uğurda her şeyi göze alan ve ne olursa olsun umut etmekten vazgeçmeyen tüm kız kardeşlerim ve Türkiye’de hak ettiği güzel günleri yaşamayı bekleyen tüm mücadeleciler ruhlarına armağan ediyorum.” ifadelerini kullandı. Türkiye’nin 2024 Oscar’larında ‘En İyi Uluslararası Film’ adayı olan yapım, ücra bir kasabada yaptığı zorunlu görevini tamamlayıp tayinini bekleyen bir öğretmenin hikâyesini konu alıyor. Türkiye prömiyerini 30. Adana Altın Koza Film Festivali’nde özel bir gösterimle yapan ve Eylül ayında vizyona giren film, sinema eleştirmenlerince N.B.C.’nin en politik filmi olarak nitelendiriliyor.

Ruben Östlund’un jüri başkanlığını üstlendiği festivalin büyük ödülü olan Altın Palmiye Justine Triet imzalı “Bir Düşüşün Anatomisi” (Anatomy of a Fall) filminin oldu. Sandra’nın, evlerinin önünde ölü bulunan eşi Samuel’i öldürmekle suçlanmasını konu alan filmde Sandra Hüller’in performansı göz dolduruyor. Cannes Film Festivali’nde “Altın Palmiye” kazanan üçüncü kadın yönetmen olan Triet’nin filmi ülkemizde Adana Film Festivali ve Filmekimi’nde izleyiciyle buluştu.

Hollywood’da tarihi grev

1960 yılından bu yana yazarları ve oyuncularını temsil eden sendikalar ilk kez aynı anda greve gitti. Mayıs ayında senaristlerin başlattığı greve oyuncular da eklenince, Hollywood tarihinin en büyük grevi yaşandı; sektör durma noktasına geldi. Festivaller de grevden nasibini aldı, birçok ünlü

isim kırmızı halıda arz-ı endam etmek yerine meydanlardaydı. 150 gün süren düşük maaşlara ve yapay zekaya karşı iş güvencesi grevi, Amerika Yazarlar Birliği (WGA) ile Sinema ve Televizyon Yapımcıları Birliği’nin (AMPTP) anlaşmasıyla sona erdi. Grevin ABD ekonomisine yaklaşık 5 milyar dolara mal olduğu söyleniyor.

Grev nedeniyle Hollywood filmlerinin ve tv dizilerinin vizyon tarihlerinin yanı sıra, televizyon dünyasının Oscarları olarak kabul edilen 75. Emmy Ödülleri de ertelendi. Vizyon tarihleri ertelenen filmler arasında “Dune: Çöl Gezegeni Bölüm İki” (Dune: Part Two), “Godzilla x Kong: The New Empire”, “Challengers”, “Yüzüklerin Efendisi: Rohirrim Savaşı” (Lord of the Rings: The War of the Rohirrim), “Dirty Dancing” gibi yapımlar bulunuyor.

Yaşasın sinema...

Dünyanın en eski festivali olarak bilinen Venedik Film Festivali 80. kez 30 Ağustos - 9 Eylül tarihleri arasında gerçekleştirildi. Festivalin jüri başkanı ABD’li ödüllü yönetmen Damien Chazelle yaptığı açılış konuşmasında “Burada olmanın, kelimelerle anlatılamayacak kadar büyük bir onur olduğunu söylemek istiyorum. Yıllardır burada olan ve sinemanın sınırlarını zorlayan tüm sinemacılara teşekkür etmek istiyorum. Yaşasın sinema” dedi.

Bu yıl festivalde yaşanan en ilginç gelişmelerden biri, Hollywood grevi nedeniyle festivalin açılış filminin

değişmesi oldu. “Beni Adımla Çağır” (Call Me Your Name), “Suspiria” ve “Kemikler ve Her Şey” (Bones and All) filmlerinin ödüllü yönetmeni Luca Guadagnino imzalı “Challengers”ın festivalin açılış filmi olacağı duyurulmuştu, ancak Hollywood’da hem senaristlerin hem de oyuncuların aynı anda grevde olması nedeniyle film festival programından çıkarıldı. Başrollerinde Zendaya, Josh O’Connor and Mike Faist’in yer aldığı filmin bu yıl vizyona girmesi bekleniyor.

Yönetmen Selman Nacar’ın “Tereddüt Çizgisi” ile Nehir Tuna’nın “Yurt” filmi, Venedik’te dünya prömiyerlerini yaparak izleyicilerle buluştu. Festivalin en iyi filmine verilen büyük ödül “Altın Aslan”ı, Yunan yönetmen Yorgos Lanthimos’un “Zavallılar” (Poor Things) filmi kazandı. Bir bilim insanı tarafından hayata döndürülen genç bir kadının hikâyesini anlatan yapım bu yıl Oscarlarda altın heykelciğin adaylarından biri olarak görülüyor. Türkiye’de ilk kez Filmekimi’nde izleyici karşına çıkan yapım 9 Şubat’ta vizyona girecek.

Bizim festivallerimiz

42. İstanbul Film Festivali 7-18 Nisan tarihleri arasında izleyiciyle buluştu. Festivalde, yönetmen Emin Alper başkanlığındaki Ulusal Yarışma jürisinde oyuncu Farah Zeynep Abdullah, görüntü yönetmeni A. Emre Tanyıldız, kurgucu Aylin Zoi Tinel ve yazar Seray Şahiner yer aldı. Jüri, büyük ödül Altın Lale’yi Berlin Film Festivali’nin Karşılaşmalar bölümünde

✍ Senaristlerin başlattığı ve sonrasında oyuncuların da katıldığı, 150 gün süren düşük maaşlara ve yapay zekaya karşı iş güvencesi grevi, Hollywood tarihinin en büyük grevi olarak tarihe geçti.

dünya prömiyerini yapan Ayşe Polat imzalı *"Kör Noktada"* (Im Toten Winkel) filmine verdi. Film, bu yıl 3. kez düzenlenen İzmir Uluslararası Film ve Müzik Festivali'nin, başkanlığını oyuncu ve müzisyen Zuhâl Olcay'ın yaptığı sinema yazarı Mehmet Açar, besteci - akademisyen Mehmet Can Özer, oyuncu Murat Kılıç, müzisyen Vedat Sakman, yönetmen Vuslat Saraçoğlu ve yapımcı Zeynep Ünal'dan oluşan jüri tarafından da En İyi Film - Kristal Flamingo ödülüne layık görüldü. Bir belgesel ekibinin, insan hakları avukatı Eyüp'ün öldürülmesini araştırırken başına gelen olayları anlatan politik-gerilim tarzındaki film sinemamıza yeni bir soluk getiriyor.

14-19 Eylül tarihleri arasında gerçekleştirilen Ayvalık Uluslararası Film Festivali, yılın merakla beklenen, dünya festivallerinde ses getiren yerli ve yabancı yapımları izleyiciyle buluşturdu. Açılışını Cannes Film Festivali'nde yarışan Todd Haynes imzalı *"Bir Skandalın Peşinde"* (May December) ile yapan Festivalin 'Yeni Bir ...' Ödülü bu yıl bir senariste verildi. Umut Subaşı'nın senaryosunu yazıp, yönettiği *"Sanki Her Şey Biraz Felaket"* bu ödüle layık görüldü. Film ayrıca İstanbul Film Festivali'nde Mansiyon ve bu yıl 30.'su düzenlenen Uluslararası Adana Altın Koza Film Festivali'nde En İyi Film, En İyi Yönetmen, En İyi Senaryo ödüllerinin de sahibi oldu. Yeni neslin kaygılarını mizahi bir yolla anlatan film dünya prömiyerini Rotterdam Film Festivali'nde gerçekleştirdi.

Uluslararası Adana Altın Koza Film Festivali'nde bu yıl Cumhuriyet'in 100. yıl dönümü dolayısıyla verilen "Sinemamızın Yüzü" ödüllerine Türkan Şoray ve Kadir İnanır layık görüldü. Festival, ülkemizi derinden sarsan deprem felaketiyle büyük acıların yaşandığı bölgelere bir nebze yardımcı olabilmek amacıyla 'İhtiyaç Haritası' ile iş birliği yaparak, Türkiye prömiyerini Adana'da yapan yönetmen Nuri Bilge Ceylan'ın *"Kuru Otlar Üstüne"* filminin bilet satışından elde edilen geliri 'İhtiyaç Haritası'na aktardı. 7-14 Ekim tarihleri arasında yapılacağı duyurulan 60. Antalya Altın Portakal Film Festivali'nde ise, *"Kanun Hükmü"* belgeselinin festival seçkisinden çıkarılmasıyla kriz patlak verdi ve yaşanan gelişmeler üzerine başlangıcına bir hafta kala festival iptal edildi.

60. Antalya Altın Portakal Film Festivali'nde yaşanan iptal krizi, 34. kez 2-10 Kasım tarihlerinde düzenlenen olan Ankara Film Festivali'ne sıçradı. Festivalin Ulusal Uzun Metraj Film Yarışması'nda yarışacağı söylenen filmlerin bir kısmı, festivale sayılı günler kala seçkiden çekildiğini açıkladı. Film ekiplerinin çekilme gerekçeleri 'festival stratejilerinde değişiklik' olarak açıklandı. Festivalde yaşananlar bununla sınırlı değildi. Sinema, televizyon, tiyatro sektöründe çalışan kadınların kurduğu 'Susma Bitsin Platformu', üç yıl önce taciz suçlamalarıyla gündeme gelen kurgucu Mustafa Preşeva'nın 34. Ankara Film Festivali Ulusal Yarışma Film jürisinde yer almasına tepki gösterdi. Festival yönetimi bu tepkiler üzerine Preşeva'nın görevine son verdi.

Akdeniz Sinemaları üçüncü kez İzmir'de buluştu. 3-8 Kasım tarihleri arasında gerçekleştirilen buluşmada 20 Akdeniz ülkesinden 36 film gösterildi. Festivalin tek ödülü olan 'Henri Langlois MEDCINE İzmir' Onur Ödülü bu yıl sinema dünyasının ustalarından ve Fransız Sinemateki'nin başkanı, Yunan kökenli Fransız yönetmen Costa-Gavras'a verildi. Festivalde ayrıca yerli ve yabancı sinemacıların katıldığı 'Henri Langlois ve Sinemanın Belleği Sempozyumu' gerçekleştirildi.

Oscar adayları

2023 gerçekten de şahane yapımlar izlediğimiz bir yıl oldu! Sinema dünyasında yerli ve yabancı çok sayıda iyi film ya vizyon yaptı ya da platformlarda gösterildi. Hepsinden bahsetmeye yerim yetmez. O nedenle 96. Akademi Ödülleri, diğer adıyla 'Oscar'larda En İyi Film kategorisinde yarışı önde götürme ihtimali bulunan filmlerden bir derleme yapacağım.

Christopher Nolan'ın yönettiği, Amerikalı fizikçi Julius Robert Oppenheimer'in hayatına odaklanan *"Oppenheimer"* eleştirmenlerden tam not aldı. Filmin, yönetmeni Nolan'a ve başrol oyuncusu Cillian Murphy'ye de ödül getirebileceği tahminler arasında.

Martin Scorsese'nin yönetmen koltuğunda oturduğu filmde Leonardo DiCaprio, Robert De Niro, Brendan Fraser gibi yıldız isimlerin rol aldığı *"Dolunay Katilleri"* (Killers of the Flower Moon), 1920'li yıllarda Oklahoma'da

yaşayan yerli bir kabilenin topraklarında petrol bulunması, bunun ardından gelen gizemli cinayetler ve FBI tarafından yürütülen soruşturmayı konu alıyor. DiCaprio'nun filmdeki performansı ile ikinci kez ödül alabileceği tahmin ediliyor.

"The Lobster" ve "Kutsal Geyiğin Ölümü" (The Killing of a Sacred Deer) filmleriyle sinema dünyasında adından söz ettiren ve beğeni toplayan yönetmen Yorgos Lanthimos'un, 80. Venedik Film Festivali'nde 8 dakika boyunca alkışlanan, başrollerinde Emma Stone, Willem Dafoe ve Mark Ruffalo gibi isimlerin yer aldığı "Zavallılar" (Poor Things) filmi, 'Dr. Frankenstein'ı anımsatan kocasından kurtulmak için intihar eden bir kadını anlatıyor.

"Barbie", 2023 yılının en ses getiren filmlerinden biri oldu. Barbie ülkesinde yaşayan bir Barbie bebeğin oradan kaçıp, gerçek dünyada yaşadığı maceraları anlatan, Margot Robbie'nin Barbie'ye hayat verdiği film 2023'ün en çok gişe hasılatı getiren yapım oldu. "Oppenheimer" ile aynı gün vizyona girmesi ikisi arasında büyük bir rekabete neden oldu. Film yönetmen Greta Gerwig'e tüm zamanların en büyük açılış hasılatını elde eden kadın yönetmen unvanını kazandırdı.

"Maestro" da 80. Venedik Film Festivali'nde dakikalarca alkışlanan filmlerden biri oldu. Bradley Cooper, Maya Hawke, Carey Mulligan gibi isimlerin rol aldığı film, ünlü orkestra şefi ve besteci Leonard Bernstein'in hayatı ve Felicia Montealegre ile evliliğine odaklanıyor. Yönetmen koltuğunda Bradley Cooper'ın yer aldığı yapım Netflix'te izlenebilir.

Alexander Payne'in yönettiği "The Holdovers / Focus Features", birbirinden üç farklı insanın New England'da iki hafta boyunca yoğun kar

yağışı altında yaşadığı komik maceraları konu alıyor. Filmin başrollerinde Paul Giamatti, Da'Vine Joy Randolph ve Dominic Sessa yer alıyor.

Jonathan Glazer'ın "The Zone of Interest"i, 2. Dünya Savaşı sırasında Auschwitz toplama kampının komutanı olarak görev yapan Nazi subayı Rudolf Höss ve ailesinin, kampın yanı başında yer alan evlerindeki yaşamı anlatıyor. Başrollerde "Bir Düşüşün Anatomisi" filminde de rol alan Sandra Hüller, Christian Friedel, Ralph Herforth var. "Demir Pençe" (The Iron Claw), profesyonel güreşçilerin hayatını konu alan biyografi türünde bir yapım. Yönetmen koltuğunda Sean Durkin'in oturduğu filmde Zac Efron ve Jeremy Allen White başrolleri paylaşıyor.

Ridley Scott'ın yönettiği "Napolyon" (Napoleon) tarihi bir destan. Biyografik bir savaş dramı olan yapım, Napoléon Bonaparte'ın fakir kökenlerinden Fransız ordusu içindeki tırmanışına ve sonunda Fransa imparatoru olarak taç giymesine tanıklık ediyor. Joaquin Phoenix, muhteşem performansı ile 'En İyi Erkek Oyuncu' adaylığını şimdiden garantilemiş gibi görünüyor. Film, sinemalardaki gösterimin ardından Apple TV+'den izlenebilecek. Fransız gerilim filmi "Bir Düşüşün Anatomisi" de (Anatomy of a Fall), Sandra Hüller'in etkileyici performansı ve güçlü hikâyesiyle adaylık için umut veriyor.

Avrupa ve Dünya Sinemasından filmlerin kendilerini gösterdiği, eski adıyla 'En İyi Yabancı Dil Film', yeni adıyla 'En İyi Uluslararası Film' kategorisi de Oscarlarda merakla beklenen bir bölüm. Bu kategori için ülkelerin seçeceği filmlerin üç basit şarta uyması gerekiyor. ABD dışında üretilmesi, belli bir tarih aralığında başvuruyu yapan ülkede en az bir hafta gösterimde kalması ve diyalogların ağırlıklı olarak İngilizce dışında bir dilde olması.

Akademi, her yıl tüm ülkelerden resmi bir seçim yapmasını bekliyor. 15 film kısa listeye seçildikten sonra, yeni bir oylamayla belirlenecek beş aday 23 Ocak'ta açıklanacak.

Oscar aday adayı filmlerden bazıları ülkemizde - festivallerde ya da vizyonda - gösterildi. Fransa'nın aday, Cannes Film Festivali'nde Trần Anh Hùng'a En İyi Yönetmen Ödülü'nü kazandıran "Şeflerin Aşkı" (The Taste Of Things). Film, gastronomi ve aşk konusunda uzun bir serüvene girişen Eugénie ve Dodin'in hikâyesini anlatıyor. Finlandiya'yı Aki Kaurismäki'nin Cannes'dan Jüri Ödülü'yle dönen filmi "Sararmış Yapraklar" (Fallen Leaves) temsil edecek. Helsinki'de aşkı arayan Ansa ve Holappa'nın başından geçenleri Nordik bir mizah anlayışı ile anlatıyor. Ürdün Şeriat mahkemelerinin miras hukuku gereğince, eşinin ölümünün ardından evinden olma tehlikesiyle karşılaşan bir kadının dramını anlatan Amjad Al Rasheed imzalı "İnşallah Erkek Olur" (Inshallah a Boy) da Ürdün'ün Oscar adayı.

Kaouter Ben Hania'nın yönettiği Tunus'ta dört kızıyla yaşayan Olf'a'nın yaşamını profesyonel oyuncular ve gerçek kişileri bir araya getirerek anlatan "Dört Kız Kardeş" (Four Daughters) Oscar'da Tunus'un adayı. Usta yönetmen Wim Wenders'in Japonya'da çektiği son filmi "Mükemmel Günler" (Perfect Days), prömiyerini yaptığı Cannes Film Festivali'nde Kōji Yakusho'ya En İyi Erkek Oyuncu Ödülü kazandırmıştı. 'Tokyo Tuvaleti' adlı gerçek bir kentsel yenileme projesinden esinlenen ve Japonya'nın Oscar adayı olan film, adını Lou Reed klasiği 'Perfect Day'den alıyor. 96. Oscar Ödülleri 10 Mart 2024'te sahiplerini bulacak. Şimdilik törenin ülkemizde yayınlanıp yayınlanmayacağı, beşi değil. ■

⤴ Eski Türkevi Binası

⤴
Artık ihtiyaçlara cevap vermediği düşünüldüğünden 2017 yılında yıkılan Türkevi 2021'de yeni binasıyla hizmete açıldı.

MANHATTAN SİLÜETİNDEKİ LALELER VE TÜRKEVİ

YAZI
ELİF KEY

New York'un silüetine yeni binasıyla, lale motifleriyle katılan Türkevi, 29 Eylül 2021 tarihinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın konuşmasıyla açıldı. New York'ta bir Türkevi açılması çabalarının tarihinde eski Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'in adı öne çıkıyor.

New York'ta Birleşmiş Milletler binasının tam çaprazında duran, East 46ncı caddedeki Türkevi'nin hikâyesi 62 yıl evvel başlıyor. Hikâye 62 yıl evvel bir gazete ilanıyla başlıyor

New York'ta bir Türkevi kurulması için girişimi ilk kez Osmanlı İmparatorluğu döneminde göç etmiş Türklerin oluşturduğu dernekler başlatmıştı. 28 Mart 1961'deki bir gazete ilanında, "Amerika'daki Türk teşekkülleri, New York'ta bir merkez binası satın almaya karar vermişlerdir. Türk Cemiyetleri Federasyon Başkanı Muhittin Akdik,

cemiyetlerin binada faaliyette bulunmalarının daha verimli olacağını ve bu suretle Amerika'da birbirlerini tanımayan Türklerin bir araya gelmelerini sağlayacağını söylemiştir. Türk Hars Birliği ile Kıbrıs Türk Yardım Cemiyeti, binanın satın alınabilmesi için tahvil çıkartarak para toplamaya karar vermiştir." yazıyordu. Bu dernekler ABD'deki Türklerle görüşecek, yardım toplayacak ve New York Türkevi girişiminin de temelleri atılacaktı. Ancak 1961'de başlatılan süreçte bir miktar para toplansa da yardımlar yeterli bir düzeye

ulaşamadı. 1970'lere gelindiğinde, Türk-Amerikan ilişkileri tarihindeki en gergin döneme girilmişti. 1974'te Kıbrıs Barış Harekatı sonrasında ABD'nin Türkiye'ye uyguladığı silah ambargosuyla ilişkiler içinden çıkmaz bir yöne doğru ilerliyordu. Türkiye'de yaşanan ekonomik kriz, siyasi istikrarsızlık derken Türkiye dış ilişkilerden soyutlanmıştı. Türkiye'de de ABD ve NATO karşıtlığı hızla yükseliyordu. Ve çare yine bu zor dönemi atlattmak için New York'ta Türkevi inşasında bulunuyordu. Eski proje raftan indi.

⤴ Süleyman Demirel (solda), eski Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil (sağda) Türkevi binasının satın alımı için gerekli diplomatik süreçleri yönetti. Binada, Türkiye'nin New York Başkonsolosluğu ve bağlı ataşelikler, Birleşmiş Milletler Nezdinde Türkiye Daimi Temsilciliği, T.C. Merkez Bankası New York Temsilciliği, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Temsilciliği ofisleri faaliyet göstermeye başladı.

Her şeyiyle sıfırlanan, New York'un silüetine yeni binasıyla, lale motifleriyle katılan Türkevi 29 Eylül 2021 tarihinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın konuşmasıyla hizmete açıldı. »

Tam o günlerde basılan bir New York Times makalesi zehir zemberek cümlelerle Türkiye'nin Amerika'yla sorun yaşadığı için Rusya'yla sıcak ilişkiler geliştirdiği, dönemin Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'in ABD ziyaretinin iptal edildiğini duyuruyordu. Halbuki Çağlayangil Türkevi projesinden haberdardı ve bunun ilişkileri yeniden çiçeklendirmek için iyi bir fırsat olduğunu düşünüyordu. Aynı New York Times makalesi için görüş bildiren bir Türk siyasetçi "Amerika Birleşik Devletleri'ne olan tam bağımlılığımız sona erdi. Uncle Sam'le ilişkimiz yeni bir aşamaya giriyor" diyordu.

Lakin tüm bu gerginliğe rağmen, Çağlayangil tüm resmi kurum temsilciliklerini barındıracak bir Türk binası konusundan vazgeçmiyordu. Birleşmiş Milletler Genel Merkezi'nin karşısındaki Türkevi, Türkiye ve ABD arası gerginliğin azlaması, ülkenin imajının iyileştirilmesi için çok iyi bir zemin hazırlayacaktı. Türkevi, 3 Ekim 1977'de, ABD'nin silah ambargosu devam ederken, Türkiye'deki ABD üsleri kapalıyken açıldı. Törene, Dışişleri Bakanı Çağlayangil ve Maliye Bakanı Cihat Bilgehan katılsa da ilk açılış sessiz sedasız gerçekleşti.

1980 darbesinden tam bir ay sonra, 12 Ekim 1980 tarihinde Türkevi'ne düzenlenen bombalı saldırıda dört kişi yaralandı.

Aradan geçen yıllarda, bu binanın artık ihtiyaçlara cevap vermediği düşünüldüğünden, yıkılarak yenisinin yapılmasına karar verildi. Zamanında 2.3 milyon dolara satın alınan binanın büyütülmesi amaçlandığından, 5.5 milyon dolar daha ödenerek ek bir bina daha alındı. Eski Türkevi yenilenecek ve yenisini hizmete girecekti. Binanın yıkımına 2011 yılında başlanması planlandı ancak bina 2013 yılında boşaltılabildi ve 2017'de yıkıldı. Yeni Türkevi'nin temeli 18 Eylül 2017'de atıldı. 2021 yılında tamamlandı. Türkevi, 36 katlı ve 171 metre yüksekliğine ulaşırken, binanın resmi açılışı 20 Eylül 2021 tarihinde gerçekleştirildi.

Her şeyiyle sıfırlanan, New York'un silüetine yeni binasıyla, lale motifleriyle katılan Türkevi 29 Eylül 2021 tarihinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın konuşmasıyla açıldı. Cumhurbaşkanı Erdoğan konuşmasında, bu göz kamaştırıcı binanın inşasında kullanılan malzeme ve tefrişat unsurlarının büyük ölçüde

Türkiye'den getirildiğini, binanın çevreye duyarlılık esasına göre yapıldığını söylerken tarihi bir noktayı da vurgulamadan geçmedi.

Erdoğan, eski Türkevi'nin tarihinden başlayarak 2021 yılına gelene kadar bu fikrin sahiplerini andı. Ve Türkevi arsasının nasıl alındığını, bu projenin Süleyman Demirel başta olmak üzere, eski Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'in eseri olduğunu anlattı.

Binanın logosuna ve dış cephesine yerleştirilen desenler ve binanın mimarisinde, lale ve Selçuklu motiflerinden ilham alındığını aktardı.

Birleşmiş Milletler'in tam karşısında yükselen bu yepyeni, pırıl pırıl bina bugünlerde başka bir sıkıntılı dönemi atlatmaya, yine Türkiye'nin diplomatik ağırlığının dikkate alınmasını isteyen bir mesajla duruyor. Türkevi, Manhattan'da yükselen birçok gökdelen gibi Downtown Manhattan, East River ve Long Island City'den görülebiliyor. Açıldığı günden bu yana New York'ta diplomasinin, sosyal ve kültürel etkinliklerin merkezi olmaya devam ediyor. ■

OTURAN BOĞA'NIN TOPRAKLARINDA...

YAZI
ARZU ÇAKIR MORİN

“Oturana Boğa” Siyu kabilesi lideri bir efsane, ABD ordularına karşı savaşıyan son Kızılderili kabile şefi. Oturan Boğa'nın (Sitting Bull), yüzünde doğanın ve yaşadığı güçlüklerin izlerini taşıdığı ünlü portresi ve renkli kuş tüylerinden yapılan görkemli savaş başlığı, desenli ayakkabıları ve kıyafetleri. Kanada Hükûmeti'nin daha birkaç yıl önce özür dilediği “Otoctone” halkına ait objeler artık “müzelik”...

Kanada'nın Toronto kentinde bulunan Royal Ontario Müzesi'ni (ROM) gezerken, karşıma çocukluğum boyunca adını duyduğum, izlediğim bir kahramanın çıkacağını hiç tahmin edemezdim.

Toronto Royal Ontario Müzesi (ROM), dünyadaki en büyük doğa tarihi ve dünya kültürleri müzelerinden birisi. Kuzey Amerika'da en büyükler kümesinde, Kanada'nın ise en büyüğü... Her yıl bir milyondan fazla ziyaretçi çekiyor. Daha içeri girmeden tarihi yapıdaki bina ile, bu eski binaya saplanmış gibi duran fütürist tarzı ek binasının birleşimini görünce meraklanıyorsunuz. Ve içeride dev doğa ve kültür koleksiyonlarını gezdikçe hiç de yanılmadığınızı anlıyorsunuz. Evrensel bir kültür müzesi, doğa tarihi müzesiyle birleşerek ziyaretçilerine alışılmadık bir deneyim sunuyor. Bir tarafta dinazorlar, diğer tarafta Çin kültürüne ait koleksiyon ve bir başka köşede Kanada tarihinin de bir parçası olan "ilk uluslar" koleksiyonu ve onun önemli bir parçası olan Kızılderililer...

Müze, Toronto Üniversitesi bölgesindeki Queen's Park'ın kuzeyinde, 16 Nisan 1912'de kurulmuş, 19 Mart 1914'te açılışı yapılmış. Tarihi boyunca Toronto Üniversitesi ile yakın bir ilişki kurmuş ve sıklıkla uzmanlık ve kaynakları paylaşmış. Müzede ilerlerken bir savaş başlığı ve Kızılderili bir adamın fotoğrafı önünde ısrarla uzun uzun kalan ziyaretçilerden sıkılıyorum. İnatla herkesin çekilmesini beklemeye devam ediyorum. On dakika kadar diğer objelere bakarak oyalanıyorum ve nihayet neredeyse camdan içeri düşercesine merakla Kızılderili adamın portresi ve eşyalarına bakan grup ayrılıyor. Dünyanın her yerini özgür gezmeyi sevdiğim için, bu gruplardan pek hoşlanmıyorum. Ama merak da ediyorum, müzede bu kadar insanın ısrarla uzun uzun önünde durduğu bölümü...Ve ismini görür görmez anlıyorum bir önceki grubun merakını. Onlardan daha beter camlara yapışıp kendimi bırakıveriyorum Kızılderililerin efsane liderinin hikâyesine...

Oturan Boğa'nın (Sitting Bull), yüzünde doğanın ve yaşadığı güçlüklerin izlerini taşıdığı ünlü

portresi ve renkli kuş tüylerinden yapılan görkemli savaş başlığı, desenli ayakkabıları ve kıyafetleri. Kanada Hükümeti'nin daha birkaç yıl önce özür dilediği "Otoctone" halkına ait objeler... Ona ait bir fotoğraf, filmlere konu olan ünlü kartal tüyünden yapılan savaş başlığı, kıyafetleri, ayakkabıları, okları... Ve genelde Kızılderililere, onların günlük yaşamlarına ait kıyafetler, eşyalar... Baktıkça okudukça dalıyorum Oturan Boğa'nın hikâyesine...

Bir Kızılderili direniş efsanesi

Benim gibi Western filmleriyle büyüyen ya da Texas, Tommiks okuyan nesilden gelenler, O'nu çok iyi bilir. Çocukluğumuzun "Oturan Boğa" adlı Siyu kabilesi lideri bir efsane, ABD ordularına karşı savaşan son Kızılderili kabile şefi.

Oturan Boğa (1831-1890), Büyük Ovalar'daki (Grandes Plaines) Aborijin halkının geleneksel yaşam biçimlerinin beyaz yerleşimcilerin gelişyle giderek daha fazla tehdit edildiği bir zamanda, 1831'de Grand River'da doğuyor. Oğluna doğumunda "Atlayan Porsuk" adını veren ünlü bir Siyu savaşçısı olan Returns-Again'in (Yeniden Geri Dönen) oğlu. İlk adı "Jumping Badger" yani "Atlayan Porsuk". Genç çocuk ilk bizonunu 10 yaşındayken öldürür ve 14 yaşındayken Crow kampına düzenlenen baskında babası ve amcasına katılır. Baskından sonra babası, cesaretinden dolayı ona "Tatanka Lyotake" yani "Oturan Boğa" adını verir.

Oturan Boğa kısa süre sonra Güçlü Yürek (Strong Heart) savaşçı topluluğuna ve kabilenin refahını sağlayan bir grup olan Silent Eaters (Sessiz Yiyenler) grubuna katıldı. Siyu avlanma alanlarının Assiniboine, Crow ve Shoshone'ların yaşadığı batıya doğru genişlemesine öncülük etti.

Oturan Boğa, ABD Ordusuyla ilk kez 1863 yılının Haziran ayında, Minnesota Ayaklanması'na misilleme olarak Santee Siyularının (Dakota'nın değil) peşine düştüklerinde savaştı; federal ajanlar, Minnesota Nehri boyunca çekincelerle yaşayan Siyulara yiyecek vermediğinde öfkelenildi. Minnesota

Ayaklanması'nda 300'den fazla Siyu tutuklandı, ancak Başkan Abraham Lincoln sanıkların 39'u dışında hepsinin cezalarını hafifletti.

Oturan Boğa, 28 Temmuz 1864'te Killdeer Dağı Muharebesi'nde, General Alfred Sully komutasındaki ABD kuvvetleri bir yerli ticaret köyünü kuşattığında ve sonunda Siyuları geri çekilmeye zorladığında; ABD ordusunun gücüyle bir kez daha karşı karşıya geldi.

Oturan Boğa ve Fort Laramie Antlaşması

Bu yüzleşmeler Oturan Boğa'yı halkını çekinceye zorlayacak bir anlaşmayı asla imzalamamaya ikna etti. Onun kararlılığı herkes tarafından paylaşılmadı. Dakotalı Siyuların şefi Red Cloud (Kırmızı bulut) ve diğer 24 kabile şefi lideri, Korgeneral William Tecumseh Sherman ve ABD hükümetinin temsilcileriyle Fort Laramie Antlaşması'nı imzaladı. Anlaşma, Büyük Siyular (Standing Rock) Rezervasyonu'nu yarattı ve Güney Dakota, Wyoming ve Nebraska'nın bazı kısımlarında Siyular için arazi olarak tahsis edildi.

Anlaşmaya imza atmayan Oturan Boğa, 1867'de Teton Siyu Ulusu'nun şefi olarak tanınan, özellikle 1868'de Laramie Kalesi Antlaşması'nın imzalanmasından sonra kabilelerin haklarını korumak için yine büyük bir Kızılderili lideri olan Çılgın At (Crazy Horse) ve Şef Gall ile ittifak kurdu.

Oturan Boğa'nın antlaşma karşıtı duruşu ona pek çok yandaş kazandırdı, 1869 yılı civarında Lakota Siyularının bağımsız çetelerinin baş lideri oldu. Şef Joseph, Geronimo gibi dev isimler de vardı ama Oturan Boğa böyle bir unvana sahip ilk Şef oldu.

ABD'ye meydan okuyan Oturan Boğa geri adım atmayı reddederek, Arapaho, Cheyenne ve Siyuları içeren bir güç topladı. Önce 17 Haziran 1876'da General George Crook'la karşı karşıya geldi ve Rosebud Savaşı'nda zafer kazandı. Oradan güçlerini, Little Bighorn Nehri vadisine taşıdı.

“

Ona ait bir fotoğraf,
filmlere konu olan ünlü
kartal tüyünden yapılan
savaş başlığı, kıyafetleri,
ayakkabıları, okları...
Baktıkça okudukça
dalıyorum Oturan
Boğa'nın hikâyesine...

”

Little Bighorn zaferi

Şu anda Güney Dakota Bölgesi olan Black Hills'te (Kara Tepeler) altının keşfedilmesinden sonra, birçok Amerikalı yerleşimci ve altın arayıcısı Siyu bölgelerini işgal etti ve yerli halk ile Amerikan hükûmeti arasındaki gerilimi artırdı. İşgal edilen bölgeler, 1868 tarihli bir anlaşmaya göre yasal olarak Siyular'a aitti. Ancak ordu ve yönetim, Kızılderililer için kutsal olan Kara Tepeler'den altın çıkarma hakkını "Tanrı'nın bir hediyesi olarak" gören binlerce yerleşimciye vermeye ve toprakları satmaya başladı.

Little Bighorn'da birlikleriyle altın arayan yerleşimcileri "korumaya" gelen General Custer Kızılderililere saldırmaya başladı. Bu Amerikan saldırısı anlaşmanın şartlarını açıkça ihlal ediyordu. 1876'da Şef Gall, Crazy Horse ve Oturan Boğa bu saldırılara karşı birleşti. 25 Haziran'da General George Custer liderliğindeki 600 adam vadiye girdi. Oturan Boğa, önce kabiledaki kadın ve çocukların güvende olmasını sağladı ardından Cheyenneler'in lideri "Crazy Horse/ Çılgın at" ile birlikte, Custer'in kuvvetlerini ezip geçerek Little Bighorn Savaşı'nda 3 binden fazla Kızılderiliyi zafere taşıdı. Custer ve adamlarının tamamına yakını öldürüldü. Oturan Boğa bu zaferle adını tarihe yazdırdı.

Kanada'ya sığınıyor

Little Bighorn Muharebesi'nin ardından öfkeli ABD hükûmeti,

anlaşmaya uymak yerine, Siyuları avlama çabalarını iki katına çıkardı. Aynı zamanda, beyaz yerleşimcilerin geleneksel Kızılderili topraklarına tecavüzü, Siyuların hayatta kalmak için bağımlı olduğu buffalo nüfusunu büyük ölçüde azalttı. Mayıs 1877'de Oturan Boğa, soykırım korkusuyla İngilizlerle anlaşarak, kabilesini Kanada'da güvenli bir yere götürdü ve 1881'e kadar orada yaşadı.

Kanada'da kendilerine saygılı bir hükûmetle, barış içinde yaşadılar. Ancak yiyecek ve kaynakların kıt olması nedeniyle Oturan Boğa, ancak 5 yıl dayanabildi. Sonunda, 20 Temmuz 1881'de, ısrarla geri dönmeleri çağırısı yapan Amerikan hükûmetinin önerisini, "halkı için af" karşılığında kabul etti ve ABD Ordusu'na teslim oldu. Standing Rock Rezervasyonu'na taşınmadan önce iki yıl boyunca Güney Dakota'daki Fort Randall'da savaş esiri olarak kaldı. Ve Oturan Boğa'nın hüzünlü sonu da bu esaret bitince başladı.

Oturan Boğa'nın zaman zaman seyahat etmesine izin veriliyordu ve rezervasyon bölgesi dışındaki gezilerinden birinde, St. Paul, Minnesota'daki performansını gördükten sonra "Küçük Kesin Atış" lakabını taktığı keskin nişancı Annie Oakley ile arkadaşlık kurdu. Oakley ile beraber Amerikan westernlerinin ünlü ismi Buffalo Bill ile yolları kesişti. Hatta 1885'te Oturan Boğa, şaşırtıcı bir şekilde, Buffalo Bill Cody'nin Vahşi Batı gösterisinde (Buffalo Bill Wild West Show) performans

sergilemek üzere Avrupa turnesine katıldı. Burada sadece 4 ay kaldıktan sonra, Standing Rock'a, halkının yanına geri döndü.

Standing Rock Rezervasyonu'na geri döndüğünde, kısa sürede yeniden tartışmaların merkezi haline geldi. Bölgede "Hayalet Dansı" adında bir hareket büyümeye başlamıştı. Takipçileri, tüm beyaz insanlar yok olurken, ölen kabile üyelerinin öldürülen bufalolarla birlikte yeniden dirileceğine inanıyordu. Amerikan yönetimi hâlâ gücünü koruyan Oturan Boğa'nın harekete katılıp isyanı kıskırtmasından endişe ederek, Amerikan yönetimine katılan eski Kızılderililerden oluşan polis gücünü gönderdi.

Yerel polis, 15 Aralık 1890'da sabah 06.00'da yatağında uyuyan Oturan Boğa'yı uyandırdı. Sessizce gitmeyi reddedince kalabalık toplandı. Kendisini tutuklamaya gelen polislerle çatışmaya başladı. Ve bir patlama sesi duyuldu, Kızılderili bir polisin kafasına sıktığı kurşunla orada can verdi. Aslında ilgisi olmamasına karşın Hayalet Dansı hareketinin önderliği ile suçlandı ve ironik bir şekilde onu tutuklamaya gelen polisler, zamanında Oturan Boğa'yla birlikte beyazlara karşı savaştan, ancak sonradan beyazların yönetimine girerek yerli polisine dönüşen, uğruna bir ömür savaştığı Kızılderililerdi.

Ölüm haberini New York Times, yendiği General Custer'ın "En iyi

🔺 Oturan Boğa, İlk Uluslar Özel Koleksiyonu / Royal Ontario Müzesi, Toronto

Kızılderili, ölü Kızılderilidir” sözüne atıfta bulunarak, “Oturan Boğa artık iyi bir Kızılderili” diye verdi. Oturan Boğa’nın 15 Aralık 1890’daki acımasız ölümü, “Kızılderili Savaşları”nın sonunu işaret eden Wounded Knee Katliamı’ndan kısa bir süre önce gerçekleşti. Ölümünden iki hafta sonra ordu, federal birlikler ile Siyular arasındaki son savaş olan Wounded Knee’de Siyuları katletti, erkek, kadın ve çocuk, yaklaşık 300 Siyu Kızılderilisi öldü. Böylece son Kızılderili direnişi de kırıldı. Artık Kızılderili toprakları “altın arayan beyazların” oldu.

Oturan Boğa ordu tarafından Kuzey Dakota’daki Fort Yates Askeri Mezarlığı’na gömüldü. 1953 yılında aile üyeleri Oturan Boğa’ta ait olduğunu düşündükleri mezarı açtılar ve buldukları kemikleri Missouri Nehri’ne bakan Güney Dakota’daki Mobridge yakınında yeniden gömdüler.

Siyu direnişinin sembolü

Kuzey Amerika’nın yerli halkları için o hâlâ bir ruhani lider figürünü temsil

ediyor ve anısı hep canlı. Bugün yerli toprakları savunmadaki cesaretiyle; doğa üstü güçlere yakınlığı, doğaya olan inanılmaz saygısı ve tıp bilgisi ile hatırlanıyor. Torunları onu, “Yeryüzünün nasıl bir eko-sisteme sahip olduğunu ve her canlının nasıl kendine ait bir ruhu olduğunu, insanın doğayla ilişkisinde buna saygı duyması gerektiğini anlatırken” hatırlıyor. Hareket eden her şeyin ruhu olduğu, ruhu olan her şeyin kutsal olduğunu söyleyerek; bitkiye, hayvana, havaya, suya olan saygısıyla ve uğruna ömrünü verip savaştığı toprak için kullandığı “toprak insana ait değildir, insan toprağa aittir” sözleriyle hatırlanıyor.

Oturan Boğa, Kuzey Amerika tarihinde, yerleşimciler ile yerli kültür arasındaki yaşam tarzı, toprak ve kaynaklar konusundaki çatışmayı simgeliyor. Burada tarihi yeniden yazmayacağız elbette ama Western filmlerinde bize vahşi kabileler olarak gösterilen halkların, nasıl da doğaya saygılı ve gerektiğinde nasıl yaman birer savaşçı olduklarını ve bunu yalnızca topraklarını savunmak için kullandıklarını bugün daha iyi anlıyorum.

Zor ayrılıyorum Müze’den... Sergio Leone’nin “Bir zamanlar Vahşi Batı’da” ya da “İyi, Kötü, Çirkin” de olduğu gibi gitmiyor işler demek ki, diyorum. Armonika eşliğindeki, kavurucu sıcaklar ve silahların konuştuğu tozlu western dekorları.

Ardından atları üzerinde, okları ve çığlıklarıyla, yarı çıplak kızıl bedenleriyle, cesur savaşçıların toz bulutları içinde ilerlediği sahneler.. Oklara karşı barutlu silahlar... Ve tabi hep yenilen Kızılderililer... “ABD-Kanada sınırının güneyine de inmek lazım” diyerek Kuzey Amerika gezisi planlarıyla ayrılıyorum Royal Ontario Müzesi’nden.

Kanada gezisine, kurtlarla uyuyabildiğiniz, Kızılderili ‘tipi’ çadırlarında kaldığınız ve yüzlerce Ren geyiği, ceylan ve bizon ile birlikte yürüyebildiğiniz Parc Omega’ya doğru yola çıktık.

Yolumuz üzerinde, gittiğim her müzede, Montreal’de, Ottawa’da ve Quebec’te yeniden ve yeniden karşılaştım “İlk Uluslar’a” ait izlerle... ■

MESAJANDA

5 Ocak

Anadolu rock esintileri

Anadolu rock müziğinin önemli isimlerinden Haluk Levent, İstanbullu müzikseverlerle buluşuyor. 55 yaşındaki sanatçı, ilk olarak 1993 yılında kaydettiği, "Yollarda" albümü ile sevenlerinin gönlünde taht kurdu. 1995'te yayınladığı "Bir Gece Vakti" albümü ise bir milyona yaklaşan satış rakamı ile dikkat çekti. 2001'de "Kral Çıplak", 2002'de "Bir Erkeğin Günlüğü", 2004'te "Aç Pencereni", 2005'te "Annemin Türküleri" adlı albümlerini piyasaya sürdü. 2023 yılında Time dergisinin Dünyanın En Etkili 100 Kişisi listesinde yer aldı. Sanatçı, "Yollarda", "Sevenler Ağlarmış", "Elfida" gibi hit olmuş şarkıları ile Jolly Joker Kıyı İstanbul'da seyirci karşısına çıkacak. Konserin başlama saati 21.00.

12 Ocak

Lavinya'dan Biçare'ye

1988'de Adana'da Çukurova Üniversitesi'nde okurken dört arkadaşıyla kendi müziklerini üretmek ve kendi şarkılarını yazmak için kurdukları TINİ grubuyla şarkı yazmaya başladı. Kariyeri boyunca birçok başarılı beste ve müzik yaptı. Sırasıyla Beni Rahatta Dinleyin, Köprüden Önce Son Çıkış, Tüm Hakları Yalnızlığıma Aittir, Orijinal Altyazılı, Bir Devam Filmi / Siyah Beyaz Türkçe Dublaj, Uykusuza Masallar, FD7, Flu ve Başka albümlerine imzasını attı. "Alev Alev"den, "F.D."ye, "Aşkın E Hali"nden "Biçare"ye kadar dilden dile dolaşan yüzlerce şarkı üretti. Bu başarıya sahip Türk Rock Müziği'nin önemli seslerinden Feridun Düzağaç, IF Performance Hall Beşiktaş sahnesinde sevenleriyle biraraya gelecek. Konserin başlama saati 21.00.

16 Ocak

Erimtan'da piyano ve keman melodileri

Türkiye'nin en önemli piyanistlerinden Mehveş Emeç "Popüler Klasikler" konser serisinin Ankara ayağında Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi'nde müzikseverlerle buluşuyor. Devlet Sanatçısı unvanı ile onurlandırılan Emeç, ülkede ve yurt dışında birçok ünlü müzisyen, şef ve orkestrayla aynı sahneyi paylaştı. Emeç aynı zamanda akademik çalışmalarını profesör ünvanıyla Marmara Üniversitesi'nde sürdürüyor. Başkent Ankara'nın önemli mekânlarından Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi'nde seyircileri karşısına çıkacak olan Emeç, Chopin'den Schubert'e kadar önemli bestecilerin eserlerini seslendirecek. Konserin başlama saati 20.00.

19 Şubat

Fransız soprano Zorlu'da

Dünyanın en çok sevilen Fransız sopranolarından Emma Shapplin, Zorlu PSM Turkc cell Sahnesinde sevenleriyle biraraya gelecek. "Carmine Meo" albümüyle uluslararası arenada çıkış yapan Shapplin, kariyeri boyunca dünya çapında büyük bir hayran kitlesine ulaşmış bir sanatçı olarak biliniyor. Eklektik müzik tarzı ile tanınan Shapplin, klasik müziği modern elementlerle birleştirerek izleyicilere unutulmaz anlar yaşıyor. Kendine özgü vokal tarzıyla da klasik müzik, pop ve gotik unsurları birleştiriyor. Konserin başlama saati 21.00.

21 Şubat Başkente “Karanfiller” açacak

Halk türkülerinin yeniden yorumlanmasına dayanan Güney Amerika orijinli bir müzik akımını temsil ediyorlar. 1979’da ilk albümü Buğdayın Türküsü’nü çıkardılar. Grup kariyerleri boyunca 10 stüdyo albümü, 2 film müziği albümü, 2 de konser albümünün altında imzaları var. Kuruluşundan bu yana, her zaman kadroda bulunan tek elemanları Derya Köroğlu olan Yeni Türkü, Ankaralı müzikseverlerle buluşmaya hazırlanıyor. Grup, Olmasa Mektubun, Vira Vira, Karanfil, Çember, Yağmurun Elleri gibi dillerden dile dolaşan şarkılarını sevenlerine sunacak. MEB Şura Salonu’nda düzenlenecek olan konserin başlama saati 20.00 olarak belirlendi.

9 Mart Kadınlara özel şarkılar

Pera Palace Hotel’in 130 yılı aşkın tarihi boyunca unutulmaz konserlere ev sahipliği yapan Grand Pera Balo Salonu, 2024 konser sezonunda da birbirinden güzel etkinliklere kapısını açmaya devam ediyor. Kariyerine eğitimcilik, orkestra müzisyenliği ve oda müziği alanlarında çok yönlü olarak yoğunlaşmış, ülkenin önde gelen keman sanatçılarından Nilay Sancar ve genç kuşağın aranan piyanistlerinden Beril Eren “Cumartesi Sabah Konserleri”nde dinleyici ile buluşacak. İki sanatçı, Fransız ve Alman romantizminin nadide eserlerinden oluşturdukları bir repertuvar ile sahne alacak. Dünya Kadınlar Günü’ne özel bu konserde, Pauline Viardot, Cécile Chaminade, Louise Farrenc ve Clara Schumann ile Romantik dönemin kadın bestecilerinin renklerine doğru bir yolculuğa çıkılacak. Konserin başlama saati sabah saat 11.00.

30 Mart Antik seslere çağdaş dokunuş

Kanadalı Folk Müzisyeni Ben Caplan, gitarı ve güçlü sesiyle IF Ankara Sahnesinde sevenleriyle buluşacak. Müziğini belli bir türle sınırlamayan sanatçı, antik sesleri ve temaları çağdaş bir dokunuşla yeniden yorumluyor. In the Time of the Great Remembering, Birds With Broken Wings, Old Stock ve Recollection adlı albümleri Caplan, vokalist, besteci ve gitarist kimliklerinin yanı sıra oyunculukta da gayet başarılı. Sanatçı, son beş yılda üç kitabı dolaşan ve 2b Theatre’in üçüncü albümüyle aynı adı taşıyan “Old Stock” adlı oyununun da baş rolünü üstleniyor. Caplan, başkentli sanatseverlerle buluşmasında To The River, Birds With Broken Wings, Stranger, I Got Me A Woman gibi çok sevilen bestelerini çalacak. Konserin başlama saati 20.00.

25 Nisan Black Pencil Borusan'da

Opus Klassiek tarafından “zıtlıklarla dolu, farklı, maceracı, grotesk ve şaşırtıcı” olarak nitelenen Black Pencil, “Into Space” ile Borusan Müzik Evi’ne konuk oluyor. 2022’nin Nisan ayında dünya prömiyeri gerçekleştirilen albüm, Türkiye’deki müzikseverler ile ilk kez buluşacak. Topluluk, uzun zamandır yeni eserler yazılmasını teşvik ederek Roderik de Man, Martijn Padding, Klas Torstensson gibi önde gelen birçok Hollandalı besteciye esin kaynağı oluyor. Kurulduğu 2010 yılından bu yana Hollanda, Almanya, Türkiye, Danimarka ve Venezuela’da konserler verdiler. Kendileri için 450 eser bestelendi ve bunlardan birçoğu ödüle layık görüldü. Borusan Müzik Evi’nde gerçekleşecek konserin başlama saati 21.00.

BAYRAMPAŞA ENGİNARINA ÜTOPIK DOKUNUŞ

Sanatçı Cansu Sönmez'in "Cynara" (enginar) adıyla hayata geçirdiği kişisel sergisi, Bayrampaşa enginarına kattığı ütopik bakış açısıyla dikkat çekiyor.

Enginarın Bayrampaşa'da önemli bir yeri olduğunu keşfeden Sönmez, ilçe ile ilişkisini tekrar gözden geçirdi. Bayrampaşa Enginarı üzerinden, hakiki geçmişten-hayal ettiği geleceğe doğru bir köprü kurdu.

Sönmez'in "İstanbul Pg Art Gallery"de açtığı sergide, Galerinin alt katında, sanatçının ütopya kurgusu enginarları yer alırken, üst katında ise sergiye ilham olan Bayrampaşa ve enginar ile ilgili belgelendirmeler bulunuyor.

Cynara isimli sergisinde yaşadığı semt ile çocukluk yıllarında kuramadığı bağı, semtinde yetişen enginar bitkisi üzerinden yeniden kurgulayan Sönmez, tasarladığı ilgi çeken ütopik enginarları şöyle anlatıyor:

Enginar ile Bayrampaşa Bağı

"Ben umutsuz suların içinden zihnimin ütopik adasına çıkarak nefes alabilen bir sanatçıyım. Hayal dünyamda yarattığım evrenleri izleyiciyle paylaşıyorum. Dünya üzerindeki deneyimler ütopyanın her daim distopyaya içkin olduğunu bize gösteriyor.

İçinde bulunduğumuz kentler doğadan kopup karanlığa yaklaşırken ütopya nasıl gerçekleşir? Benim için doğup büyüdüğüm yere dönüp tekrar bakmamla gerçekleşti. Bayrampaşa'da geçen çocukluğum süresinde mekânla kuramadığım bağ orada yetişen endemik bir bitkinin varlığını öğrenmemle değişti. 2004'ten sonra enginar heykelleriyle dolup taşan semtte geçmişte enginar yetiştiriciliğinin yapıyor olmasını öğrenmem semtle ilişkimi tekrar gözden geçirmemi sağladı."

Bayrampaşa'dan enginar uygarlığı

"Meşhur Bayrampaşa enginarı üzerinden, hakiki geçmişten-hayal ettiğim geleceğe doğru bir köprü yaratmak istedim. Bayrampaşa'nın 'gerçekten' enginarıyla meşhur olması orayı nasıl bir yer yapardı ve dışarıdaki insanların oraya bakışı nasıl olurdu? Tüm bu sorular beni öncelikle Bayrampaşa'nın tarihini araştırmaya oradan enginarın tarihine bakmaya sürükledi. Günün sonunda insanların olmadığı bir dünyada enginarlar Bayrampaşa'da kendi uygarlıklarını kursalar nasıl olurdu düşüncesiyle buluştum, bence mutlu olurlardı. Hatta bu bir ütopya olurdu. Serginin amacı; mekânların deneyimlenmesinde iktidar araçlarının oluşturduğu algıların üzerimizdeki etkilerini sorgulamaya dair bir soru işareti koymak. Bir yandan bilemeyeceğimiz çok uzak bir gelecekte bitkilerin dünyasını hayal etmek." ■

MESA ŞİRKETLERİ

TÜRKİYE

MESA HOLDİNG A.Ş.

Genel Merkez

Koru Mah. İhlamur Cad. No: 2 06810
Çayyolu – Ankara
T: +90 (312) 291 50 00 (pbx)

MESA HOLDİNG A.Ş.

İstanbul

Kuzguncuk Mah. Abdullahağa Cad.
Cemil Molla Köşkü No: 23
Kuzguncuk – İstanbul
T: +90 (216) 532 33 33 – 34 (pbx)

MESA MESKEN İNŞAAT A.Ş.

Genel Merkez

Koru Mah. İhlamur Cad. No:2/6
Çayyolu 06810
Çankaya – Ankara
T: +90 (312) 291 50 00 (pbx)

MESA MESKEN İNŞAAT A.Ş.

İstanbul

Yeşim Sok. No: 2 Akatlar 34335
Beşiktaş – İstanbul
T: +90 (212) 351 67 67 (pbx)

MESA ULUSLARARASI İNŞAAT A.Ş.

Koru Mah. İhlamur Cad. No:2/5
Çayyolu 06810 Çankaya – Ankara
T: +90 (312) 291 50 00

MESA PROJE A.Ş.

Koru Mah. İhlamur Cad. No: 2 06810
Çayyolu – Ankara
T: +90 (312) 291 50 00 (pbx)

MESA VARLIK GELİŞTİRME VE GAYRİMENKUL A.Ş.

Koru Mah. İhlamur Cad. No:2/12
Çayyolu 06810 Çankaya – Ankara
T: +90 (312) 291 50 00

BAHÇEŞEHİR GAZ DAĞITIM A.Ş.

Bahçeşehir 1. Kısım Mahallesi Demreçayı
Çıkmazı No: 4/A
Başakşehir – İstanbul
T: +90 (212) 669 00 03

SATIŞ OFİSLERİ

ANKARA

MERKEZ SATIŞ OFİSİ

Mesa Plaza, Koru Sitesi, İhlamur Cad.
No: 2, Çayyolu, 06810 Ankara
www.mesa.com.tr

PARK MOZAIK SATIŞ OFİSİ

Alacaatlı Mah. 3296. Cad. No: 10
Çankaya, Ankara
www.parkmozaik.com.tr

RUSYA

MESA OOO

Sadovnicheskaya ul.35-37/2 115035
Moskova – Rusya
T: +7 (495) 937 49 17

IRAK

MESA IRAK BRANCH OFFICE

Wihda Neighborhood District 902
Street 32 Building 11
Baghdad – Iraq

ÖZBEKİSTAN

MESA DOİMIY MUASSASASI

Kichik halqa yoli, 5a
Tashkent – Özbekistan

KAZAKİSTAN

MESCO INTERNATIONAL CONSTRUCTION LLP

Kazibek-bi Caddesi
No: 22 Ofis: 121
Medeo Bölgesi
Almaty – Kazakistan

MESA CASPIAN LLCA

Syunbaya Str.
No: 211 Office: 3/2
Almaty – Kazakistan
T: +7 (27) 279 56 40

CEZAYİR

MESA CONSTRUCTION EURL

Villa n°2 Extension Paradou
16035 Hydra Alger

POLONYA

EURO POWER CENTRUM SP.Z.O.O.

Al. Krakowska 60 05- 090
Raszyn – Warszawa – Poland

AZERBAIJAN

MESA AZ

Baki Sheheri Ziya Yusifzade 12
Baku – Azerbaijan

ALMANYA

ALMES GMBH

Quarzeweg 89 12349
T: +49 (30) 70 17 87 57
F: +49 (30) 70 17 87 58
Berlin – Almany

İSTANBUL

MESA PANORAMA SATIŞ OFİSİ

Zümrütevler Mah. Çağlayanlar Sok.
No: 18-20 34852 Maltepe – İstanbul
www.mesapanorama.com

YEŞİLYAKA SATIŞ OFİSİ

Karaağaç Mah. Sırtköy Bulvarı
No: 16/A Büyükçekmece – İstanbul
www.yesilyaka.com.tr

TEMA İSTANBUL SATIŞ OFİSİ

Atakent Mah. Yan Yol Cad. No: 33/1
Halkalı – Küçükçekmece – İstanbul
www.temaistanbul.com

ÜRETİM ve HİZMET GRUBU

MESA İMALAT A.Ş.

Mustafa Kemal Mah.
Kayı Cad. No: 76/A 06946
Yenikent – Sincan – Ankara
T: +90 (312) 277 33 00 (pbx)

ALABANDA A.Ş.

Cinnah Cad. No: 67/B 06680
Çankaya – Ankara
T: +90 (312) 440 56 00 (pbx)

MESA AHŞAP A.Ş.

Mustafa Kemal Mah. Kayı Cad. Mesa Blok
No:21 06930 Sincan – Ankara
T: +90 (312) 277 17 35 (pbx)

KOSAŞ A.Ş.

Koru Mah. Mesa Koru Sitesi İhlamur Cad.
(2579 Cad.) No: 6
06810 Çayyolu – Ankara
T: +90 (312) 240 18 17 (pbx)

MESA FARM TECH TARIM A.Ş.

Koru Mahallesi, İhlamur Caddesi No: 2/3
Çankaya – Ankara
T: +90 (312) 291 50 00

MESA TECH BİLGİ TEKNOLOJİLERİ A.Ş.

Koru Mahallesi, İhlamur Caddesi No: 2/4
Çankaya – Ankara
T: +90 (312) 291 50 00

MESALAS LASTİK SANAYİ A.Ş.

Koru Mahallesi, İhlamur Cad. No: 2/3
Çankaya – Ankara

MEGE TURİZM A.Ş.

Gölköy Mah. 330. Sok. No: 7/1
İç Kapı No: 1 Bodrum – Muğla

İZMİR

MESA URLA KEKLİKTEPE SATIŞ OFİSİ

Yenice mah. Kekliktepe cad.
No: 73 Urla – İzmir
www.mesaurula.com

MUĞLA

MESA BODRUM DEMİRBÜKÜ SATIŞ OFİSİ

Göltürbükü Mahallesi, Bülent Ecevit Cad.
330 Sok. No: 7/1 48400 Bodrum – Muğla
www.mesabodrum.com

mesaYaşam

Mesa Holding sosyal medya platformlarımıza
QR kod ile ulaşabilirsiniz.

Takipte Kalın

@mesaholding

@mesaholding

Mesa Holding

@mesaholding

Sound of Mesa

mesa.com.tr

mesa URLA
KEKLİKTEPE

sign of the city awards

En İyi Bağımsız Konut
(Devam Eden)

444 9 366 | mesaurula.com